

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

ELEKTRONICKÉ KNIHY A AUTORSKÉ PRÁVO

E-BOOKS AND COPYRIGHT

Rigorózní práce

Konzultant: JUDr. Zuzana Císařová

Zpracovatel: Mgr. Barbora Lašková

Datum odevzdání práce: Březen 2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. března 2015

.....

Mgr. Barbora Lašková

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Zuzaně Císařové za odborné konzultace k rigorózní práci a JUDr. Tomáši Dobřichovskému, Ph.D. za poskytnutí cenných rad k problematice této rigorózní práce. Zároveň bych ráda poděkovala všem svým blízkým, kteří mě podporovali a pomáhali mi po dobu psaní této práce.

Obsah:

Obsah:	1
Úvod.....	3
1. Elektronická kniha a pojmy související	5
1.1. Elektronické knihy vs. tištěné knihy	5
1.2. Historie elektronických knih	6
1.3. Čtečky elektronických knih.....	7
1.4. Dostupnost elektronických knih v České republice	9
1.5. Elektronické knihy v číslech	11
2. Elektronické knihy a autorské právo	12
2.1. Autorský zákon	12
2.2. Novelizace autorského zákona	12
2.3. Autorské dílo	13
2.4. Autorství.....	15
2.5. Obsah práva autorského	17
2.5.1. Rozmnožování díla	18
2.5.2. Rozšiřování díla	19
2.5.3. Pronájem a půjčování díla.....	20
2.5.4. Sdělování díla veřejnosti.....	21
2.6. Neoprávněné užití elektronických knih	22
3. Licencování elektronických knih.....	25
3.1. Obecně k náležitostem licenční smlouvy	27
3.2. Licenční smlouva autor/nakladatel	29
3.3. Licenční smlouva nakladatel/distributor či knihovna	31
3.4. Licenční smlouva distributor/uživatel, Reseller-Lizenzen.....	32
4. Volná užití elektronických knih a zákonné licence	34
4.1. Volné užití díla	35
4.2. Citace.....	37
4.3. Knihovní licence	38
4.3.1. Terminálové užití	39
4.3.2. Užití elektronických knih knihovnami v praxi	45
4.3.3. Knihovny a novela autorského zákona	47
5. Tzv. osiřelá díla.....	51
5.1. Směrnice Evropského parlamentu a Rady	51
5.2. Česká právní úpravy osiřelých děl	56
5.2.1. Varianty národní úpravy	57
5.2.2. Schválená část návrhu „velké“ novely.....	60
5.2.3. Druhá část „velké“ novely	65
6. Právní prostředky ochrany elektronických knih	70
6.1. Věcná a místní působnost autorského zákona.....	70
6.2. Soukromoprávní prostředky ochrany	72
6.3. Veřejnoprávní prostředky ochrany.....	77
6.3.1. Správní delikty	77
6.3.2. Trestný čin	79
7. Odpovědnost za porušování autorských práv k elektronickým knihám na internetu	

7.1.	Odpovědnost uživatelů	82
7.2.	Odpovědnost providerů	83
7.2.1.	Poskytovatelé služeb a zákonná úprava	85
7.2.2.	Host-provider	86
7.2.3.	Access-provider	92
7.2.4.	Content-provider	100
7.2.5.	Odpovědnost poskytovatele odkazu	103
7.2.6.	Novela zákona o některých službách informační společnosti	107
8.	Velká novela autorského zákona	112
	Závěr	116
	Seznam zkratk	118
	Seznam použité literatury	119
	RESUMÉ	122
	ABSTRAKT	124
	KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS	125

Úvod

Elektronické knihy si pomalu, ale jistě nacházejí své místo na českém knižním trhu i v nekomerční sféře veřejných knihoven a jiných digitalizačních projektech. Jelikož je mnoho elektronických knih autorskými díly, je při jejich užití třeba zabývat se otázkou, zda a v jakém rozsahu je elektronická kniha chráněna autorským zákonem a jakým způsobem je konkrétní uživatel oprávněn s elektronickou knihou nakládat, či jaké nároky a vůči komu může vznést nositel autorských práv k elektronické knize, do jehož práv bylo zasazeno a do jaké míry za porušení autorských práv odpovídají jednotliví provideři, jejichž prostřednictvím je elektronická kniha šířena na internetu.

Tato rigorózní práce se skládá z osmi kapitol, přičemž první část si klade za cíl seznámit čtenáře s pojmem elektronické knihy a popsat a vyložit autorskoprávní problematiku týkající se elektronických knih, nabídnout nakladatelům, distributorům, knihovnám i uživatelům možnosti, jak legálně užít elektronickou knihu chráněnou autorským právem, a to prostřednictvím uzavření licenční smlouvy, volného užití či zákonné licence. Druhá část této práce se zabývá prostředky ochrany elektronických knih a popisem odpovědnosti za porušování autorských práv. Závěr této práce je pak věnován autorskoprávní úpravě související s elektronickými knihami *de lege ferenda*. Tato práce by též měla odpovědět na některé aktuální otázky k tématu elektronických knih, které lze dovést pouze výkladem a za pomoci judikatury (evropské, německé a české) a zároveň pojmenovat právní problémy elektronických knih, jejichž řešení je do budoucna třeba vtělit do právních norem a uvést do praxe.

V první kapitole této rigorózní práci je nejprve vyložen obecně pojem elektronických knih a pojmy související včetně historie elektronických knih, popisu čteček a formátů elektronických knih a dostupnosti elektronických knih v České republice.

V druhé a třetí kapitole se tato práce zabývá elektronickou knihou jako autorským dílem se všemi konsekvencemi. Tato část práce se podrobně zabývá licencováním elektronických knih z pohledu autora, nakladatele, distributora, knihovny i uživatele, neboť každý z výše jmenovaných by měl klást důraz na jiná licenční ujednání a bez hlubší znalosti autorskoprávní problematiky nemusí být zřejmé, která z popsaných ujednání jsou pro jednotlivé subjekty ve smluvním vztahu klíčová.

Čtvrtá a pátá kapitola zpracovává rozsáhlé téma volného užití elektronických knih, zákonné licence a s tímto související právní úpravu osiřelých děl. Tímto tématem se aktuálně zabývají zejména knihovny a jiné subjekty užívající a digitalizující knihy chráněné autorským právem.

Šestá a sedmá kapitola se věnuje právním prostředkům ochrany elektronických knih a odpovědnosti za porušování autorských práv k elektronickým knihám na internetu, neboť zejména na internetu dochází ke sdělování díla veřejnosti a rozmnožování elektronických knih a s tím souvisejícímu porušování autorských práv.

V osmé kapitole je popsána a zhodnocena chystaná novela autorského zákona v souvislosti s elektronickými knihami.

1. Elektronická kniha a pojmy související

Pojem elektronická kniha nebo také e-book či e-kniha je nejčastěji používán pro označení digitálního ekvivalentu tištěné knihy. Nejedná se pouze o obsah zaznamenaný elektronicky, ale i o určitý charakteristický styl práce s tímto obsahem. Obsah elektronické knihy je uložen v digitální podobě na nosiči dat a pro její čtení je třeba elektronické zařízení, např. elektronická čtečka, tablet, mobilní telefon nebo počítač, se software, který umožňuje obsah elektronické knihy v některém z formátů, ve kterém je elektronická kniha uložena, zobrazit.

1.1. *Elektronické knihy vs. tištěné knihy*

Považuji za potřebné uvést tuto kapitolu i tuto práci krátkým zamyšlením nad přínosem elektronických knih pro společnost a srovnáním elektronických a tištěných knih.

Přechod čtenářů od tištěných knih k elektronickým je zatím spíše pomalý. Příčiny jsou různé. Důvodem na straně čtenářů může být určitý zvyk, pocit držet knihu (ve smyslu věci) v ruce, pohledem posoudit její rozsah, listovat v knize. Tištěná kniha (její obálka, obrázky, rozložení textu) může mít i uměleckou hodnotu. Naopak čtení elektronických knih vyžaduje prvotní investici do přístroje, který obsah elektronické knihy zobrazí a zároveň i základní uživatelskou schopnost takový přístroj ovládat. I když čtenář vše výše uvedené překoná, je třeba najít zdroje elektronických knih, což v dnešní době není již tak složité. Problém však nastává, pokud čtenář nehledá jakýkoliv obsah, ale kvalitní literaturu, kterou navíc požaduje ve svém rodném jazyce (pokud to není angličtina). Pojednávaný problém se ovšem stupňuje, pokud čtenář žádá kvalitní obsah dosud chráněný autorskými právy. Zde naráží na komplikaci, která trápí nejen čtenáře, ale i vydavatele elektronických knih. Důvodem, proč vydavatelé zatím pomalu vstupují na trh s elektronickými knihami, je obava autorů, jejichž texty vydávají v tištěné podobě, ale i vydavatelů samotných, že v rámci internetu, prostřednictvím kterého se šíří elektronické knihy v dnešní době téměř výhradně, neuhlídají obsah knih a ten se nekontrolovatelně, bez náležité odměny pro autora a výtěžku vydavatele, bude šířit po elektronické síti.

Pokud však čtenáři, autoři elektronických knih, překladatelé, i jejich vydavatelé a distributoři, postupně překonají výše zmíněné obavy, celý tento řetězec může využívat výhod elektronických knih. Těmito výhodami může být z pohledu autora, vydavatele a distributora možnost, že si více čtenářů elektronickou knihu koupí a přečte, neboť na internetu je možné lépe zacílit reklamu na konkrétní uživatele, náklady na vydání elektronické knihy jsou mnohonásobně nižší než na knihu tištěnou, odpadá také problém přemísťování a skladování knih. Pokud se čtenář odpoutá od klasických tištěných knih, může ocenit snazší manipulaci s kompaktní elektronickou čtečkou, rychlý přístup k více knihám zároveň uloženým na své čtečce a mnoha dalším na internetu. Čtenář jistě ocení i praktickou možnost fulltextově vyhledávat, změnit velikost písma pro pohodlnější čtení, vkládat záložky, nebo poznámky k textu. Elektronická zařízení mají často i možnost připojení k internetu, kde může čtenář vyhledávat pojmy obsažené v knize nebo si stahovat obsah s krátkodobě nosnými informacemi jako jsou denní zprávy, které díky elektronickým čtečkám není třeba ve formě novin nebo časopisů tisknout. I pro děti mohou být dle mého názoru elektronické čtečky přínosem, neboť mohou sdělovat klasický obsah hravější a pro děti přitažlivější formou.

1.2. Historie elektronických knih

Již v době vzniku prvních počítačů vznikaly textové dokumenty, které bylo možné díky novým technologiím ukládat, číst a kopírovat. Samotná myšlenka šířit obsah knih elektronicky je však spojována s rokem 1971, kdy Michael S. Hart založil projekt Gutenberg. Elektronické knihy se nejdříve zaměřovaly na obory související s počítači, např. různé příručky pro uživatele elektronických zařízení, atp. S rozvojem internetu se zjednodušilo šíření elektronických knih a přibývalo i témat, kterými se elektronické knihy zabývaly. Problémem však zůstávaly (a v určité míře zatím přetrvávají) nejednotnost formátů a úzký okruh čtenářů elektronických knih.

Nejdříve se knihy v elektronickém formátu šířily „živelně“ a to zejména nelegálně, poté se k tomuto proudu přidaly organizace, např. knihovny, které nabízely díla legálně, avšak šlo převážně o volná díla, u kterých již zanikla majetková práva autorská. Postupně se přidávala i vydavatelství a nakladatelství, která začala

elektronicky šířit i díla chráněná autorským právem jako například společnost Amazon nebo Barnes & Noble. Společnost Amazon v červenci 2010 oznámila, že během 2. čtvrtletí roku 2010 poprvé prodala více elektronických než tištěných knih¹. Podle průzkumu z roku 2010 nabízí již 66% amerických knihoven službu půjčování elektronických knih.

Trh elektronických knih v Evropě a v České republice je oproti USA o několik let pozadu. Až v roce 2010 lze zaznamenat počátky českých projektů zabývajících se vydáváním a šířením elektronických knih (viz kapitola 1.4. této práce).

1.3. Čtečky elektronických knih

Ke čtení elektronických knih může sloužit jakékoliv elektronické zařízení umožňující na své obrazovce zobrazit text. Existují však zařízení, která jsou vyrobena speciálně pro čtení elektronických knih – tzv. čtečky elektronických knih.

Stejně jako elektronická kniha má též označení čtečka elektronických knih (nebo zkráceně e-čtečka) více významů. Tím nejčastějším, kterému je věnována tato kapitola, je pojmenování hardwarového přenosného zařízení určeného pro čtení elektronických knih. Existují však také softwarové čtečky, což jsou programy či aplikace umožňující čtení elektronických knih na počítačích, tabletech, chytrých telefonech a dalších zařízeních.

První čtečky elektronických knih se objevily již na konci 90. let 20. století, ale jejich skutečný rozmach nastal až s rozvojem elektronického inkoustu (tzv. E-ink). Ten spojil dohromady přednosti počítače a vlastnosti knihy. Displeje elektronických čteček získaly podobu tištěného papíru a umožnily zdravé čtení, tj. dlouhodobé čtení bez pocitu únavy očí. Předností těchto čteček je například nízký odběr energie a tím i větší výdrž zdroje, lepší čitelnost displeje (zvláště na přímém slunci a denním světle) nebo ergonomie čtečky pro pohodlnější čtení. Součástí čtečky elektronických knih je paměť pro data, která umožňuje uchovávat velké množství (až tisíce) elektronických knih, což je velkou předností oproti běžným knihám. Čtečka může na rozdíl od tištěných knih nabízet pomocné funkce jako např.

¹ Zdroj: wikipedia, Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ebook> [naposledy shlédnuto 24. 9. 2014].

1. Wi-fi připojení k internetu - v některých čtečkách umožňuje stahování obsahu (knížek, aktuálních výtisků novin, apod.). Lze též použít jako webový prohlížeč nebo přístup k emailu.
2. Slovník – slovníky lze použít samostatně nebo v návaznosti na knihu, kterou čtenář čte. Pokud čte knihu v cizím jazyce, po najetí na dané slovo čtečka zobrazí jeho překlad do jiného jazyka či jeho výklad z výkladového slovníku.
3. Přehrávání MP3 – čtenář může při čtení poslouchat hudbu prostřednictvím sluchátek nebo integrovaných reproduktorů.
4. Předčítání obsahu – funkce text to speech (text2speech). Převážně je zatím podporována pouze angličtina, je však jen otázkou času, kdy bude možné využít tuto funkci i u českých textů.
5. Podpora paměťových karet – většina čteček má dostatečnou vnitřní paměť, některé ale umožňují rozšíření tohoto úložného prostoru pomocí běžných paměťových karet (většinou microSD karty).
6. Dotykový displej – některé čtečky mají displej dotykový, který umožňuje ovládání čtečky přímo dotyky prstů na zobrazovací ploše displeje, což výrazně ulehčuje ovládání.
7. Vkládání poznámek do textu, ke kterým se čtenář může později vracet.

Do nedávna bylo nevýhodou elektronických čteček, že elektronický inkoust byl pouze černobílý a elektronické knihy nebyly nasvíceny, takže je nebylo možné číst ve tmě bez použití externího zařízení, např. malé lampičky, která se připeňuje přímo na knihu. V roce 2013 však přišly na český trh elektronické čtečky s barevným inkoustem a též elektronické čtečky nasvícené. Výrobci uvádějí, že výhodou nasvícených elektronických čteček je, že na rozdíl od ostatních displejů (např. počítače, tabletu nebo mobilu) se nejedná o podsvícení, které svítí přímo do očí, nýbrž o nasvícení displeje, čímž by měla být stále zachována výhoda zdravého čtení.

Z výrobců elektronických knih lze zmínit zejména společnost Amazon udávající směr vývoje elektronických čteček, která například jako první představila čtečku s podsvícením a dotykovým ovládáním. Také čtečky společnosti PocketBook vynikají vysokou kvalitou za příznivou cenu a podporou množství textových formátů. Dalšími

výrobci čteček elektronických knih jsou zejména Barnes and Noble, DPS, Jinke, Prestigio nebo Sony.

1.4. Dostupnost elektronických knih v České republice

Jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách, český trh s elektronickými knihami se začal tvořit v průběhu roku 2010. Tehdy však existovalo pouze několik distributorů elektronických knih a o elektronické knihy se zajímali spíše techničtí nadšenci, kteří si nejdříve nechávali zasílat elektronické čtečky ze zahraničí a četli zejména anglické verze elektronických knih.

Od té doby se však situace významně změnila. Nejaktuálnější zprávu o českém knižním trhu, jejíž součástí je též kapitola o elektronických knihách, vydal Svaz českých knihkupců a nakladatelů v říjnu 2013². Dle této zprávy působí v současné době na českém knižním trhu poměrně velký počet tuzemských prodejců elektronických knih od menších až po větší a též několik zahraničních prodejců. Jako součást svého sortimentu nabízejí elektronické knihy též některé obchody s elektronikou. Většina distributorů elektronických knih sází na otevřené formáty knih (tedy ePub a Mobi), které je možné číst prakticky na libovolném čtecím zařízení. Knihy jsou chráněny nejčastěji pomocí tzv. sociálního DRM, tedy vodoznakem vloženým do knihy a odkazujícím na konkrétního kupujícího. Výjimkou je platforma Wooky, která používá vlastní šifrovaný formát dat pro vlastní čtečky. Pro bližší představu o rozsahu českého trhu s elektronickými knihami níže uvádím nejvýznamnější vydavatele a distributory elektronických knih.

1. Palmknihy - nejstarší server fungující již od roku 1999, kdy se zakladatelé pokoušeli o vytvoření trhu s elektronickými knihami, které v té době poskytovali zdarma. S prodejem elektronických knih (ve formátech PDF, PDF pro čtečky, EPUB, MOBI) začali od roku 2010.
2. eReading – elektronický obchod s českými a zahraničními elektronickými knihami ve formátech PDF, EPUB, MOBI. Nabízí vlastní elektronickou čtečku s přímým přístupem do elektronického obchodu přes wifi.

² Turečková, M.: *Zpráva o českém knižním trhu 2012/2013*. Praha: SČKN 2013. s. 20.

3. Kosmas – vydavatel a distributor knih, který začal prodávat elektronické knihy koncem roku 2011 ve formátech PDF, EPUB, MOBI.
4. Rájknih.cz a ebux.cz - elektronické obchody na platformě Wooky používající vlastní Wooky DRM vyžadující instalaci softwarové čtečky Wooky, do které se lze připojit z mobilu, tabletu i počítače.
5. Martinus.cz - pobočka jednoho z největších slovenských internetových knihkupectví nabízí elektronické knihy ve formátech PDF, EPUB, MOBI. Od prosince 2013 umožňuje zakoupenou elektronickou knihu též darovat prostřednictvím darovacího kódu, který lze následně zkopírovat a doručit obdarovanému e-mailem, v SMS, přes chat nebo jej přepsat na papír a spolu s věnováním odevzdat. Obdarovaný si pak elektronickou knihu vyzvedne přihlášením a zadáním dárkového kódu v elektronickém obchodě.
6. wKnihy - nabízejí publikace pro platformu Mobipocket/Kindle ve formátech MOBI a PRC.
7. VirtBook – kromě distribuce elektronických knih umožňuje každému nakladateli zřídit účet a publikovat a prodávat vlastní elektronické knihy ve formátech PDF, ePUB, MOBI, PRC, dále audio a videosoubory, případně multimediální tituly obsahující vše z uvedených formátů. Nakladatel kromě možnosti publikovat na tomto serveru získává s prvním vytvořeným titulem automaticky svoji URL adresu, na které se zobrazuje jeho obsah.
8. Academia – nabízí odborné a populárně naučné publikace vydané pracovišti Akademie věd ČR ve formátech PDF a EPUB.
9. Libri - nabízí vybrané tituly ze své produkce elektronické podobě ve formátu PDF. Lze si objednat buď verzi pro tisk za 60 % doporučené kupní ceny titulu nebo pouze pro čtení (soubor nelze tisknout ani z něj kopírovat text či obrázky) za 40 % doporučené ceny.
10. freetim(e)publishing - je jedním z prvních ryze elektronických vydavatelství v České republice. Většina titulů tohoto nakladatelství je vydávána pouze v elektronické podobě.
11. Elektronické knihy prodávají i obchody s elektronikou jako je Alza.cz, která spolupracuje s Palmknihami nebo Datart spolupracující s Kosmasem.

12. Ze zahraničních prodejců lze zmínit společnost Apple s iBook Store nebo společnost Google provozující Google Play.

1.5. Elektronické knihy v číslech

I přesto, že se trh s elektronickými knihami v České republice začal tvořit teprve v roce 2010, zpráva Svazu českých knihkupců a nakladatelů³ uvádí, že dle odhadů (přesná data bohužel nejsou k dispozici) se již v roce 2011 prodalo 17 000 elektronických knih, v roce 2012 to bylo již 200 000 a v roce 2013 mělo být prodáno kolem 500 000 elektronických knih. V roce 2010 přitom bylo na knižním trhu k dispozici 250 titulů elektronických knih, v roce 2011 už 1500 titulů, v roce 2012 kolem 4000 knižních titulů a v roce 2013 asi 6 500 titulů elektronických knih. V roce 2012 se jedna elektronická kniha prodala průměrně padesátkrát.

V roce 2012 tvořil prodej elektronických knih 0,35% finančního objemu celkového českého knižního trhu (pro srovnání – v USA je to okolo 20%).

Elektronickým knihám dominují zejména krimi, detektivky (27,9 %), fantasy (8%), thrillery (7,9%), sci-fi (7,6%), romantika (7,5%), historické (5,8%). Výrazně menší oproti tištěným knihám je však zatím prodej knih pro děti a mládež, odborné literatury a kuchařek. To může být dle mého názoru způsobeno rozsahem nabídky elektronických knih a cílením reklamních kampaní na elektronické knihy. Domnívám se, že právě pro děti by elektronické knihy v budoucnu (například s určitými interaktivními prvky) mohly být motivací ke čtení knih.

Dlouhodobá průměrná cena elektronických knih se pohybuje kolem 120 Kč bez DPH, tedy 145Kč s DPH (DPH pro elektronické knihy je ve výši 21 %). Průměrná cena e-knihy tak představuje přibližně 62% průměrné ceny knihy papírové. V roce 2012 vyšlo kolem 15% klasických knih v elektronické podobě. V České republice se vydávání elektronických knih věnuje kolem 160 až 200 nakladatelů a elektronické knihy se tak postupně stávají významným zdrojem jejich příjmů.

³ Turečková, M.: *Zpráva o českém knižním trhu 2012/2013*. Praha: SČKN 2013. s. 20.

2. Elektronické knihy a autorské právo

Obsah elektronické knihy může být chráněn autorským právem, splňuje-li podmínky stanovené příslušnými právními předpisy.

2.1. Autorský zákon

Článek 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále také „LZPS“) stanoví, že práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem. Autorské právo v České republice upravuje zákon č. 121/2000 Sb., ze dne 7. dubna 2000, o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a změně některých zákonů (autorský zákon) (dále také „AZ“ nebo „autorský zákon“), který nabyl účinnosti dne 1. prosince 2000. Česká republika tak dostala v oblasti duševního vlastnictví svému závazku harmonizovat české právní předpisy s právním řádem Evropské unie. Nový autorský zákon nahradil dříve platný zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých. Důvodem byla nedostatečnost právní úpravy, která již nekorespondovala s novými druhy autorských děl (počítačové programy, databáze aj.) a zároveň s nově vznikajícími technologiemi umožňujícími šíření autorských děl.

2.2. Novelizace autorského zákona

Autorský zákon byl již mnohokrát novelizován. Nejvýznamnější novelou z hlediska autorského práva v informační společnosti je doposud novela č. 216/2006 Sb., účinná od 22. května 2006. Tato novela bývá označována jako tzv. euronovela. V době, kdy vznikal nový autorský zákon, nebyla Česká republika členem Evropské unie. I přesto, že většinu příslušných evropských směrnic existujících v roce 2000 zapracoval, touto novelou byla některá ustanovení zpřesněna a přijata další, která transponovala právní úpravu nových směrnic. Došlo zejména ke zpřesnění transpozice směrnic v oblasti počítačových programů, posílení ochrany autorů databází, k úpravě možnosti volného užití děl tak, aby nedocházelo k omezení volného přístupu k informacím, vzniku zákonné licence pro dočasné rozmnožení, rozšíření a zpřesnění

práva na informace o původu neoprávněně zhotovených rozmnoženin, sjednocení nápravných opatření a k úpravě přestupků a správních deliktů.

Aktuální je pak novela autorského zákona č. 228/2014 Sb., ze dne 7. 11. 2014, jejímž prostřednictvím byla mimo jiné do českého právního řádu transponována směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU o některých povolených způsobech užití osiřelých děl (viz kapitola 5. této práce).

Ministerstvo kultury České republiky již delší dobu pracuje na tzv. velké novele autorského zákona, ta však bohužel zákonodárným procesem doposud neprošla (viz. kapitola 8. této práce).

2.3. Autorské dílo

Podmínkou vzniku autorského práva je existence autorského díla. Předpoklady pro poskytování autorskopravní ochrany definuje autorský zákon v ustanovení § 2. V ustanovení § 2 odst. 1 věta první AZ uvádí, že předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. Ve větě druhé demonstrativně vyjmenovává autorská díla, kterými jsou zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.

Podle výkladu je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora takový duševní výtvar, který je jako výsledek tvůrčí fantazie individuálním projevem osobnosti autora.⁴ Právě projevem osobnosti autora vzniká dílo jedinečné.

Součástí elektronické knihy bývá obvykle (slovy autorského zákona) dílo slovesné vyjádřené písmem. Její součástí však může být např. i dílo fotografické, dílo

⁴ Kříž, J., Holcová, I., Kordáč, J., Křesťanová V.: *Autorský zákon Komentář a předpisy související*. 2. vyd. Praha: Linde Praha a.s. 2005. s. 42.

vyjádřené postupem podobným fotografii nebo dílo výtvarné. Na rozdíl od tištěné knihy může být součástí elektronické knihy i dílo audiovizuální.

V souvislosti s knihami, tj. též elektronickými, je třeba uvést, že dle § 2 odst. 4 AZ je předmětem práva autorského také dílo vzniklé tvůrčím zpracováním díla jiného, včetně překladu díla do jiného jazyka. Tím však není dotčeno právo autora zpracovaného nebo přeloženého díla. Podmínkou autorskoprávní ochrany překladu díla je, že podklad pro překlad splňuje znaky autorského díla. Pro vznik autorskoprávní ochrany překladu však není významné, zda je dílo-podklad vyjmuta z ochrany ve veřejném zájmu (dle § 3 AZ) či zda se jedná o dílo volné (dle § 28 AZ)⁵. Z výše uvedeného vyplývá, že i překlady děl, které již nepožívají ochrany autorským právem (např. díla Williama Shakespeara, Karla Čapka nebo Oskara Wilda), mohou být autorským právem chráněny, a tudíž je třeba respektovat autorská práva překladatele i v případě, že je dílo užito ve formě elektronických knih. Taková díla (až na zákonem stanovené výjimky) nelze užít bez souhlasu autora překladu.

Zajímavý spor v této souvislosti v současné době řeší Městský soud v Praze a Krajský soud v Ostravě. Žalobce je dědicem autorských práv po J. Z. Novákovi k českému překladu literárního díla O. Wildea s názvem „Jak je důležité míti Filipa“, později s názvem „Jak je důležité mít Filipa“ (v originále „The Importance of Being Earnest“). Žalovaný je autorem překladu téhož literárního díla O. Wildea s tímž názvem s netvůrčí úpravou „Jak důležité je mít Filipa“ (došlo pouze k úpravě slovosledu tím, že sloveso „je“ bylo přesunuto z druhého na třetí místo ve větě). Žalovaný vydal překlad knižně a divadelní hru v tomto překladu se svolením autora překladu (žalovaného) hrají již dvě divadla v České republice. Žalobce tvrdí, že vzhledem k autorskoprávní individualitě samotného názvu českého překladu „Jak je důležité míti Filipa“ a s odkazem na ustanovení § 2 odst. 1 (definiční znaky autorského díla), odst. 3 (tzv. vnější ochrana autorského díla) a odst. 4 (ochrana překladu) autorského zákona, již český název díla požívá autorskoprávní ochrany. Překlad je dle § 2 odst. 4 autorského zákona chráněn jako samostatné autorské dílo, a to nehledě na skutečnost, že původní překládané anglické dílo je dílem volným, tj. dílem, u kterého uplynula doba trvání majetkových práv. Též znalci v odborném posouzení uvádějí, že název hry „The Importance of Being Earnest“ obsahuje slovní hříčku, založenou na

⁵ Telec, I., Tůma P.: *Autorský zákon Komentář*. Praha: C.H.Beck 2007. s. 52.

shodné anglické výslovnosti adjektiva „earnest“ (vážný, seriózní) a jména hlavní postavy „Ernest“ (Arnošt). Čeština však takto pojatou slovní hříčku neumožňuje. J. Z. Novák však problém slovní hříčky vyřešil přejmenováním ústřední postavy na „Filipa“ a v názvu pak využil ryze českého idiomu „mít filipa“. Úprava jména ústřední postavy si vyžádala i tomu odpovídající zásah J. Z. Nováka přímo do dialogů, neboť obrat „mít filipa“ se významově nekryje s „být vážný či seriózní“. Žalobce je proto toho názoru, že i v pasážích dialogů, ve kterých žalovaný užívá jméno „Filip“ nebo slovní obrat „mít filipa“ ve smyslu slovní hříčky, se jedná o neoprávněné užití díla J. Z. Nováka, neboť jméno „Ernest“ se do češtiny obvykle překládá jako „Arnošt“ a slovní spojení „be earnest“ jako „být seriózní, vážný“, zatímco použití jména „Filip“ a obratu „mít filipa“ ve smyslu slovní hříčky v překladu divadelní hry je dle § 2 autorského zákona výsledkem tvůrčí činnosti autora J. Z. Nováka, a nikoli náhodným či obvyklým (netvůrčím) výsledkem překladu. Žalobce dále uvádí, že žalovaný zasahuje do autorského práva žalobce též tím, že ve smyslu ustanovení § 45 autorského zákona pro své dílo „Jak důležité je mít Filipa“ používá názvu již použitého po právu jiným autorem, a to J. Z. Novákem, přičemž by takové jednání mohlo vyvolat nebezpečí záměny obou děl.

Žalovaný dle svého vyjádření překlad a zejména názvem, který vytvořil J. Z. Novák, nepovažuje za autorské dílo.

Dle mého názoru je překlad i název díla „Jak je důležité mít Filipa“ autorským dílem, a to s odkazem na odůvodnění žaloby žalobcem. Podobná situace vznikla i u překladu díla „Who's Afraid of Virginia Woolf?“ autora Edwarda Franklina Albeeho v českém překladu manželů Pellarových „Kdopak by se Kafky bál?“. Originalita tohoto překladu je v tom, že V. Wolfová byla spisovatelkou oblíbenou americkými čtenáři intelektuály a v českém prostředí neznámou, autoři překladu využili českému čtenáři bližší jméno podobně intelektuálně vnímaného autora Franze Kafky, aby tak lépe přiblížili smysl názvu divadelní hry. Jelikož následní překladatelé respektují autorskoprávní povahu názvu divadelní hry, jejich překlady jsou uváděny pod názvem „Kdo se bojí Virginie Woolfové?“, který není autorským právem chráněn.

2.4. Autorství

Podle ustanovení § 5 odst. 1 autorského zákona je za autora považována fyzická osoba, která dílo vytvořila. Jak uvádí důvodová zpráva k autorskému zákonu, autorský zákon vychází z evropského kontinentálního pojetí autorství, přičemž originálním majitelem autorského práva může být pouze fyzická osoba (podle principu materiální pravdy) na rozdíl od angloamerické koncepce, podle níž může být považována za originálního nabyvatele práva autorského ze zákona i osoba právnická, např. vydavatelství. Logickým důsledkem této koncepce je, že zákon svěřuje jiným osobám originálně pouze výkon práva autorského nikoli právo autorské samé.

Vzhledem k tomu, že se autor dle § 11 odst. 4 autorského zákona svých osobnostních autorských práv a dle § 26 odst. 1 autorského zákona svých majetkových práv autorských nemůže vzdát, je po celou dobu svého života subjektem těchto práv a ostatní osoby se mohou stát pouze nabyvateli oprávnění k výkonu majetkového práva dílo užít. Zatímco osobnostní práva autorská smrtí autora zanikají, majetková autorská práva jsou předmětem dědictví, přičemž na základě této skutečnosti se subjektem majetkových práv autorských mohou stát i právnické osoby.

Zákonnou domněnku autorství upravuje § 6 autorského zákona, který stanoví, že autorem díla je fyzická osoba, jejíž pravé jméno je obvyklým způsobem uvedeno na díle nebo je u díla uvedeno v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem, není-li prokázán opak; to neplatí v případech, kdy je údaj v rozporu s jiným údajem takto uvedeným. Toto ustanovení se použije i tehdy, je-li toto jméno pseudonymem, pokud autorem přijatý pseudonym nevzbuzuje pochybnosti o autorově totožnosti. Jedná se o domněnku vyvratitelnou, jejíž důsledky jsou významné pouze pro posouzení důkazní situace v konkrétním případě, nikoliv pro obecné vymezení subjektu autorského práva⁶.

Dle § 7 autorského zákona není dovoleno totožnost autora, jehož dílo bylo podle projevu jeho vůle zveřejněno bez udání jména (dílo anonymní), popřípadě pod krycím jménem nebo pod uměleckou značkou (dílo pseudonymní), bez jeho souhlasu prozradit. Dokud se autor díla anonymního nebo díla pseudonymního veřejně neprohlásí, zastupuje autora při výkonu a ochraně práv autorských k dílu vlastním jménem a na jeho účet osoba, která dílo zveřejnila, není-li prokázán opak; veřejného prohlášení autora není třeba, je-li jeho pravé jméno obecně známo.

⁶ Telec, I., Tůma P.: *Autorský zákon Komentář*. Praha: C.H.Beck 2007. s. 93.

2.5. *Obsah práva autorského*

České autorské právo zahrnuje výlučná práva osobnostní a výlučná práva majetková. Zákon je postaven na tzv. quasi-dualistické koncepci. Výlučnost těchto práv je založena na jejich samostatném režimu upraveném autorským zákonem, který stanoví, že osobnostní práva jsou spojena pouze s osobou autora, tato práva jsou nepřevoditelná a jeho smrtí zanikají, zatímco majetková práva jsou způsobilá být předmětem dědictví. S ohledem na intenzitu porušování autorských práv k dílům v elektronické podobě (tj. i k elektronickým knihám) je třeba zdůraznit, že autorská práva (práva osobnostní i majetková) jsou právy absolutní povahy, tzn., že působí proti všem individuálně neurčeným osobám. Požívá-li dílo ochrany autorských práv, nikdo nemůže bez souhlasu autora dílo jakýmkoli způsobem užit (až na výjimky stanovené autorským zákonem viz kapitola 4. této práce).

Byť osobnostní práva zanikají smrtí autora, podle ustanovení § 11 odst. 5 autorského zákona si po smrti autora nikdo nesmí osobovat jeho autorství k dílu, dílo smí být užito jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a, je-li to obvyklé, musí být uveden autor díla, nejde-li o dílo anonymní. Ochrany se může domáhat kterákoli z osob autorovi blízkých, toto oprávnění mají, i když uplynula doba trvání majetkových práv autorských. Této ochrany se může vždy domáhat i právnická osoba sdružující autory nebo příslušný kolektivní správce.

Zatímco osobnostní práva lze označit za práva „morální“⁷, majetková práva mají význam ekonomický. Majetková práva upravují právo autora dílo užit (v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě, samostatně nebo v souboru anebo ve spojení s jiným dílem či prvky) nebo udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva a jiná majetková práva podle ustanovení § 24 a § 25 autorského zákona.

Autorský zákon neobsahuje přímou definici pojmu „užití díla“, tuto situaci řeší demonstrativním výčtem možností užití díla v ustanovení § 12 odst. 4 autorského zákona, přičemž právě demonstrativnost výčtu jak uvádí Telec⁸, může způsobovat nové výkladové potíže ohledně rozsahu tohoto výlučného majetkového práva.

⁷ Kříž, J., Holcová, I., Kordáč, J., Křest'ánová V.: *Autorský zákon Komentář a předpisy související*. 2. vyd. Praha: Linde Praha a.s. 2005. s. 81. ISBN 80-7201-546-X.

⁸ Telec, I., Tůma P.: *Autorský zákon Komentář*. Praha: C.H.Beck 2007. s. 172. ISBN 978-80-7179-608-4.

Demonstrativnost výčtu nepřímo stanoví ustanovení § 12 odst. 5 věta druhá autorského zákona, podle které lze dílo užit i jiným způsobem než způsoby uvedenými v odstavci 4. Tato věta byla vložena novelou zákona č. 216/2006 Sb. Do té doby k tomuto závěru bylo možné dojít pouze výkladem např., jak uvádí Kříž a kol. v komentáři autorského práva⁹. Existoval však i právně odůvodněný výklad opačný jak uvádí např. Telec¹⁰ a shodně také Čermák¹¹.

Oprávnění k výkonu práva své dílo užit uděluje autor podle § 12 odst. 1 autorského zákona smlouvou, a to smlouvou licenční. Není tedy možné udělit oprávnění k výkonu práva dílo užit jednostranným právním úkonem (např. prohlášením autora). Bez smluvního udělení oprávnění může v současné době jiná osoba užit dílo pouze v případech stanovených zákonem (tzv. mimosmluvní užití díla).

S ohledem na povahu elektronických knih je lze z autorskoprávního hlediska užit rozmnožováním (§ 13 AZ), rozšiřováním (§ 14 AZ), pronájmem (§ 15 AZ), půjčováním (§ 16 AZ) a zejména sdělováním veřejnosti (§ 18 AZ). Je však třeba neopomenout právo dílo užit způsobem, který v zákoně není upraven (ustanovení § 12 odst. 5 věta druhá autorského zákona), ale který lze z autorského zákona dovodit. Toto ustanovení ponechává prostor pro případné nové technologie, které by umožňovaly dílo užit doposud nepopsaným způsobem.

2.5.1. Rozmnožování díla

Ustanovení § 13 autorského zákona definuje pojem rozmnožování díla jako zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla nebo jeho části, a to jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě. Dílo je rozmnožováno zejména ve formě rozmnoženiny tiskové, fotografické, zvukové, obrazové nebo zvukově obrazové, stavbou architektonického díla nebo ve formě jiné trojrozměrné rozmnoženiny anebo ve formě elektronické zahrnující vyjádření analogové i digitální. Způsob, jakým došlo k rozmnožení díla, je z hlediska § 13 autorského zákona pojmově bezvýznamnou skutečností. V případě elektronické rozmnoženiny tedy nezáleží na tom, zda došlo k rozmnožení díla uložením na harddisk počítače, na server providera nebo na

⁹ Kříž, J., Holcová, I., Kordáč, J., Křest'ánová V.: *Autorský zákon Komentář a předpisy související*. 2. vyd. Praha: Linde Praha a.s. 2005. s. 90.

¹⁰ Telec, I., Tůma P.: *Autorský zákon Komentář*. Praha: C.H.Beck 2007. s. 172.

¹¹ Čermák, J.: *Internet a autorské právo*. Praha: Linde Praha a.s. 2003. s. 30-31.

nosič digitálního záznamu. V prostředí internetu jsou za způsoby rozmnožování díla považovány např. uploading – nahrávání a ukládání dat na server, downloading – stahování a ukládání dat ze serveru na lokální disk, caching – automatické dočasné meziukládání informací nebo hosting – poskytování prostoru na internetu pro prezentaci a ukládání dat.

Autorský zákon stanoví výjimky pro rozmnožování děl formou volného užití a bezúplatné zákonné licence pro tzv. technické rozmnoženiny. Ustanovení § 30 odst. 1 autorského zákona uvádí, že za užití díla podle autorského zákona se nepovažuje užití pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. Osoba, která stahuje (zhotovuje rozmnoženinu) např. elektronickou knihu z internetu pro vlastní potřebu na základě tohoto ustanovení o volném užití díla, nepostupuje protiprávně. Jinak tomu je v případě stahování počítačových programů (např. her) a databází, ty jsou podle § 30 odst. 3 AZ z volného užití zákonem vyjmuty.

Podle ustanovení § 38a odst. 1 autorského zákona do práva autorského nezasahuje ten, kdo provádí dočasné úkony rozmnožování děl, které jsou pomíjivé nebo podružné, tvoří nedílnou a nezbytnou součást technologického procesu, nemají žádný samostatný hospodářský význam a jejich jediným účelem je umožnit buď přenos díla počítačovou nebo obdobnou sítí mezi třetími stranami uskutečněný prostředníkem nebo oprávněné užití díla. Tento způsob užití díla není vyloučen z rozsahu ochrany autorského práva, zákonnou licencí je však autorovo právo dílo užit omezeno. Z praktického hlediska je toto omezení nutné z důvodu možnosti oprávněného rozmnožování díla v rámci internetu. Probíhá např. při prohlížení díla na webových stránkách nebo v průběhu ukládání dat (díla) do vyrovnávací paměti. Pokud by i k těmto úkonům byl vyžadován souhlas autora, nebylo by možné díla v tak velkém rozsahu a takovou rychlostí zprostředkovat uživatelům.

2.5.2. Rozšiřování díla

Dle ustanovení § 14 autorského zákona se rozšiřováním originálu nebo rozmnoženiny díla rozumí zpřístupňování díla v hmotné podobě prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla, včetně jejich nabízení za tímto účelem. Prvním prodejem nebo jiným prvním převodem vlastnického

práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě, který byl uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem na území členského státu Evropských společenství nebo jiné smluvní strany Dohody o Evropském hospodářském prostoru, je ve vztahu k takovému originálu nebo rozmnoženině díla právo autora na rozšiřování pro území Evropských společenství a ostatních smluvních stran Dohody o Evropském hospodářském prostoru vyčerpáno, právo na pronájem díla a právo na půjčování díla zůstává nedotčeno.

Tato právní úprava se týká i elektronických knih, neboť jejich obsah je též rozšiřován již jako součást elektronických čteček (hmotných nosičů). Vzhledem k tomu, že prvním převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě je ve vztahu k takovému originálu či rozmnoženině autorské právo vyčerpáno, nabyvatel je oprávněn originál nebo rozmnoženinu díla, na rozdíl od sdělování díla veřejnosti (viz kapitola 2.5.4. této práce), dále rozšiřovat jakýmkoli způsobem a za jakýmkoli účelem (ustanovení § 14 odst. 2 autorského zákona je kogentní a nelze je smlouvou omezit). Je však třeba zdůraznit, že vyčerpání práva a nakládání s rozmnoženinou se vždy týká celé čtečky, tzn., že prodej se musí týkat celé čtečky.

I v tomto případě je však třeba brát ohled na nevyčerpatelná osobnostní práva autorská. Nabyvatel elektronické knihy, kterou nabyl, jako součást elektronické čtečky může s elektronickou knihou běžně nakládat (může ji dále prodat či ji vypůjčit třetí osobě) bez souhlasu nositele práv k elektronické knize. Bez tohoto souhlasu však nabyvatel není oprávněn elektronickou knihu pronajmout či elektronickou knihu zpřístupnit veřejnosti ve smyslu autorského zákona (viz kapitola 2.5.3 a kapitola 2.5.4. této práce).

2.5.3. Pronájem a půjčování díla

Dle § 16 autorského zákona se pronájmem originálu nebo rozmnoženiny díla rozumí zpřístupňování díla ve hmotné podobě za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou. Půjčováním originálu nebo rozmnoženiny díla se pak dle § 17 autorského zákona rozumí zpřístupňování díla ve hmotné podobě zařízením přístupným veřejnosti nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou.

S rozvojem digitálních médií a internetu zanikly půjčovny (byť se ve smyslu autorského zákona jednalo o pronájem děl) videokazet, audiokazet i CD, s filmy, hudbou či počítačovými hrami. Elektronické knihy tedy pronajímány nejsou, ale půjčování elektronických knih v souladu s autorským zákonem knihovny umožňují (viz kapitola 4.3. této práce).

2.5.4. Sdělování díla veřejnosti

Podle ustanovení § 18 autorského zákona se sdělováním díla veřejnosti rozumí zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově. Sdělováním díla veřejnosti podle předchozí věty je také zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí. Tato ustanovení v souladu s mezinárodní a komunitární autorskoprávní úpravou reagují na technologický vývoj v oblasti zpřístupňování děl zejména prostřednictvím internetu, televize nebo rádia. Takovým zpřístupňováním děl na internetu může být např. umístění rozmnoženiny díla na webovou stránku nebo „přenášení audiovizuálního materiálu po internetu pomocí technologie kontinuálního přenosu audiovizuálního materiálu mezi zdrojem a koncovým uživatelem (streaming).“¹² Sdělováním díla veřejnosti (často neoprávněným) je také účast v peer to peer sítích (výklad viz kapitola 7.1. této práce).

Sdělováním díla veřejnosti naopak není podle ustanovení § 18 odst. 3 autorského zákona pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování. Toto ustanovení zcela odstraňuje pochybnosti ohledně posouzení jednání a odpovědnosti osob provozujících technické zařízení umožňující zpřístupňování děl. Dle mého názoru lze toto ustanovení aplikovat při posuzování odpovědnosti Access-providera za porušení autorského práva (viz kapitola 7.2.3. této práce).

V současné době je užití elektronických knih sdělováním díla veřejnosti prostřednictvím sítě internet nejrozšířenějším způsobem užití. Elektronické knihy takto distribuují autoři, vydavatelé, distributoři elektronických knih, ale také samotní koncoví uživatelé (čtenáři).

¹² Zdroj: wikipedia, Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Streaming> [naposledy shlédnuto 21. 2. 2013].

2.6. *Neoprávněné užití elektronických knih*

Knižní pirátství je spolu s pirátstvím počítačových programů nejstarším druhem digitálního pirátství. Knihy se začaly šířit volně, aniž by se za ně platilo autorům či nakladatelům, díky digitální revoluci, která přišla s nástupem osobních počítačů. Dalším impulzem byl příchod skenerů, které umožnily amatérskou digitalizaci papírových knih a následně pak rozšíření programů na rozpoznávání textu. V současné době jsou však na některých serverech nelegálně šířeny elektronické knihy ve stejné technické kvalitě jako knihy nabízené legálně.

Užití autorského díla, zejména tzv. nelegální sdílení (sdělování díla veřejnosti), nelegální stahování dat nikoliv pro osobní potřebu (rozmnožování) je rozsáhlou praxí mnoha uživatelů internetu. V rozhovoru pro lupa.cz uvádí Milan Strejček, předseda OSA-Ochranného svazu autorského: „Podle našich průzkumů si mladí lidé myslí, že v poplatku za připojení je zahrnuto vše, co na internetu naleznete zdarma“¹³. Podle průzkumu společnosti MEDIARESEARCH, a.s. stahuje z internetu soubory prostřednictvím anonymních peer to peer sítí nebo ze serverů pro rychlé sdílení dat 26% respondentů, kteří dle průzkumu reprezentují internetovou populaci ČR. Hlavními důvody tzv. „pirátství“ uváděnými respondenty je vysoká cena autorského díla, snaha ušetřit, rychlý přístup k nelegálním datům, snadná dostupnost, méně již možnost vlastního zisku, nedočkavost, forma dobrodružství, nepružnost distribuce, ale i nedostupnost legální nabídky.¹⁴ Z těchto údajů vyplývá, že uživatelé soubory nestahují a nesdílejí s primárním úmyslem někoho okrást nebo způsobit rozsáhlou škodu, obvykle stahují pro osobní užití, nikoliv pro další distribuci. Ve smyslu úvodu spotu, který běžel zejména v kinech a má působit na svědomí uživatelů internetu: „Tištěnou knihu byste neukradli, ale soubory chráněné autorským právem stahujete“, jistě jedná většina uživatelů. Tento fakt však nemění nic na tom, že v souhrnu těchto porušení autorského práva vzniká autorům, distributorům a dalším nositelům autorských práv škoda velkého rozsahu. V diskusích o problematice ochrany autorského práva na internetu panuje názor, že nositelé autorských práv podcenili nástup internetu. Uživatelé spíše využívají

¹³ Martin Vyleťal, Roman Strejček: *Výrobci a nositelé práv podcenili nástup Internetu* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.lupa.cz/clanky/rs-vyrobci-a-nositele-prav-podcenili-internet/> [naposledy shlédnuto 8. 2. 2010].

¹⁴ Zdroj: Průzkum společnosti MEDIARESEARCH, a.s. z roku 2009.

nedostatečného zabezpečení a ochrany autorských děl. Dalším argumentem pro nelegální sdílení a stahování bývá uváděna nedostupnost legální nabídky.

Autoři, vydavatelé elektronických knih a odborná veřejnost se sešli v březnu roku 2012 v Národní knihovně v pražském Klementinu na veřejné panelové diskusi na téma budoucnosti elektronických knih¹⁵ a knižního pirátství. Na dotaz kolik titulů je na internetu volně (nelegálně) k dispozici uvedl Jiří Srstka, ředitel Dilia (divadelní, literární, audiovizuální agentura), že na serveru Uložto.cz se nachází přibližně 10 procent nelegálně poskytovaných titulů z databáze knih, které má Dilia ve své správě, tj. přibližně 4.700 titulů. Na serveru xTrance dle Jiřího Srstky bylo v červenci 2012 k dispozici ke stažení více než 13 tisíc knih. Podobných úložišť je však na internetu mnohem více. Podle Jiřího Frause, zástupce nakladatelů, je pirátství negativní jev ve společnosti, proti kterému je nutné bojovat. Nárok autora, potažmo nakladatele, aby jeho dílo bylo prodáváno způsobem, který autor a nakladatel chce, by neměl být nikdy zpochybňován. Mělo by být ctěno právo na odměnu autora. Dle Pavla Koutského z nakladatelství Freetim(e)publishing však represe nefunguje. Podle něj je potřeba podpořit všechny možnosti šíření a prodeje obsahu a současně se snažit čtenářskou obec vzdělávat. S tímto názorem se ztotožňuji, neboť se domnívám, že mnoho lidí si vůbec neuvědomuje negativní konsekvence stahování autorských děl ze serverů nelegálně šířících autorská díla. Vnímají to spíše jako nejjednodušší a nejrychlejší prostředek, jak své oblíbené knihy v elektronické podobě získat. To se však nevztahuje na servery, které na pirátském obsahu přímo vydělávají tím, že finančně motivují uživatele, aby obsah na server nahrávali, a současně zpoplatňují jeho stažení. V tomto případě se jedná již o zcela vědomé poškozování nositelů autorských práv nejen ze strany provozovatelů serverů, ale též ze strany uživatelů a nelze jej omlouvat.

Dle informace Pavla Koutského prodejci a piráti v minulosti uzavřeli nepsané gentlemanské dohody, kdy kniha která vyjde pouze v tištěné podobě, se na fórech minimálně po dobu půl roku neobjeví v elektronické podobě. Pokud je kniha vydána v elektronické podobě, tak se například xTrance objeví odkaz na stažení knihy z e-shopu. Na jednu stranu jde o dobrou snahu prodejců, jak oddálit nelegální šíření nově vydaného titulu, na druhou stranu se jedná o určité gesto tolerance vůči pirátům, což není dobrým signálem. Jak v diskusi uvedl Jiří Vlček z Palmknihy.cz: „Je zvláštní, že

¹⁵ Zdroj: Česká televize, Dostupné na WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1000000071-prednasky-z-narodni-knihovny/21225100062-knizni-piratstvi> [naposledy shlédnuto 21. 2. 2013].

piráti nabízí výpalné za to, že nebudou šířit nějaké knihy, ačkoliv jim nepatří.¹⁶ I když si někteří nakladatelé gentlemanské dohody pochvalují, jiní uvádí, že příliš nefungují.

V této souvislosti se nabízí několik variant řešení, méně či více reálných:

1. Restriktivní přístup a potírání pirátství – v praxi jde o variantu velmi složitou, neboť vymáhání autorských práv vůči často nedohledatelným pirátům je zdlouhavé a finančně náročné.
2. Systém náhradních odměn (jako např. u kopírovacích přístrojů, nenahraných nosičů) - tento systém však obecně nemá ve společnosti podporu.
3. Odlicencování obsahu sdělovaného na internetu – tuto variantu samozřejmě piráti podporují, je však otázkou, zda by bylo dost autorů, kteří by na tento systém přistoupili a nechali by svá díla dobrovolně bez nároku na odměnu šířit.
4. Zachování současného stavu – což je prozatím jediná reálná varianta s tím, že bude snahou nakladatelů a prodejců co nejvíce zjednodušit dostupnost a prodej elektronických knih, aby pro uživatele bylo jednodušší si elektronickou knihu prostřednictvím pár kliknutí legálně koupit, než složitě dohledávat a stahovat nelegální obsah.

Piráťství je dlouhodobým fenoménem, proti kterému se lze jen těžko bránit. V souvislosti s elektronickými knihami se dle mého názoru situace od roku 2010, kdy přišly na český trh, nijak nemění. Reálnou a v praxi aplikovatelnou variantou je tedy usnadnění přístupu k legálnímu obsahu a případně dohledávání konkrétního nelegálního obsahu ve spojení se snahou o jeho odstranění ze serverů na základě výzvy nositelů práv provozovatelům takových serverů.

¹⁶ Zdroj: Česká televize, Dostupné na WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10000000071-prednasky-z-narodni-knihovny/21225100062-knizni-piratstvi> [naposledy shlédnuto 21. 2. 2013].

3. Licencování elektronických knih

Než je obsah elektronické knihy chráněný autorským právem poskytnut uživateli (čtenáři), prochází tento obsah, resp. by měl projít, poměrně složitou cestou udělování licenčních práv k autorskému dílu. V praxi může být pro autory, nakladatele, distributory i uživatele problematika udělování licenčních práv velmi nepřehledná, což může vést v řetězci licencování k právním nepřesnostem a nedostatkům, které mohou zapříčinit, že určitý subjekt, byť obsah elektronické knihy fakticky užívá, nemá k tomu z autorskoprávního pohledu oprávnění. Popisem a rozbořem jednotlivých druhů licenčních smluv, jejich obsahem a srovnáním rozdílů mezi licencováním elektronické a tištěné knihy se zabývá tato kapitola.

„Autorskoprávní licence představuje klíčový právní institut relativizace výlučných práv k majetku v literární, jiné umělecké a vědecké oblasti. Hlavní přirozenoprávní a ústavněprávní východisko této úpravy je možné hledat v základním lidském právu pokojně vlastnit a užívat majetek (čl. 11 LZPS).“¹⁷ Do 31. 12. 2013 byla autorskoprávní licence upravena v § 46 a násl. autorského zákona a původní občanský zákoník se uplatňoval pouze podpůrně, což však ze zákona výslovně nevyplývalo, avšak subsidiarita se dovozovala doktrinálně. Poskytování oprávnění k výkonu práva dílo užít (licence) od 1. 1. 2014 upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“ nebo „nový občanský zákoník“). Jak uvádí důvodová zpráva k NOZ, hlavním cílem zákonodárce bylo systematizovat dosavadní roztržitou právní úpravu licenční smlouvy obsaženou jak v autorském zákoně, tak i obchodním zákoníku a spojit ji do jediného právního předpisu. Nový občanský zákoník však žádné zásadní změny týkající se autorskoprávní licence nepřináší.

V porovnání s předchozím autorským zákonem č. 35/1965 Sb. lze konstatovat, že nový občanský zákoník a současný autorský zákon kladou větší důraz na autonomii vůle stran, která je dána dispozitivností právní úpravy a odklonem od přílišného formalismu. Byť je, pro případ, že si strany nesjednají něco jiného, právní úprava stále nakloněna autorovi, právě díky dispozitivnosti právní úpravy lze tato ustanovení v licenční smlouvě změnit. Dle mého názoru se jedná o správné a spravedlivější řešení. I přesto, že původní autorský zákon není účinný již přes deset let, i dnes soudy řeší

¹⁷ Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu. 1. vydání. Praha: C.H.Beck. 2007. s. 3.

spory z původních smluv o převodu práva dílo užít. Žalobce často využije skutečnosti, že taková původní smlouva nesplňuje formální náležitosti, které požadoval původní autorský zákon. Užije-li nabyvatel autorských práv majetkových v dnešní době takové autorské dílo opětovně (přičemž se domnívá, že toto právo dle smlouvy o převodu práva dílo užít, má), autor žaluje na vydání bezdůvodného obohacení a vznáší další nároky, byť odměnu za užití díla v době uzavření smlouvy zinkasoval, přičemž porušení práva odůvodňuje pouze formálními nedostatky smlouvy. Z hlediska právního pozitivismu by měl soud dát za pravdu autorovi (žalobci). Nelze však opomenout skutečnost, že autor práva k autorskému dílu žalovanému udělit chtěl, fakticky tak učinil a nabyvatelem autorských práv majetkových (žalovaným) byla autorovi zaplacená odměna. Dle mých zkušeností přistupují soudy k řešení této otázky různě, nikoliv však jednoznačně ve prospěch žalobců. V jednom z případů¹⁸ soud konstatoval, že byť smlouva o převodu práva dílo užít nebyla uzavřena platně, smluvní strany měly přinejmenším vůli smlouvu platně uzavřít. Žalobci tedy nepřiznala bezdůvodné obohacení ve výši dvojnásobku odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem (viz ustanovení § 40 odst. 4 autorského zákona), avšak úhradě alespoň jednonásobku, tj. obvyklé licenční odměny, se žalovaný nevyhnul, k čemuž soud v odůvodnění rozsudku uvedl: „Žalobce uzavíral s žalovanou smlouvy o šíření díla, přičemž tyto smlouvy zcela vědomě a o své vůli podepisoval, i když nesplňovaly formální náležitosti. Obě strany podle těchto smluv dlouhodobě postupovaly a uplynula již řada let, aniž kdokoliv napadl tyto smlouvy neplatností či by si takto z titulu neplatnosti smluv počínal. Je tedy zřejmé, že projev vůle tehdy obou stran byl zcela jednoznačný, obě strany věděly, o co se jedná. Souhlas žalobce k šíření díla zde tedy nepochybně původně byl. Pokud by tedy nyní za situace, kdy žalovaná jako výrobce filmu dala souhlas k dalšímu šíření, se žalobce domáhal neplatnosti těchto smluv, bylo by kromě poskytnutí odměny v rozporu s dobrými mravy dát dvojnásobek, jak stanoví § 40 odst. 4 zákona č. 121/2000 Sb.“ V druhém případě¹⁹ soud též aplikoval korektiv dobrých mravů (viz. ustanovení § 3 odst. 1 původního občanského zákoníku²⁰), když konstatoval, že z jednání smluvních stran vyplývá vůle uzavřít smlouvu o poskytnutí práva dílo užít a smluvním stranám bylo známo, jaký je účel poskytnutí práv, přičemž

¹⁸ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. 3. 2012 č. j. 32 C 186/2008 - 219 - 225

¹⁹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 6. 2010 č. j. 34 C 117/2001 - 780

²⁰ Zákon č. 40/1964 Sb.

tento závěr soud činí s vědomím, že řetězec právních úkonů, kterými žalovaný získal oprávnění užít sporné dílo, nemá sice striktně hodnoceno náležitosti, které požaduje zákon, avšak pokud by v posuzovaném případě soud striktně trval na formálnostech, jednalo by se o výklad, který je v rozporu se smyslem slušných občanskoprávních i obchodních vztahů, a takový výklad by byl v rozporu s dobrými mravy, stejně tak jako v rozporu s dobrými mravy by bylo vyhovět žalobě.

Ve smyslu výše uvedené rozhodovací praxe soudů návrh připravované velké novely autorského zákona v novém § 40a odst. 2 uvádí, že soud může na návrh stanovit náhradu škody, výši bezdůvodného obohacení a přiměřené zadostiučinění paušální částkou nejméně ve výši dvojnásobku odměny obvyklé za získání licence k příslušnému užití díla v době neoprávněného zásahu do práv autora. Jestliže ten, kdo zasáhl do práv autora, nevěděl ani nemohl vědět, že svým jednáním porušuje práva autora, soud paušální částku odškodnění stanoví nejméně ve výši odměny obvyklé za získání licence k příslušnému užití díla v době neoprávněného zásahu do práv autora. Zákonodárce tak zakotvuje možnost soudu na návrh alternativně stanovit paušální náhradu zahrnující náhradu škody, bezdůvodné obohacení i přiměřené zadostiučinění a stanovit výši takové paušální náhrady podle okolností případu, tj. podle toho, zda ten, kdo neoprávněně nakládal s dílem, věděl či vědět mohl, že svým jednáním porušuje práva, či nikoli. Výše paušální náhrady je stanovena jako minimální, soud má možnost přiznat paušální náhradu i vyšší.

Odklon od kogentní regulace licencování, i s cílem předcházení výše uvedeným sporům, je tedy dle mého názoru pozitivním přínosem současného autorského zákona.

3.1. Obecně k náležitostem licenční smlouvy

Jak bylo uvedeno výše, licenční smlouvu, která je typickým závazkem v oblasti práva duševního vlastnictví, je upravena v ustanoveních § 2358 a násl. nového občanského zákoníku. Speciální ustanovení § 46 a násl. autorského zákona byla s účinností od 1. 1. 2014 vypuštěna.

Licenční smlouva musí splňovat obecné podmínky stanovené pro právní úkony a smlouvy dle ustanovení nového občanského zákoníku. Základními obsahovými

náležitostmi jsou specifikace autorského díla, projev vůle poskytnout oprávnění k užití díla a ujednání o odměně:

a) Specifikace autorského díla

Aby se jednalo o udělení licence dle NOZ a autorského zákona, musí se jednat o dílo, které je dílem autorským (viz kapitola 2.3. této práce). Takové autorské dílo by mělo být v licenční smlouvě přesně specifikováno, a to prostřednictvím určení autora díla, svého názvu, vyobrazení, určení obsahu a rozsahu díla.

b) Projev vůle poskytnout oprávnění k užití díla

Poskytnout oprávnění k užití díla lze v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a to buď k jednotlivým způsobům užití, nebo ke všem způsobům užití, přičemž autor nemůže poskytnout oprávnění k výkonu práva dílo užit způsobem, který v době uzavření smlouvy ještě není znám.

c) Ujednání o odměně

Dle ustanovení § 2366 NOZ není-li ujednána výše odměny nebo způsob jejího určení, je smlouva přesto platná, pokud z jednání stran o uzavření smlouvy vyplývá jejich vůle uzavřít úplatnou smlouvu i bez určení výše odměny, v takovém případě nabyvatel poskytovateli zaplatí odměnu ve výši, která je obvyklá v době uzavření smlouvy za obdobných smluvních podmínek a pro takové právo, nebo strany ve smlouvě ujednají, že se licence poskytuje bezúplatně. Je-li výše odměny ujednána v závislosti na výnosech z využití licence, umožní nabyvatel poskytovateli kontrolu příslušných účetních záznamů nebo jiné dokumentace ke zjištění skutečné výše odměny. Poskytne-li takto nabyvatel poskytovateli informace označené nabyvatelem jako důvěrné, nesmí je poskytovatel prozradit třetí osobě ani je použít pro své potřeby v rozporu s účelem, ke kterému mu byly poskytnuty. Nabyvatel předloží poskytovateli pravidelná vyúčtování odměny v ujednaných časových obdobích, není-li ujednáno jinak, je povinen tak učinit alespoň jednou ročně. Dle ustanovení § 2374 NOZ není-li odměna za poskytnutí licence ujednána v závislosti na výnosech z využití licence a je-li tak nízká, že je ve zřejmém nepoměru k zisku z využití licence a k významu předmětu licence pro dosažení takového zisku, má autor právo na přiměřenou dodatečnou odměnu. Nový občanský zákoník výslovně uvádí, že tohoto práva se autor nemůže vzdát.

Pro další obsahové náležitosti platí, že nestanoví-li smlouva jinak, použije se příslušná zákonná úprava. Dle § 2376 NOZ může být licence omezena na jednotlivé způsoby užití díla, jejichž demonstrativní výčet je uveden v § 12 odst. 4 autorského zákona, přičemž způsoby užití díla mohou být omezeny rozsahem, zejména co do množství, místa nebo času. Nestanoví-li smlouva, ke kterým jednotlivým způsobům užití díla nebo k jakému rozsahu užití se licence poskytuje, má se za to, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak to je nutné k dosažení účelu smlouvy. Nestanoví-li smlouva nebo nevyplývá-li z jejího účelu jinak, má se za to, že územní rozsah licence je omezen na území České republiky, časový rozsah licence je omezen na dobu obvyklou u daného druhu díla a způsobu užití, nikoli však na dobu delší než jeden rok od poskytnutí licence, a má-li být dílo odevzdáno až po poskytnutí licence, tak od takového odevzdání. Množstevní rozsah licence je omezen na množství, které je obvyklé u daného druhu díla a způsobu užití. Nestanoví-li smlouva jinak, licence k rozmnožování díla zahrnuje oprávnění k pořízení rozmnoženin přímých i nepřímých, trvalých i dočasných, vcelku nebo zčásti, jakýmikoli prostředky a v jakékoli formě, a pokud jde o rozmnoženiny v elektronické formě, jak ve spojení on-line, tak i off-line. Nestanoví-li smlouva jinak, licence k rozmnožování díla zahrnuje i licenci k rozšiřování takto zhotovených rozmnoženin.

Dle mého názoru je pro smluvní strany vždy praktičtější nespoléhat na dispozitivní úpravu autorského zákona a své práva a povinnosti licenční smlouvou dostatečně, výslovně a řádně upravit, a to zejména za účelem předejití případným sporům z důvodu nedostatečné úpravy obsahu licenční smlouvy.

3.2. Licenční smlouva autor/nakladatel

Byť je vydání elektronické knihy podstatně jednodušší než vydání tištěné knihy a autoři by si tak vydání elektronické knihy mohli zajistit sami, v praxi se prozatím obvykle obracejí na vydavatele a distributory tištěných knih. Takové jednání pramení, dle mého názoru, zejména ze skutečnosti, že autorova kniha často vychází též v tištěné podobě a její vydání v elektronické podobě je zatím v České republice chápáno spíše jako doplňková služba k tištěné verzi knihy. Nastává tedy otázka, jaký obsah by měly mít licenční smlouvy, kterými oprávnění k výkonu práva dílo užít, a to nejen v

tištěné podobě, ale též v podobě elektronické, poskytne autor vydavateli a následně vydavatel distributorovi či knihovně.

U tištěných knih bývá mezi autorem a vydavatelem uzavírána speciálně upravená tzv. licenční smlouva nakladatelská, jež je specifikována v § 2384 až § 2386 nového občanského zákoníku. Nakladatelská smlouva je nejstarším druhem licenční smlouvy. Jako tradiční zvláštní typ, resp. podtyp autorských smluv, je sice tradiční smlouvou práva autorského, protože byla také nejčtenějším smluvním typem, avšak s rozvojem techniky tuto prioritu ztrácí. Některá ustanovení jsou pro ni více typická než pro ostatní podtypy. Z toho důvodu se vkládá na závěr právní úpravy licenční smlouvy v novém občanském zákoníku ustanovení nazvané „některá zvláštní ustanovení k licenční smlouvě nakladatelské“, které zohledňuje její specifika (např. zásadu výhradnosti nebo autorskou korekturu). Dle právní úpravy licenční smlouvy nakladatelské poskytuje autor nabyvateli licenci k rozmnožování a rozšiřování díla ve smyslu § 13 a § 14 autorského zákona, avšak opomineme-li málo využívané rozmnožování a rozšiřování elektronické knihy na hmotném nosiči, elektronické knihy jsou šířeny především způsobem sdělování díla veřejnosti prostřednictvím internetu ve smyslu § 18 autorského zákona. Licenční smlouva nakladatelská tedy bez dalšího neopravňuje nabyvatele autorských práv k vydání a neomezenému šíření elektronické knihy. V praxi byl takový případ řešen v roce 2001 v USA ve sporu o porušení autorských práv mezi Random House, Inc. a Rosetta Books LLC²¹. Společnost Rosetta Books nabízela v digitální podobě autorská díla několika autorů, kteří práva k užití těchto autorských děl „v knižní podobě“ udělili dříve společnosti Random House, Inc. Soud však žalobu zamítl, neboť konstatoval, že právo „tisknout, publikovat a prodávat autorské dílo v knižní podobě“ v sobě nezahrnuje právo na vydání a prodej autorského díla v elektronické podobě.

Licence poskytnutá autorem vydavateli k užití elektronické knihy musí obsahovat minimálně obligatorní náležitosti licenční smlouvy (viz. kapitola 3.1. této práce). V takové licenční smlouvě by mělo být autorské dílo přesně specifikováno, a to prostřednictvím určení autora díla, názvu, obsahu a rozsahu díla (v případě díla literárního může text díla například tvořit přílohu licenční smlouvy). Poskytnout oprávnění k užití díla lze buď k jednotlivým způsobům užití, nebo ke všem způsobům

²¹ Dostupné viz WWW: <http://www.4lawnotes.com/contracts-case-briefs/2176-random-house-inc-v-rosetta-books-llc.html>, nahlíženo dne 13. 12. 2012

užití). Odměnu za užití elektronických knih lze určit částečně paušálně a dále za zpřístupnění každé jednotlivé rozmnoženiny díla uživateli. Pokud má mít nabyvatel možnost poskytnout podlicenci, např. distributorovi či knihovně, lze odměnu stanovit i za každé případné poskytnutí podlicenční smlouvy. Stanovení odměny v závislosti na výnosech z využití licence je dle mého názoru nejspravedlivějším řešením pro autora i vydavatele, neboť u sdělování díla veřejnosti nelze předem stanovit, jaký bude množstevní rozsah užití.

Za další potřebné náležitosti licenční smlouvy k užití elektronické knihy považují určení, zda jde o licenční smlouvu výhradní či pouze nevýhradní. Z důvodu elektronické podoby díla a jeho šíření na internetu je praktické sjednat způsob užití bez územního omezení. Získat souhlas autora s užitím částí jeho díla pro propagaci jeho díla např. prostřednictvím Google books a též získat možnost rozhodnout o podobě a formě elektronických rozmnoženin bez předchozího souhlasu autora, a to z důvodu mnohosti elektronických formátů a potřeby ochrany díla technickými prostředky.

Podstatné je také poskytnutí práva podlicence (aby též vydavatel mohl poskytnout podlicenci distributorovi či knihovně).

3.3. *Licenční smlouva nakladatel/distributor či knihovna*

Na rozdíl od tištěných knih, kde se ve smyslu § 14 odst. 2 autorského zákona prvním prodejem tištěné knihy právo autora na rozšiřování této rozmnoženiny knihy vyčerpá, v případě distribuce elektronických knih zůstává právo autora na sdělování díla veřejnosti nedotčeno a tudíž i další distributor knih nebo knihovna (nejde-li o užití v rámci knihovní licence (viz kapitola 4.3. této práce) jsou oprávněni užít dílo pouze v rámci jim poskytnuté licence. Distributoři nebo knihovny v praxi neuzavírají za účelem užití elektronických knih licenční smlouvy přímo s autory, ale uzavírají obvykle podlicenční smlouvy s vydavatelem, kterému autor v licenční smlouvě udělil oprávnění poskytnout licenční práva třetí osobě. V případě knihoven by problematika licencování mohla být v budoucnu zjednodušena na základě možnosti kolektivního správce poskytovat licence knihovnám (viz kapitola 4.3.3. této práce).

3.4. Licenční smlouva distributor/uživatel, Reseller-Lizenzen

Jestliže si uživatel koupí elektronické knihy jako součást elektronické čtečky, jak již bylo řečeno, s prvním převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě je ve vztahu k takovému originálu či rozmnoženině autorské právo vyčerpáno.

Pokud si však nabyvatel stáhne elektronickou knihu z internetu (tj. dle § 18 autorského zákona sdělování veřejnosti), je oprávněn knihu užít pouze na základě licence (resp. podlicence) od distributora a v jejím rozsahu, nebo pouze v rozsahu volného užití ve smyslu § 30 autorského zákona. V praxi v České republice nebývá uživatelům ze strany distributorů udělována žádná licence. Obvykle je při zakoupení elektronické knihy uživatel povinen udělit souhlas s obchodními podmínkami, jejichž součástí je sdělení distributora, že nabyvatel je oprávněn užít elektronickou knihu pouze pro svoji osobní potřebu a nesmí ji užít za účelem dosažení přímého či nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu či poskytnout třetí osobě nebo užít jiným způsobem.

Dle mých informací je například v Německu rozšířen odlišný model užití elektronických knih, a to tzv. Reseller-Lizenzen (v překladu distribuční nebo odběratelské licence) (dále jen „distribuční-licence“), kdy uživatel získá širší oprávnění k elektronické knize. Kromě přečtení může uživatel elektronické knihy sám prodávat, případně udělovat licence třetím osobám k dalšímu prodeji. Distribučních licencí existuje několik druhů. Základními variantami jsou R4E-Lizenz, R4R-Lizenz a Master-Reseller-Lizenz.

1. R4E-Lizenz: (Reseller für Endnutzer) - Tato distribuční licence umožňuje uživateli elektronickou knihu užít jakýmkoliv způsobem pro osobní potřebu a zároveň ji prodat dalšímu uživateli.

2. R4R-Lizenz: (Reseller für Reseller) - Tato distribuční licence umožňuje uživateli elektronickou knihu užít jakýmkoliv způsobem pro osobní potřebu, zároveň ji prodat dalšímu uživateli a současně mu poskytnout autorská práva k elektronické knize v rozsahu R4E-Lizenz.

3. Master-Reseller-Lizenz - Tato distribuční licence umožňuje uživateli elektronickou knihu užít jakýmkoliv způsobem pro osobní potřebu, zároveň ji prodat

dalšímu uživateli a současně mu poskytnout autorská práva k elektronické knize v rozsahu R4E-Lizenz nebo R4R-Lizenz. Jde tedy o nejširší licenční oprávnění k elektronické knize.

Na základě Master-Reseller-Lizenz tedy dochází k nejrychlejšímu šíření elektronické knihy, avšak autor či první distributor brzy ztratí přehled o poskytování licence, neboť dochází k jakémusi řetězení licencí resp. podlicencí.

Distribuční licence obvykle obsahují i některá další omezující ujednání. Buď se mohou vztahovat pouze na jednu elektronickou knihu nebo na více elektronických knih zároveň (tzv. Paket-Lizenz). Dalším využívaným omezením je stanovení hranice minimální prodejní ceny elektronické knihy za účelem ochrany hodnoty autorského díla a zabránění využití elektronické knihy v různých výprodejových akcích.

Jelikož jsou distribuční licence značně rozšířené, měl by zájemce o distribuční licenci vždy zkoumat, zda nebyl v případě jím poptávané elektronické knihy s distribuční licencí porušen řetězec licencování, aby se tak nedostal do rizika neoprávněného užití elektronické knihy. Nejjistější variantou zůstává získat distribuční licenci přímo od autora či vydavatele.

Výhodou distribučních licencí je, že si ji může opatřit každá a začít prostřednictvím internetu elektronické knihy nabízet. V praxi tak činí například osoby, které mají tematicky zaměřené internetové stránky a jako doplňkovou službu nabízí literaturu zabývající se tímto tématem (např. fitness centra, weby pro maminky, atp.). Nevýhodou je, že když může licenci k určité elektronické knize získat prakticky každý, je na trhu velká konkurence.

Je otázkou, zda distribuční licence najdou své místo na internetovém knižním trhu i v České republice. Domnívám se, že čeští vydavatelé si spíše budou chtít udržet jistou exkluzivitu nabídky a v blízké době distribuční licence využívat nebudou.

4. Volná užití elektronických knih a zákonné licence

Obecně lze autorská díla užit pouze se souhlasem autora nebo jiného nositele autorských práv majetkových. Autorský zákon však připouští výjimky. Jedná se buď o díla podle ustanovení § 3 autorského zákona, na která se ochrana autorského práva nevztahuje, tj. na úřední dílo, jímž je právní předpis, rozhodnutí, opatření obecné povahy, veřejná listina, veřejně přístupný rejstřík a sbírka jeho listin, jakož i úřední návrh úředního díla a jiná přípravná úřední dokumentace, včetně úředního překladu takového díla, sněmovní a senátní publikace, pamětní knihy obecní (obecní kroniky), státní symbol a symbol jednotky územní samosprávy a jiná taková díla, u nichž je veřejný zájem na vyloučení z ochrany, dále pak výtvořiny tradiční lidové kultury, není-li pravé jméno autora obecně známo a nejde-li o dílo anonymní nebo o dílo pseudonymní. Užití takové dílo lze však jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu. Další výjimkou jsou díla, která sice požívají ochrany autorského zákona, avšak z níže uvedených důvodů je lze užit bez souhlasu autora podle § 30 – 39 autorského zákona.

Podle § 29 autorského zákona lze tyto výjimky a omezení práva autorského uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených v autorském zákoně a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora. Jedná se o tzv. „zákonný filtr“, přičemž aplikace jakékoliv výjimky či omezení autorského práva je vždy možná pouze v případě splnění výše uvedených podmínek. Ztotožňuji se v tomto ohledu s názorem Ústavu autorského práva, práv průmyslových a práva soutěžního Právnické fakulty Univerzity Karlovy²², že v každém jednotlivém případě v závislosti na konkrétních okolnostech je třeba vždy poměřovat danou výjimku a omezení z autorského práva splněním požadavků výše uvedeného tzv. trojstupeňového testu, jenž je svého druhu filtrem pro aplikaci výjimek a omezení. Neprojde-li v konkrétním případě užití díla trojstupeňovým testem, nelze jej na daný případ vůbec aplikovat, byť by ostatní podmínky výjimky či omezení užití samy o sobě byly naplněny.

Výjimky z ochrany autorského práva jsou stanoveny z důvodu tzv. ochrany veřejného zájmu, která má v těchto konkrétních případech přednost před ochranou

²² Holcová, I., Dobřichovský, T. Stanovisko Ústavu autorského práva, práv průmyslových a práva soutěžního Právnické fakulty Univerzity Karlovy k problematice skenování a jiného rozmnožování literárních děl (knih) v univerzitní knihovně.

autorského práva. Ochranu veřejného zájmu jako jednu ze základních svobod vnitřního trhu prosadila směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci některých aspektů práva autorského a práv souvisejících s právem autorským v informační společnosti (dále jen „Informační směrnice“). Informační směrnice však veřejný zájem nedefinuje, takže je třeba jej vždy vykládat podle okolností konkrétního případu. „Tradičně jde o zajištění neomezené možnosti co možná nejširšího užití autorských děl v případě, kdy existuje všeobecný oprávněný zájem společnosti na takovém užití. Ve všech uvedených případech jde o výjimečnou úpravu právě ve veřejném zájmu, který má přednost před zájmem autora – jednotlivce, do jehož práv je v důsledku uspokojení zájmu veřejného zasahováno.“²³

V této práci se z ohledem na její téma budu v rámci této kapitoly zabývat pouze volným užitím díla dle § 30 autorského zákona, rozmnožováním na papír nebo podobný podklad dle § 30a autorského zákona, citací dle § 31 autorského zákona a tzv. knihovní licencí dle § 37 autorského zákona.

4.1. Volné užití díla

Dle § 30 autorského zákona se za užití díla podle autorského zákona nepovažuje užití pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, nestanoví-li autorský zákon jinak. Do práva autorského tak nezasahuje ten, kdo pro svou osobní potřebu zhotoví záznam, rozmnoženinu nebo napodobeninu díla. Nestanoví-li autorský zákon jinak, užitím podle autorského zákona je užití počítačového programu či elektronické databáze i pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby včetně zhotovení rozmnoženiny takových děl i pro takovou potřebu. Stejně je užitím podle autorského zákona zhotovení rozmnoženiny či napodobeniny díla architektonického stavbou i pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby (§ 30a AZ) a pořízení záznamu audiovizuálního díla při jeho provozování ze záznamu nebo jeho přenosu (§ 20) i pro osobní potřebu fyzické osoby. Rozmnoženina nebo napodobenina

²³ Kříž, J., Holcová, I., Kordáč, J., Křesťanová V.: Autorský zákon Komentář a předpisy související. 2. vyd. Praha: Linde Praha a.s. 2005. s. 60-61. ISBN 80-7201-546-X.

díla výtvarného zhotovená pro osobní potřebu fyzické osoby musí být jako taková vždy zřetelně označena. Rozmnoženina nebo napodobenina díla výtvarného zhotovená pro osobní potřebu fyzické osoby nesmí být použita k jinému účelu.

Pro posouzení, zda se v konkrétním případě jedná o volné užití díla, je třeba zejména určit, zda jde o užití pro „osobní potřebu“ fyzické osoby a zda účelem užití díla není dosažení „přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu“. Pojem pro osobní potřebu fyzické osoby není zákonem nijak definován. Komentář²⁴ uvádí, že osobní potřebou je zapotřebí rozumět užití díla v soukromí uživatele, a to v souladu s osobnostním právem na ochranu soukromí fyzické osoby a v rámci výkonu tohoto osobnostního práva. Užitím díla v rámci soukromí lze s ohledem na rozumné uspořádání právních poměrů chápat užití v rámci domácnosti zhotovitele rozmnoženiny, jakož i v rámci okruhu osob jemu blízkých. Obecný občanskoprávní pojem osob blízkých již v sobě pojmově (a povahově) obsahuje i individuální určenost těchto fyzických osob. Není při tom rozhodné, zda blízké osoby jsou při soukromém užití díla přítomny současně nebo střídavě. Individuální určenost osob však není nutně vázána na účastníky domácnosti či na osoby blízké ve smyslu občanského zákoníku. Do třídy těchto osob může patřit např. i pozvaný, tj. individuálně určený, host domácnosti. O volné užití díla se však nebude jednat, pokud jde o užití díla v rámci výdělečné činnosti. Byť by užití díla četbou odborné literatury (např. i elektronické knihy) za účelem načerpání znalostí mohlo vést k závěru, že v důsledku má fyzická osoba z takového užití „nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch“ tento výklad by byl zřejmě nesprávný a praktické prokazování takové skutečnosti téměř nemožné.

Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 10. 2008 užitím díla pro osobní potřebu dle ustanovení § 30 odst. 1 autorského zákona není umístění televizních a rozhlasových přijímačů na hotelové pokoje, jejichž prostřednictvím pak dochází k přednášení nebo k předvádění chráněných předmětů vysílaných rozhlasem nebo televizí zákaznické veřejnosti. Uživatelem chráněného předmětu (tedy díla nebo jiného statku) ve smyslu autorského zákona zde totiž není až konečný spotřebitel, tedy např. ubytovaný hotelový host, ale je jím samotný provozovatel zařízení poskytujícího ubytovací služby. Ten pak k takovému užití díla provozováním rozhlasového nebo televizního vysílání díla pomocí rozhlasového nebo televizního přístroje musí získat

²⁴ Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, 345 s.

smluvní licenci a je při tom zcela nerozhodné, zda ubytovaný host uživateli nabídku ke své spotřebě využije. Nejvyšší soud při svém rozhodování vycházel též z rozsudku Soudního dvora Evropských společenství ze dne 7. prosince 2006, SGAE, C-306/05, ve kterém bylo mimo jiné konstatováno, že je nerozhodné, zda sekundární uživatel zpřístupňuje dílo v souvislosti s poskytováním určitých služeb nebo bez tohoto kontextu, podstatná je skutečnost, že dílo je zpřístupňováno třetím osobám pro jejich osobní potřebu, nikoli pro osobní potřebu toho, kdo dílo zpřístupňuje (srov. bod 41 výše uvedeného rozsudku SGAE).

Nejvyšší soud ve výše citovaném rozsudku své rozhodnutí dále odůvodnil tím, že každý člověk nebo právnická osoba má ústavně zaručené hospodářské právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost, včetně poskytování ubytování nebo provozování zdravotnického zařízení. Hospodařit se svým majetkem přitom může bez dalšího. Hospodaří-li však s cizím majetkem, který mu nepatří, je povinován získat k tomu oprávnění od vlastníka. Každý člověk má ústavně zaručené kulturní právo k výtvorům, jakož i základní právo vlastnit majetek, a to hmotný i nehmotný (což má i každá právnická osoba). Při střetu výkonu těchto platných subjektivních práv musí být přihlédnuto podle okolností případu k již zmíněné zásadě, že není přípustné užívat cizí majetek bez ohledu na vůli vlastníka, i kdyby se tak stalo při podnikání nebo jiném hospodaření. Tento tradiční zákaz je nejen právní, nýbrž je i morálně nezpochybnitelný a obecně uznávaný lidskou pospolitostí. Je součástí lidské civilizace a její právní kultury. Eventuální výjimky z tohoto zákazu musí být zdůvodněny dostatečně rozumným a současně ospravedlnitelným argumentem, čehož se dovolávají obecně sdílené právní hodnoty, na nichž je vybudován právní stát. Odůvodněny by mohly být veřejným zájmem. Pouhý zájem soukromý by k tomu nepostačoval.

Byť by se mohlo zdát, že tyto rozsudky nemají spojitost s tématem této práce, není tomu tak, neboť je možné si v blízké budoucnosti představit, že na hotelových pokojích, v restauracích a kavárnách budou k dispozici elektronické čtečky, jejichž prostřednictvím budou moci hosté užít autorská díla ve formě elektronické knihy.

4.2. Citace

Dle § 31 autorského zákona do práva autorského nezasahuje ten, kdo

a) užije v odůvodněné míře výňatky ze zveřejněných děl jiných autorů ve svém díle (tzv. malá citace),

b) užije výňatky z díla nebo drobná celá díla pro účely kritiky nebo recenze vztahující se k takovému dílu, vědecké či odborné tvorby a takové užití bude v souladu s poctivými zvyklostmi a v rozsahu vyžadovaném konkrétním účelem (tzv. velká citace),

c) užije dílo při vyučování pro ilustrační účel nebo při vědeckém výzkumu, jejichž účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, a nepřesáhne rozsah odpovídající sledovanému účelu (tzv. výuková a výzkumná citace).

Vždy je však nutno uvést, je-li to možné, jméno autora, nejde-li o dílo anonymní, nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost, a dále název díla a pramen. Do práva autorského nezasahuje ani ten, kdo takové výňatky z díla nebo drobná celá díla citovaná podle výše uvedeného dále za splnění výše uvedených podmínek užije.

Z výše uvedeného vyplývá, že i citace z elektronických knih podléhá striktní právní úpravě a nelze ji vykládat extenzivně. O takový právní výklad se pokusil například Google, který během soudního procesu ve Francii²⁵ interpretoval otázku indexace knih (ukládání informací za účelem dalšího vyhledávání) jako případ výjimky krátké citace. Ani ve Francii se soud s tímto názorem neztotožnil.

Za citaci nelze považovat ani užití výňatků díla nakladatelem či distributorem knihy nebo elektronické knihy, který takový výňatek užije za účelem propagace tohoto díla. Nejedná-li se o případ tzv. velké citace, i k takovému užití by měl nakladatel či distributor knihy získat oprávnění od autora díla (viz též kapitola 3 této práce).

4.3. *Knihovní licence*

Možnosti elektronizace knih a tím i jejich snadnější dostupnosti pro uživatele, nevyužívají v dnešní době pouze komerční subjekty, ale i nevýdělečné organizace např.

²⁵ MACHOVÁ, Anna. Google Books – Google Livres : klikaté cesty digitalizace. Knihovna [online]. 2011, roč. 22, č. 2, s. 94-100. Dostupný z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovna112/11294.htm>>, [naposledy shlédnuto 5. 2. 2013]

knihovny, archivy, muzea, galerie, školy apod. Podléhá-li obsah, který je digitalizován autorskému právu, je třeba, aby při zpřístupňování takových děl veřejnosti byly dodrženy podmínky stanovené autorským zákonem, tj. zejména, aby k takovému užití byla oprávněným subjektem poskytnuta řádná licence (viz 3. kapitola této práce). Za určitých podmínek však autorský zákon stanoví výjimky. Jednou z těchto výjimek je tzv. terminálové užití.

4.3.1. Terminálové užití²⁶

Ustanovení o terminálovém užití bylo do autorského zákona přijato novelou zákona č. 216/2006 Sb., z důvodu potřeby implementace Informační směrnice v souladu s povinností České republiky harmonizovat českou právní úpravu s úpravou komunitární. Informační směrnice mimo jiné upravuje problematiku práva na rozmnožování. Ve svých úvodních ustanoveních uvádí, že členské státy si mohou stanovit výjimku nebo omezení ve prospěch určitých neziskových organizací, jako jsou veřejně přístupné knihovny a podobné instituce a také archivy. Tyto výjimky nebo omezení by měly být omezeny na určité zvláštní případy, na které se vztahuje právo na rozmnožování, přičemž takové výjimky nebo omezení by neměly zahrnovat použití v souvislosti s on-line dodávkou chráněných děl nebo jiných předmětů ochrany. Možnost přijetí úpravy terminálového užití do právního řádu členského státu upravuje článek 5 odst. 3 písm. n) Informační směrnice, který stanoví, že členské státy mohou stanovit výjimky nebo omezení práva na rozmnožování podle článku 2 a 3, a to užití sdělením nebo zpřístupněním děl nebo jiných předmětů ochrany, které nejsou předmětem prodeje nebo licenčních podmínek, jednotlivcům ze strany veřejnosti pro účely výzkumu nebo soukromého studia, a to prostřednictvím k tomu určených zařízení v prostorách institucí uvedených v odstavci 2 písm. c) Informační směrnice, pokud jsou uvedená díla nebo předměty ochrany součástí sbírek těchto institucí.

Tato právní úprava vychází z potřeby zpřesnění úpravy výjimek a omezení podle autorského práva, které se v dnešní době digitalizace nemohou vztahovat pouze na právní úpravu půjčování autorských děl, ale i na sdělování děl veřejnosti existujících v digitální podobě.

²⁶ Kroftová (Lašková), B.: Terminálové užití v rámci knihovní licence. In Kříž, J. a kol. Aktuální otázky práva autorského. Praha: Karolinum 2011, s. 91-94.

Zákonodárce přijal tuto výjimku ustanovením § 37 odst. 1 písm. c) autorského zákona a formuloval jej tak, že do práva autorského nezasahuje knihovna, archiv, muzeum, galerie, škola, vysoká škola a jiné nevýdělečné školské a vzdělávací zařízení, zpřístupňuje-li dílo, včetně zhotovení jeho rozmnoženiny nezbytné pro takové zpřístupnění, které je součástí jeho sbírek a jehož užití není předmětem prodejních nebo licenčních podmínek, s výjimkou sdělování díla způsobem uvedeným v § 18 odst. 2 autorského zákona, jednotlivcům ze strany veřejnosti prostřednictvím k tomu určených technických zařízení umístěných v jeho objektech, a to výhradně pro účely výzkumu nebo soukromého studia takových osob, a zamezí-li takovým osobám zhotovit rozmnoženinu díla; ustanovení § 30a odst. 1 písm. c) a d) tím nejsou dotčena. Dosavadní znění tohoto článku by mělo být zachováno i po chystané novelizaci autorského zákona. Připravovaná novela autorského zákona v této souvislosti zavádí legislativní zkratku „knihovna“, když § 37 odst. 1 a 2 nově uvádějí následující:

„(1) Knihovnou se pro účely tohoto zákona rozumí:

- a) knihovna zapsaná do evidence knihoven podle zvláštního zákona,
- b) zařízení poskytující knihovnické a informační služby, které není zapsáno do evidence knihoven, pokud jeho provozovatelem je škola nebo školské zařízení),
- c) zařízení poskytující knihovnické a informační služby, které není zapsáno do evidence knihoven, pokud jeho provozovatelem je vysoká škola,
- d) muzeum či galerie, nebo
- e) archiv.

Jak vyplývá ze současného textu ustanovení § 37 odst. 1 písm. c) autorského zákona, zákonná licence je splněna za těchto podmínek:

1. Do práva nezasahuje knihovna, archiv, muzeum, galerie, škola, vysoká škola a jiné nevýdělečné školské a vzdělávací zařízení (dále jen „instituce“) – v legislativní poznámce jsou prostřednictvím uvedených zákonů specifikovány instituce, na které se tato zákonná licence vztahuje. Byť je výčet institucí v ustanovení § 37 odst. 1 autorského zákona taxativní, legislativní poznámka má jen informativní charakter a tudíž se nejedná o úplný výčet zákonů, tj. ani institucí, na které se zákonná licence

vztahuje. Jak uvádějí Telec a Tůma²⁷, bez věcného důvodu není v poznámkovém výčtu uveden např. zákon č. 148/1949 Sb., o Národní galerii v Praze.

2. Zpřístupňuje-li dílo včetně zhotovení jeho rozmnoženiny nezbytné pro takové zpřístupnění prostřednictvím k tomu určených technických zařízení umístěných v jeho objektech – instituce je oprávněna zpřístupňovat dílo, ale i jeho další rozmnoženiny z technického hlediska nutné ke zpřístupňování, avšak pouze prostřednictvím tzv. terminálů umístěných v objektech knihovny. Lze si klást otázku, jak vykládat pojem „terminál umístěný v objektu knihovny“. Pravděpodobně se bude jednat nejen o zpřístupnění díla na počítači instituce, ale i na počítači nebo čtečce knih uživatele, pokud instituce využívá vlastní vnitřní síť tzv. intranet, na kterou se uživatel může připojit a dílo si stáhnout. Organizace však musí technicky zajistit, aby si uživatel nemohl zhotovit trvalou rozmnoženinu a užít ji mimo prostory organizace. U zpřístupňování díla na čtečce knih instituce (i v objektu instituce) by se jednalo spíše o půjčování díla v hmotné podobě (viz § 16 autorského zákona).

3. S výjimkou sdělování díla způsobem uvedeným v § 18 odst. 2 - terminálovým užitím není zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí (tj. přes internet).

4. Dílo je součástí jeho sbírek – musí se jednat o díla, která jsou součástí fondu nebo sbírek dané instituce.

5. Jednotlivcům ze strany veřejnosti a to výhradně pro účely výzkumu nebo soukromého studia takových osob – v praxi je dodržování této podmínky obtížně kontrolovatelné, instituce by však svoji odpovědnost za nedodržení této podmínky mohla omezit například získáním prohlášení jednotlivých osob (veřejnosti), že dílo zpřístupněné prostřednictvím terminálu užívá výhradně pro účely výzkumu nebo soukromého studia.

6. Zamezí-li takovým osobám zhotovit rozmnoženinu díla; ustanovení § 30a odst. 1 písm. c) a d) tím nejsou dotčena – aby bylo možné dílo zpřístupnit, musí instituce zhotovit rozmnoženinu díla, avšak instituce je povinna technickými prostředky zamezit, aby si trvalou rozmnoženinu díla zhotovil uživatel. Tato podmínka se vztahuje pouze na elektronické rozmnoženiny díla, neboť dle tohoto ustanovení není dotčeno

²⁷ Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, 388 s.

právo zhotovení rozmnoženiny díla na papír nebo jiný podklad pro osobní potřebu fyzické osoby nebo pro vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby. Organizace je pak povinna platit odměnu za zhotovení rozmnoženiny dle § 25 autorského zákona.

7. Dílo, jehož užití není předmětem prodejních nebo licenčních podmínek – autorský zákon bez dalšího uvádí, že terminálově lze zpřístupňovat pouze díla, která nejsou předmětem prodejních nebo licenčních podmínek. Znamená tato podmínka, že terminálově nelze zpřístupňovat pouze díla, ke kterým knihovna získala přístup na základě prodejních nebo licenčních podmínek (obvykle k e-books zpřístupňovaným online nebo k rozmnoženinám děl zaznamenaných na zvukově či zvukově obrazových záznamech), přičemž v rámci licenčních podmínek nebylo sjednáno takové zpřístupňování děl veřejnosti? Nebo že u každého díla, které je chráněno autorským právem (tedy i u knih v hmotné podobě, které jsou součástí sbírek organizace) lze ve smlouvě, na základě které dostaly instituce dílo k dispozici, upravit podmínky terminálového zpřístupnění díla? Další otázkou je, do jaké míry lze podmínky zpřístupnění díla upravit, zda lze terminálové užití omezit např. počtem zpřístupnění za určité časové období nebo jej dokonce zcela vyloučit? Což by však popřelo samotný smysl zákonné licence. Tyto podmínky jsou dle mého názoru v současné době upraveny nejednoznačně. Tyto otázky by však měla vyřešit připravovaná novela autorského zákona (viz kapitola 4.3.3. této práce).

Touto problematikou se nedávno též zabýval Soudní dvůr Evropské unie ve věci Technische Universität Darmstadt (dále jen „TU Darmstadt“) proti Eugen Ulmer KG (dále jen „Ulmer“) ²⁸. TU Darmstadt spravuje regionální a univerzitní knihovnu, ve které vytvořila místa pro četbu elektronických knih, kde může veřejnost číst díla, která obsahuje fond této knihovny. Mezi těmito díly byla od ledna či února 2009 učebnice W. Schulze, Einführung in die neuere Geschichte (dále jen „sporná učebnice“), kterou vydala společnost Ulmer, jež je vědeckým nakladatelstvím se sídlem ve Stuttgartu (Německo). TU Darmstadt nepřijala nabídku Ulmer ze dne 29. ledna 2009 na zakoupení učebnic, které Ulmer vydává a mezi něž patří sporná učebnice, a jejich užívání ve formě

²⁸ Rozsudek SDEU ze dne 11. 9. 2014 sp. zn. C-117/13 Technische Universität Darmstadt proti Eugen Ulmer KG, Zdroj: <http://curia.europa.eu/>, Dostupné na WWW: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d5cb983f24c2ac49adb06e97b29bd1e338.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Obh0Te0?text=&docid=157511&pageIndex=0&doclang=cs&m ode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=54936> [naposledy shlédnuto 7. 11. 2014].

elektronických knih. TU Darmstadt tuto učebnici zdigitalizovala, aby ji zpřístupnila uživatelům na místech pro četbu elektronických knih vytvořených v její knihovně. Na těchto místech nebylo možné zpřístupnit současně více exemplářů tohoto díla, než kolik jich měla tato knihovna. Uživatelé si mohli celé dílo nebo jeho část vytisknout na papír nebo uložit na USB klíč a vynést jej v této podobě z uvedené knihovny. Landgericht Frankfurt am Main (krajský soud ve Frankfurtu nad Mohanem), na který se obrátila Ulmer, měl v rozsudku ze dne 6. března 2011 za to, že aby bylo vyloučeno použití § 52b UrhG, museli by nositel práv a instituce předem uzavřít smlouvu o užití dotyčného díla v elektronické podobě. Tento soud dále zamítl návrh Ulmer, aby bylo TU Darmstadt zakázáno digitalizovat nebo nechat digitalizovat spornou učebnici. Uvedený soud však vyhověl návrhu této společnosti, aby bylo uživatelům knihovny TU Darmstadt zakázáno, aby z míst pro četbu elektronických knih zřízených v této knihovně tiskli toto dílo nebo jej ukládali na USB klíč, anebo odnášeli jeho rozmnoženiny z této knihovny. TU Darmstadt proti tomuto rozhodnutí podala přímý opravný prostředek „Revision“ k Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr). Bundesgerichtshof se během projednání případu rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

1. Vztahují se na dílo prodejní nebo licenční podmínky ve smyslu čl. 5 odst. 3 písm. n) směrnice 2001/29, nabídne-li nositel práva institucím uvedeným v tomto ustanovení, aby za přiměřených podmínek uzavřeli licenční smlouvy o užívání tohoto díla?
2. Opravňuje čl. 5 odst. 3 písm. n) směrnice 2001/29 členské státy, aby institucím poskytly právo digitalizovat díla z jejich sbírek, pokud to zpřístupnění těchto děl prostřednictvím terminálových zařízení vyžaduje?
3. Mohou jít práva stanovená členskými státy podle čl. 5 odst. 3 písm. n) směrnice 2001/29 tak daleko, že si uživatelé terminálových zařízení mohou tisknout na papír nebo ukládat na USB klíč díla, která jsou jim těmito zařízeními zpřístupněna?“

Soudní dvůr rozhodl takto:

1. Pojem „prodejní nebo licenční podmínky“ uvedený v čl. 5 odst. 3 písm. n) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících

v informační společnosti musí být chápán v tom smyslu, že znamená, že nositel práv a taková instituce uvedená v tomto ustanovení, jako je veřejně přístupná knihovna, musí mít uzavřenou licenční smlouvu nebo smlouvu o užívání dotyčného díla, ve které jsou upřesněny podmínky, za kterých může tato instituce toto dílo užívat.

2. Článek 5 odst. 3 písm. n) směrnice 2001/29 ve spojení s jejím čl. 5 odst. 2 písm. c) musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání tomu, aby členský stát poskytl veřejně přístupným knihovnám, kterých se týkají tato ustanovení, právo digitalizovat díla z jejich sbírek, je-li tento úkon rozmnožení nezbytný pro zpřístupnění těchto děl uživatelům prostřednictvím k tomu určených zařízení v prostorách těchto institucí.
3. Článek 5 odst. 3 písm. n) směrnice 2001/29 musí být vykládán v tom smyslu, že se nevztahuje na takové akty, jako jsou tisk děl na papír nebo jejich ukládání na USB klíč, které uskutečňují uživatelé na speciálních zařízeních umístěných ve veřejně přístupných knihovnách, kterých se týká toto ustanovení. Naproti tomu takové úkony mohou být případně povoleny na základě vnitrostátních právních předpisů, kterými se provádí výjimky nebo omezení stanovené v čl. 5 odst. 2 písm. a) nebo b) této směrnice, jsou-li v každém daném případě splněny podmínky stanovené v těchto ustanoveních.

Otázku týkající se rozsahu terminálového užití si však lze klást i z opačného pohledu, tj. v jakém maximálním rozsahu lze autorské dílo terminálově užít a to i s ohledem na možnost uživatele zhotovit si rozmnoženinu díla na papír nebo jiný podklad pro osobní potřebu. V tomto směru lze dle mého názoru vycházet z ustanovení § 29 odst. 1 autorského zákona, který stanoví, že výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených v autorském zákoně a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora. Jedná se o tzv. „zákonný filtr“, přičemž aplikace jakékoliv výjimky či omezení autorského práva (tedy i terminálového užití) je vždy možná pouze v případě splnění výše uvedených podmínek. Neprojde-li v konkrétním případě terminálové užití trojstupňovým testem, nelze jej na daný případ vůbec aplikovat, byť by ostatní podmínky terminálového užití samy o sobě byly naplněny. Tento názor koresponduje též s výše uvedeným rozhodnutím Soudního dvora

Evropské unie ve věci TU Darmstadt proti Ulmer, ve kterém soud konstatoval, že digitalizace děl veřejně přístupnými knihovnami nemůže mít za následek, že počet exemplářů každého z děl zpřístupněných uživatelům prostřednictvím k tomu určených zařízení přesáhne počet exemplářů, které tyto knihovny získaly v analogové podobě a též, že za následné zpřístupnění tohoto díla v digitální podobě ve speciálních zařízeních je třeba zaplatit přiměřenou odměnu.

4.3.2. Užití elektronických knih knihovnami v praxi²⁹

Byť by se mohlo zdát, že knihovny v dnešní době moderních technologií nebudou schopny držet krok a poskytnout svým čtenářům širší náhled do světa elektronických knih, za předpokladu, že bude schválena chystaná právní úprava (viz kapitola 4.3.3. této práce), budou mít dle mého názoru do budoucna knihovny svým čtenářům co nabídnout.

V zahraničí již v současné době knihovny půjčují elektronické knihy chráněné autorským právem, a to na základě různých modelů. V Americe využívá knihovna distributora elektronických knih chráněných autorským právem a umožňuje svým čtenářům přístup do databází těchto distributorů (např. Overdrive, Ingramdigital, Netlibrari). V Německu nabízí knihovny elektronické knihy chráněné autorským právem přímo na vlastních serverech (např. Onleihe). Zajímavý přístup, tzv. dual licensing³⁰ model mají ve Švédsku. Podle tohoto modelu je e-kniha jak prodávána, tak půjčována knihovnami ve spolupráci nakladatelů a knihoven. Knihovny pomáhají s digitalizací děl vydavatelů a vydavatelé následně umožňují knihovně přístup do jejich databází elektronických knih. Výhodou je pro vydavatele rychlejší digitalizace knih a zároveň popularizace titulů vydavatelství a pro knihovny možnost nabízet aktuální knihy též v elektronické podobě za výhodných podmínek.

Zatím není jisté, zda taková praxe vznikne i v České republice. Takové služby však mohou prostřednictvím internetu nabízet nejen knihovny, ale sami vydavatelé elektronických knih nebo k tomu mohou využívat specializované servery (např. ereading.cz).

²⁹ Kroftová (Lašková), B.: Elektronické knihy chráněné autorským právem a jejich užití v rámci knihoven. In Kříž, J. a kol. Aktuální otázky práva autorského. Praha: Karolinum 2012, s. 80-85.

³⁰ Zdroj: [theliteraryplatform.com](http://www.theliteraryplatform.com), Dostupné na WWW: <http://www.theliteraryplatform.com/2012/12/swedes-think-different-a-new-model-for-e-lending/> [naposledy shlédnuto 29. 10. 2014].

V současné době knihovny v České republice půjčují elektronické knihy absenčně pouze na elektronických čtečkách, a to převážně s obsahem nechráněným autorským právem, nebo pokud autor či jiný nositel autorských práv (např. dědicové autorských práv) poskytnou knihovně licenci k užití elektronické knihy bezúplatně. Cílem této aktivity knihoven je spíše rozšířit povědomí veřejnosti o existenci elektronických čteček a seznámit čtenáře s funkcemi a užíváním těchto čteček. Právo na půjčování originálů má být novelou autorského zákona právě v souvislosti s půjčováním čteček zpřesněno a zpřísněno, neboť novým stanovením § 37 odst. 5 autorského zákona by měly být vyjasněny dosavadní výkladové pochybnosti, jakým způsobem mohou knihovny nakládat s jinými než zvukovými či zvukově obrazovými záznamy tzn. s elektronickými knihami apod.). S ohledem na nebezpečí nekontrolovatelného dalšího rozmnožování děl by jakékoli užití elektronických knih knihovnami mělo být předmětem licenčních smluv s nositeli práv (s autory, popř. s nakladateli). Výjimku tvoří pouze půjčování ve smyslu § 16 (půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla v hmotné podobě), a to na místě samém.

Budoucnost elektronických knih v knihovnách má však jejich terminálové užití. Již v současné době Městská knihovna v Praze, Národní knihovna České republiky, Národní technická knihovna, Knihovna akademie věd a další knihovny ve spolupráci s českými nakladatelstvími, poskytují novou službu čtenářům pod názvem „E-knihy do každé knihovny“. Jak na svých internetových stránkách³¹ uvádí Městská knihovna v Praze, služba spočívá ve zpřístupňování elektronických verzí novějších českých knižních titulů v prostorách knihoven. Tato činnost je provozována v rámci výše uvedené knihovní licence, neboť v tomto projektu usnadňují nakladatelství knihovnám zákonem přípustnou digitalizaci titulů přítomných v jejich fondech tím, že jim poskytují elektronické předlohy jimi vydaných knih. Obdobným způsobem mohou nakladatelství dodávat i své nově vydané tituly elektronických knih. Knihovny pak poskytují nakladatelství zvláštní smluvní záruku, že tímto projektem nebudou dotčena práva nakladatelství ani autora a nabízejí též pravidelné strukturované statistiky využití elektronických knih čtenáři navštěvujícími knihovnu, které mohou být pro nakladatele zdrojem cenných sociodemografických údajů o čtenářích. Z důvodu efektivity je tok dat uskutečňován přes jednu zprostředkující knihovnu, která elektronické rozmnoženiny po

³¹ Zdroj: mlp.cz, Dostupné na WWW: <http://www.mlp.cz/cz/projekty/on-line-projekty/e-knihy-do-kazde-knihovny/>, [naposledy shlédnuto 13. 12. 2012]

kontrole a případné formální úpravě distribuuje ostatním zúčastněným knihovnám. Nakladatelstvím je dána možnost využít tyto výsledné dokumenty vytvořené knihovními profesionály v oblasti digitalizace. Každá z partnerských knihoven je kvůli zabezpečení oprávněna zveřejnit jen takové dokumenty, které jsou opatřeny její personalizační značkou. Cílem této služby je přispět k procesu přechodu od publikování tištěných knih k produkci knih elektronických a umožnit široké veřejnosti naplňovat její právo na svobodný přístup k informacím při zachování rovnováhy s právem autorů na jejich duševní vlastnictví.

Z výše uvedeného vyplývá, že k získání důvěry v nový způsob čtení knih napomáhají nejen komerční subjekty, jako vydavatelé a distributoři elektronických knih a čteček, ale také knihovny, které v praxi plně využívají zákonnou knihovní licenci v podobě terminálového užití a na základě chystané novely autorského zákona připravují další služby veřejnosti spojené se zpřístupňováním elektronických knih.

Novela autorského zákona by měla zjednodušit uskutečňování výše uvedeného projektu a jemu podobných, neboť by měla obsahovat ustanovení, kterými se knihovnám umožní zpřístupňovat v prostorách knihoven na technických zařízeních k tomu určených díla v nehmotné podobě, která nejsou součástí jejich knihovních fondů, a to na základě uzavření hromadné licenční smlouvy s příslušnými kolektivními správci práv. Licenční smlouvu bude možné uzavřít rovněž jako smlouvu kolektivní. Nebude tedy nutné za tímto účelem uzavírat jednotlivé licenční smlouvy s každým autorem či jiným nositelem práv (např. vydavatelem).

4.3.3. Knihovny a novela autorského zákona

Novelou autorského zákona (nový § 101a autorského zákona, který upravuje rozšířenou kolektivní správu práv) by měla být knihovnám dána možnost na základě licenční smlouvy uzavřené mezi příslušným kolektivním správcem a knihovnou

a) zpřístupňovat díla v nehmotné podobě, včetně zhotovení jeho rozmnoženiny nezbytné pro takové zpřístupnění, jednotlivcům ze strany veřejnosti prostřednictvím k tomu určených technických zařízení umístěných v objektu knihovny uvedené v § 37 odst. 1 písm. a); toto ustanovení se nevztahuje na počítačové programy,

b) zpřístupňovat zveřejněná díla podle § 18 odst. 2 autorského zákona, včetně zhotovení jeho rozmnoženiny nezbytné pro takové zpřístupnění, knihovnou uvedenou v

§ 37 odst. 1 písm. a) autorského zákona jednotlivcům ze strany veřejnosti, pokud o to knihovnu požádají, a to výhradně pro účely výzkumu nebo soukromého studia; toto ustanovení se nevztahuje na počítačové programy, na díla nebo umělecké výkony zaznamenané na zvukový nebo zvukově obrazový záznam, na vydané notové záznamy díla hudebního nebo hudebně dramatického a na díla, která jsou předmětem licenčních smluv podle § 46,

c) zhotovovat rozmnoženiny díla zařazeného v registru děl pro užití knihovnami (§ 101b) a ke zpřístupňování takové rozmnoženiny díla podle § 18 odst. 2 knihovnou uvedenou v § 37 odst. 1 písm. a) jednotlivcům ze strany veřejnosti na dobu nepřesahující 5 kalendářních roků,

d) zhotovovat tiskové rozmnoženiny díla knihovnou (§ 37 odst. 1 a 2) pomocí přístroje ke zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad na objednávku jednotlivcům ze strany veřejnosti nad rámec § 30a odst. 2.

Jak uvádí návrh důvodové zprávy k novele autorského zákona, výše uvedená úprava vychází ze společných jednání zástupců přímo dotčených subjektů, a to knihoven, nakladatelů a kolektivních správců práv, a z konzultací vedených Ministerstvem kultury České republiky. Návrh představuje pečlivě uvážený kompromis vyvažující zájmy autorů slovesných děl a děl výtvarných umění, jež jsou s prvními často spojená, jakož i nakladatelů na zhodnocování vydaných děl na straně jedné a veřejným zájmem na přístupu ke vzdělání, kulturním hodnotám a informacím na straně druhé. Cílem návrhu je umožnit uzavírání kolektivních licenčních smluv na různé typy služeb poskytovaných knihovnami, pro které nelze využít stávající zákonné licence upravené v § 30a a § 37 a pro které je zatím nutno uzavírat individuální licenční smlouvy s jednotlivými nositeli práv.

Tento návrh reaguje na Doporučení Evropské komise ze dne 27. 10. 2011 /K(2011) 7579/ o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti on-line a o uchovávání digitálních záznamů a otvírá možnost ke zpřístupnění podstatné části českého kulturního dědictví nejširší veřejnosti prostřednictvím knihoven a dalších sbírkových institucí při respektování autorských práv, a vychází rovněž z Memoranda o porozumění o klíčových principech pro digitalizaci a zpřístupňování děl nedostupných na trhu, uzavřeného v září 2011 v Bruselu mezi zástupci knihoven, nakladatelů, autorů a kolektivních správců práv.

Cílem navrhovaného ustanovení je zefektivnit proces digitalizace a trvalého uchování digitálních dokumentů odstraněním duplicitně vynakládaných prostředků na digitalizaci při současném zohlednění ekonomických zájmů nositelů práv. Navrhované ustanovení umožní mj. Národní knihovně vytvořit národní úložiště (Jednotnou digitální knihovnu) slovesných děl (a s nimi spojených „výtvarných“ děl) z fondů knihoven, a to jak zdigitalizovaných, tak i již vzniklých v elektronické podobě (digital-born) a současně stanovit pravidla pro užití děl, včetně vedení evidence užití, a stanovení odměn za daná užití.

Navrhovaná úprava tak vhodně doplní zákonné licence upravené v § 30a, § 37 a § 37a a vytvoří podmínky pro některá z těch užití děl knihovnami, která nelze realizovat na základě těchto licencí.

V souvislosti s výše uvedenou možností knihoven zpřístupňovat zveřejněná díla podle § 18 odst. 2 autorského zákona nový § 101b autorského zákona stanoví, že Národní knihovna České republiky vede registr děl pro užití knihovnami, který zpřístupňuje způsobem umožňujícím dálkový přístup. Do tohoto registru budou zařazena výhradně díla slovesná, včetně do nich vložených nebo začleněných děl výtvarných, fotografických děl, děl vyjádřených postupem podobným fotografii a obrazových záznamů architektonického díla nebo díla užitého umění. Dle návrhu důvodové zprávy k novele autorského zákona bude registr veřejně přístupný způsobem umožňujícím dálkový přístup a podobným databázím nakladatelů, čímž se mj. usnadní nositelům práv a nakladatelům vyhledávání v registru. Samotné navržení a posléze i zařazení díla do registru nebude mít žádný vliv na rozsah autorskoprávní ochrany díla. Práva autora, popř. dalších nositelů práv k dílu zůstanou nedotčena a bez uzavření příslušné licenční smlouvy nebude možné dílo užit, nepůjde-li o užití spadající pod některou ze zákonných licencí upravených v § 29 a násl. Návrh na zařazení díla do registru budou moci podat v první řadě nositel práv, dále knihovna a příslušný kolektivní správce práv. Předpokládá se, že v praxi bude návrhy podávat především Národní knihovna České republiky s využitím údajů ze svých databází. Návrh na zařazení díla do registru bude rovněž zveřejňován způsobem umožňujícím dálkový přístup. Tím bude zaručena možnost nositelů práv a nakladatelů tento registr monitorovat a v případech, kdy nebudou souhlasit se zařazením konkrétního díla (např. z důvodu plánovaného nového vydání apod.), zařazení do registru vyloučit.

S digitalizací souvisí též omezení práva na zhotovení rozmnoženiny dle § 30a. V současné době může knihovna na objednávku pro osobní potřebu fyzické osoby a pro vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby zhotovit rozmnoženinu díla, aniž by zasahovala do autorského práva. Novela autorského zákona by tuto výjimku měla omezit a to tak, že knihovna může zhotovit tiskovou rozmnoženinu díla pouze z hmotného podkladu. Sazby odměn budou shodné se sazbami pro ostatní pořizovatele tiskových rozmnožovacích služeb uvedenými v bodu 3 přílohy č. 1 k autorskému zákonu. Pořizování rozmnoženin z jiného než hmotného podkladu, (zejména z digitálního podkladu) bude umožněno na základě licence udělené kolektivním správcem v rámci tzv. rozšířené kolektivní správy práv podle § 101b odst. 2 písm. i). Sazby odměn v těchto případech budou stanoveny v licenční smlouvě uzavřené s příslušným kolektivním správcem práv.

Byť bylo schválení velké novely autorského zákona plánováno již několikrát, v době vzniku této práce však nebyl znám další konkrétní termín, kdy by měla být připravovaná novela autorského zákona skutečně schválena. Věřím, že ke schválení této novely dojde co možná nejdříve, aby knihovnám bylo umožněno plnit svoji funkci i v naší digitální době a nestaly se pouhými „skanzeny“ tištěných knih.

5. Tzv. osiřelá díla

Palčivým problémem týkajícím se autorství a souvisejícím s elektronickými knihami jsou v dnešní době digitalizace tzv. osiřelá díla (díla, která jsou chráněna autorským právem, jejichž nositele je však obtížné určit nebo lokalizovat). Podle zprávy Evropské komise³² digitalizace a šíření osiřelých děl představuje ojedinělý kulturní a ekonomický úkol, protože když není znám nositel práv, znamená to, že uživatelé nemohou získat požadované oprávnění, např. kniha nemůže být digitalizována. Osířelá díla představují podstatnou část sbírek evropských kulturních institucí. Evropská komise nyní tuto otázku přezkoumává podrobněji prostřednictvím posouzení dopadů. Výsledkem by mělo být celoevropské řešení, které by usnadnilo digitalizaci a šíření osiřelých děl a zavedení společných norem zaměřených na požadavky, jež je třeba splnit, aby mohlo být dílo prohlášeno za osiřelé v celé EU. Podle zprávy Evropské komise prvních úspěchů v tomto ohledu již dosáhl projekt ARROW (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works, přístupný rejstřík informací o autorských právech a osiřelých dílech), který sdružuje národní knihovny, kolektivní správce a nakladatele, a který spolufinancuje Evropská komise v rámci programu eContent plus částkou 2,5 milionu EUR. Tento projekt byl zahájen v listopadu 2008. Zaměřuje se na zjišťování držitelů práv a vyjasňování právního statusu jednotlivých děl, a to jak děl již nevydávaných, tak i děl osiřelých.

5.1. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady*

Dne 25. října 2012 byla přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU o některých povolených způsobech užití osiřelých děl (dále jen „směrnice o užití osiřelých děl“), a to za účelem vytvoření právního rámce, který usnadní digitalizaci a šíření děl i dalších předmětů chráněných autorským právem či právy s ním souvisejícími, jejichž nositel není určen, nebo i když je určen, není nalezen, tzv. osiřelých děl. Směrnice o užití osiřelých děl zavádí společnou unijní definici osiřelého díla, resp. osiřelého zvukového záznamu, vzájemné uznávání statusu osiřelého díla,

³² Zdroj: Zpráva Evropské komise ze dne 19. 10. 2009, Dostupné na WWW: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1544_cs.htm [naposledy shlédnuto 29. 10. 2014].

pravidla pro důsledné vyhledávání nositelů práv, pravidla pro ukončení statusu osiřelého díla (a záznamu) a zákonnou licenci pro užití osiřelých děl (a záznamů). Směrnicí zůstávají nedotčena vnitrostátní pravidla, ať již existující nebo v budoucnu zavedená, upravující správu práv k osiřelým dílům nebo jiným osiřelým předmětům ochrany, např. pravidla pro tzv. rozšířenou kolektivní správu práv, právní domněnky zastoupení či převodu práv nebo podobná pravidla či jejich kombinace.

Právní úprava osiřelých děl však započala již v roce 2006, kdy byla ustavena skupina odborníků na vysoké úrovni pro digitální knihovny, ve které se sešly zainteresované subjekty dotčené digitalizací a on-line přístupností kulturního materiálu, včetně osiřelých děl. Tato skupina přijala Závěrečnou zprávu o uchovávání digitálních záznamů, o osiřelých dílech a již nevydáváných dílech. Zástupci knihoven, archivů a nositelé práv podepsali memorandum o porozumění o pokynech pro důsledné vyhledávání v případech osiřelých děl. V roce 2008 se Komise prostřednictvím zelené knihy o autorském právu ve znalostní ekonomice zajímala o názory zainteresovaných subjektů mj. na potřebnost dalších opatření v souvislosti s osiřelými díly. Dne 19. října 2009 přijala Komise návazné sdělení o autorském právu ve znalostní ekonomice, ve kterém oznámila, že provede posouzení dopadů způsobů nakládání s osiřelými díly v EU. Dne 26. října 2009 uspořádala Komise veřejné slyšení, kde všechny zúčastněné strany představily své názory na osiřelá díla. Dne 10. listopadu 2009 uspořádalo švédské předsednictví a Evropský parlament společné slyšení o osiřelých dílech. V letech 2009 - 2011 pořádaly útvary Komise dvoustranné schůzky s různými zainteresovanými subjekty, kde byly příslušné otázky projednávány podrobněji.

Účel Směrnice o užití osiřelých děl obsahuje důvodová zpráva³³, která uvádí následující: „K poskytnutí děl chráněných autorským právem veřejnosti v on-line digitální knihovně nebo archivu je zapotřebí předchozí povolení. Nelze-li určit nebo nalézt vlastníka autorských práv, jsou dotyčná díla známa jako osiřelá. V důsledku toho nelze potřebná povolení ke zpřístupnění děl on-line získat. Knihovny nebo jiné instituce, které zpřístupňují díla veřejnosti on-line bez předchozího povolení, riskují porušení autorského práva. Hlavním cílem tohoto návrhu je vytvořit právní rámec,

³³ Zdroj: Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o některých povolených způsobech užití osiřelých děl, Dostupné na WWW: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0289_/com_com\(2011\)0289_cs.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0289_/com_com(2011)0289_cs.pdf) [naposledy shlédnuto 29. 10. 2014].

který zajistí zákonný přeshraniční online přístup k osiřelým dílům obsaženým v on-line digitálních knihovnách nebo archivech provozovaných různými institucemi, jež jsou v návrhu specifikovány, jsou-li tato osiřelá díla užívána při plnění poslání těchto institucí, kterým je veřejný zájem. Patří k nim díla zveřejněná v podobě knih, odborných časopisů, novin, časopisů nebo jiných písemností, včetně děl do nich vložených, dále audiovizuální či kinematografická díla obsažená ve sbírkách institucí pečujících o filmové dědictví a zvuková, audiovizuální a kinematografická díla obsažená v archivech veřejnoprávních vysílacích organizací nebo jimi vytvořená. S ohledem na archivy veřejnoprávních vysílacích organizací a zvláštní postavení veřejnoprávních vysílacích organizací jako producentů je nezbytné omezit fenomén osiřelých děl stanovením rozhodujícího data pro díla, která spadají do oblasti působnosti směrnice. Tohoto cíle má být dosaženo prostřednictvím systému vzájemného uznávání statusu osiřelého díla. Má-li být stanoven status „osiřelého díla“, musí knihovny, vzdělávací zařízení, muzea, archivy, instituce pečující o filmové dědictví a veřejnoprávní vysílací organizace předtím provést důsledné vyhledávání v souladu s požadavky specifikovanými v navrhované směrnici, a to v členském státě, kde bylo dílo poprvé zveřejněno. Jakmile bude na základě důsledného vyhledávání stanoven „status osiřelého díla“, bude dotyčné dílo považováno za osiřelé v celé EU, čímž se předejde mnohačetnému důslednému vyhledávání. Na základě toho bude možné zpřístupňovat osiřelá díla on-line pro kulturní a vzdělávací účely bez předchozího povolení, pokud vlastník díla status osiřelého díla neukončí. Tato iniciativa staví na doporučení Komise z roku 2006 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti on-line a o uchovávání digitálních záznamů. Navzdory doporučení provedla právní předpisy o osiřelých dílech pouze hrstka členských států. Těch několik stávajících vnitrostátních řešení je omezeno skutečností, že on-line přístup vymezují pouze pro občany, kteří pobývají na příslušných vnitrostátních územích. Vytvoření právního rámce, který usnadní přeshraniční digitalizaci a šíření osiřelých děl na jednotném trhu, je také jedním z klíčových opatření určených v Digitální agendě pro Evropu, která je součástí strategie Evropa 2020.“

Dle článku 1 se směrnice o užití osiřelých děl týká některých způsobů užití osiřelých děl veřejně přístupnými knihovnami, vzdělávacími zařízeními a muzei, jakož i archivy, institucemi pečujícími o filmové nebo zvukové dědictví a veřejnoprávními

vysílacími organizacemi, které jsou usazeny v členských státech, k dosažení cílů spojených s jejich posláním ve veřejném zájmu. Směrnice o užití osiřelých děl se vztahuje na:

- 1) díla vydaná v podobě knih, odborných časopisů, novin, časopisů nebo jiných písemností obsažených ve sbírkách veřejně přístupných knihoven, vzdělávacích zařízení či muzeí, jakož i ve sbírkách archivů nebo institucí pečujících o filmové nebo zvukové dědictví,
- 2) kinematografická nebo audiovizuální díla či zvukové záznamy obsažené ve sbírkách veřejně přístupných knihoven, vzdělávacích zařízení či muzeí, jakož i ve sbírkách archivů nebo institucí pečujících o filmové nebo zvukové dědictví, a
- 3) kinematografická nebo audiovizuální díla a zvukové záznamy vyrobené veřejnoprávními vysílacími organizacemi do 31. prosince 2002 včetně a obsažené v jejich archivech, které jsou chráněny autorským právem nebo právy s ním souvisejícími a které byly poprvé vydány, nebo nebyly-li vydány, poprvé odvysílány v členském státě.

Směrnice o užití osiřelých děl se rovněž vztahuje na díla a zvukové záznamy uvedené v odstavci 2, které nebyly nikdy vydány ani vysílány, ale které byly organizacemi uvedenými v odstavci 1 na základě souhlasu nositelů práv zpřístupněny veřejnosti, pokud lze rozumně předpokládat, že by se nositelé práv nepostavili proti způsobům užití uvedeným v článku 6. Členské státy mohou použití tohoto odstavce omezit na díla a zvukové záznamy, které byly u těchto organizací uloženy před 29. října 2014. Směrnice o užití osiřelých děl se rovněž vztahuje na díla a jiné předměty ochrany vložené či začleněné do díla či zvukového záznamu uvedených v odstavcích 2 a 3 nebo tvořící jejich nedílnou součást. Směrnice o užití osiřelých děl nezasahuje do žádných pravidel upravujících správu práv na vnitrostátní úrovni.

V článku 2 směrnice o užití osiřelých děl je definován pojem „osiřelé dílo“. Za osiřelé dílo je tedy považováno dílo nebo zvukový záznam, není-li určen žádný nositel práv k tomuto dílu či zvukovému záznamu, nebo i když jsou jeden či více nositelů práv určeni, žádný není nalezen navzdory důslednému vyhledávání nositelů práv provedenému a zaznamenanému v souladu s článkem 3. Má-li dílo nebo zvukový záznam více než jednoho nositele práv a ne všichni tito nositelé práv byli určeni, nebo i když byli určeni, nebyli nalezeni navzdory důslednému vyhledávání provedenému a

zaznamenanému v souladu s článkem 3, lze dílo nebo zvukový záznam použít v souladu se směrnicí o užití osiřelých děl, pokud nositelé práv, kteří byli určeni a nalezeni, udělili ve vztahu k právům, jejichž jsou nositeli, svolení organizacím uvedeným v čl. 1 odst. 1 k rozmnožování a zpřístupnění veřejnosti podle článků 2 a 3 směrnice 2001/29/ES³⁴. Směrnice o užití osiřelých děl však nejsou dotčena vnitrostátní ustanovení o anonymních či pseudonymních dílech.

Článek 3 až 12 Směrnice o užití osiřelých děl upravují důsledné vyhledávání, povinnost vzájemného uznávání statusu osiřelého díla, povinnost členských států zajistit, aby nositel práv k dílu nebo jinému předmětu ochrany považovanému za osiřelé dílo měl kdykoliv možnost status osiřelého díla ukončit, povolené způsoby užití osiřelých děl ve veřejném zájmu, pokračující používání jiných právních ustanovení, časovou působnost, provedení, ustanovení o přezkumu, vstup v platnost a určení směrnice o užití osiřelých děl.

Ministerstvo kultury České republiky mělo ke směrnici o užití osiřelých děl několik výhrad, se kterými se ztotožňují. Uvádělo³⁵, že navrhované omezení pouze na některé druhy děl, způsoby užití a omezený okruh uživatelů se jeví jako nekoncepční a doporučoval rozsah směrnice o užití osiřelých děl rozšířit. Směrnice o užití osiřelých děl neupravuje například možnost užití osiřelých děl v podobě fotografií. Původně bylo též ve směrnici o užití osiřelých děl uvedeno, že pokud je určen a nalezen alespoň jeden nositel práv, dílo se nepovažuje za osiřelé, to však mohlo užití díla komplikovat, až znemožnit, neboť podle současné právní úpravy musí svolení k užití díla dát všichni oprávnění nositelé práv. V revidovaném a platném znění směrnice o užití osiřelých děl již je však stanoveno, že má-li dílo nebo zvukový záznam více než jednoho nositele práv a ne všichni tito nositelé práv byli určeni, nebo i když byli určeni, nebyli nalezeni navzdory provedenému a zaznamenanému důslednému vyhledávání, lze dílo nebo zvukový záznam použít v souladu se směrnicí o užití osiřelých děl, pokud nositelé práv, kteří byli určeni a nalezeni, udělili ve vztahu k právům, jejichž jsou nositeli, svolení k rozmnožování a zpřístupnění veřejnosti. Směrnice o užití osiřelých děl nechává na zvážení členských států i způsob užití osiřelých děl, zda se bude jednat o další zákonnou

³⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

³⁵ Faladová, A.: Rámcová pozice/Stanovisko pro Parlament ČR k návrhu směrnice EP a Rady o některých povolených způsobech užití osiřelých děl ze dne 1. 7. 2011, s. 3 – 4.

licenci nebo budou díla licencována zvláštní licencí prostřednictvím kolektivního správce. Další otázkou zůstává způsob vedení databází osiřelých děl a financování provozování těchto databází, zajištění, kontrola a financování důsledného vyhledávání děl, než bude moci být prohlášeno za osiřelé. Zároveň je třeba specifikovat rozsah užití ve veřejném zájmu, ale i další způsoby užití osiřelých děl nad rámec veřejného zájmu, aby případně osiřelá díla za spravedlivě nastavených podmínek mohli užívat např. i komerční subjekty.

Krok Evropské komise v podobě přijetí Směrnice o užití osiřelých děl je jistě velmi pozitivní, umožní tak digitalizovat díla, u nichž autor není znám nebo není dohledatelný. Nyní bude záležet na přístupu jednotlivých států k tomu návrhu, avšak dle dosavadních zpráv členské státy Směrnici o užití osiřelých děl vítají.

V případě nedodržení lhůty pro transpozici směrnice o osiřelých dílech, která skončila 29. října 2014, hrozí členským státům včetně České republiky postihy ze strany Evropské unie za porušení této povinnosti. Jakým způsobem se tohoto úkolu zhostila Česká republika, je obsahem další kapitoly této práce.

5.2. Česká právní úpravy osiřelých děl

Dne 7. 11. 2014 nabyla účinnosti novela autorského zákona č. 228/2014 Sb., kterou je mimo jiné transponována směrnice o užití osiřelých děl. Autorský zákon doposud neobsahoval výslovnou úpravu osiřelých děl. Díky přijaté novele autorského zákona je do zákona zavedena definice osiřelého díla, pravidla o vzájemném uznávání statusu osiřelého díla, pravidla pro důsledné vyhledávání nositelů práv, pravidla pro ukončení statusu osiřelého díla a režim licencování užití osiřelých děl a jiných předmětů ochrany kolektivním správcem s cílem umožnit autorskoprávní užití takových předmětů ochrany v případech, kdy nelze využít některou ze zákonných licencí stanovených autorským zákonem. Tuto výjimku z výlučného práva autora na rozmnožování a zpřístupňování díla mají pouze některé subjekty, a to knihovny, muzea, galerie, archivy a veřejnoprávní vysílatelé (Česká televize a Český rozhlas). Novela autorského zákona však nemá takový rozsah, jaký ministerstvo kultury jako její předkladatel předpokládalo, a to z důvodu lhůty pro transpozici, která pro osiřelá díla uplynula 29. října 2014.

Ministerstvo kultury dlouhodobě počítalo s přijetím úpravy, která by umožnila licencování osiřelých děl. Novela autorského zákona byla plánována již na konec roku 2008 a poté několikrát odložena. Dle Ministerstva kultury bylo důvodů pro odklad několik, mimo jiné právě i skutečnost, že se čekalo na iniciativu Evropské komise, která je pro zajištění celoevropského řešení problému osiřelých děl v souvislosti s budováním digitálních knihoven nezbytná.

Podle donedávna platné právní úpravy nebylo v zásadě možné autorskoprávní užití osiřelých děl a jiných osiřelých předmětů ochrany v případech, kdy nešlo využít některou ze zákonných licencí stanovených autorským zákonem bez nebezpečí následné žaloby ze strany nositele práv. To znemožňovalo zpřístupňování takových předmětů ochrany veřejnosti, ačkoli v mnoha případech jde o díla s vysokou kulturní, odbornou, informační a jinou hodnotou. Cílem novely autorského zákona bylo tedy tuto situaci změnit a v této souvislosti splnit též povinnosti vyplývající pro Českou republiku z členství v EU.

5.2.1. Varianty národní úpravy

Ministerstvo kultury České republiky původně formulovalo celkem čtyři varianty národní úpravy této problematiky.

1. Užití na základě zákonné licence - tato varianta odpovídá úpravě navržené směrnicí o užití osiřelých děl pro omezený okruh uživatelů a předmětů ochrany, pro vymezené způsoby užití, kdy by užití bylo možné na základě zákonné výjimky po důsledném vyhledávání a nenalezení nositele práv. Nárok nositele práv na odměnu by vznikl poté, co ukončí status osiřelého díla. Podle podvarianty 1. a) by odměna byla vybírána předem kolektivním správcem a následně vyplacena nositelům práv, kteří se o ni přihlásí. Zákonem by byla stanovena pravidla nakládání s odměnami, o něž se nikdo nepřihlásí (vrácení uživateli nebo převod do Státního fondu kultury/kinematografie nebo užití kolektivním správcem k účelu stanovenému zákonem). Podle podvarianty 1. b) by byla odměna nositeli práv vyplácena přímo uživatelem až poté, co se nositel práv přihlásí.

2. Užití na základě „jiného mechanismu“ – tato varianta využívá možnosti dané směrnicí o užití osiřelých děl, totiž že členské státy nebudou nijak omezeny v ponechání si již zavedených jiných mechanismů nebo v zavedení takových jiných mechanismů.

Podle Ministerstva kultury České republiky by licence byla poskytována kolektivním správcem po důsledném vyhledávání provedeném zájemcem o užití osiřelého díla. Podle varianty 2. b) by zájemce o užití díla provedl důsledné vyhledávání a poté, co nenalezne nositele práv, obrátí se s žádostí o udělení licence na příslušného kolektivního správce. Ten prověří, zda bylo vyhledáváno důsledně, a poté udělí licenci a vybere přiměřenou odměnu. Nositel práv, který by se posléze přihlásil, by měl nárok na vyplacení této přiměřené odměny za období 3 let zpětně (nebo po delší dobu stanovenou zákonem). Kolektivní správce by rovněž vedl databázi osiřelých děl a informací o užití těchto děl. Podle podvarianty 2. b) by licenci k užití (popř. k výslovně stanoveným způsobům užití) uděloval kolektivní správce v rámci tzv. rozšířené kolektivní správy práv, aniž by zájemce o užití byl povinen provést nejprve důsledné vyhledávání. To by prováděl naopak po udělení licence kolektivní správce.

3. kombinovaný systém - v této variantě se jedná o kombinaci zákonné výjimky pro určené uživatele a způsoby užití a jiného mechanismu prostřednictvím kolektivní správy práv pro ostatní uživatele, širší okruh druhů předmětů ochrany, širší okruh způsobů užití). Pro subjekty a pro užití stanovené Směrnicí o užití osiřelých děl by byl zaveden režim popsáný ve variantě 1. (zákonná výjimka), pro ostatní případy by byl zaveden režim podle varianty 2. (licencování prostřednictvím kolektivního správce), a to zejména pro komerční uživatele, pro širší okruh předmětů ochrany (s výjimkou např. počítačových programů) a pro širší okruh způsobů užití.

4. kombinovaný systém využitelný všemi - tato varianta spočívá v kombinovaném systému podle varianty 3. s tím, že i subjekty uvedené v čl. 1 odst. 1 směrnice o užití osiřelých děl (knihovny, vzdělávací zařízení nebo muzea, jakož i archivy, instituce pečující o filmové dědictví a veřejnoprávní vysílací organizace) by si mohly zvolit, zda chtějí využít zákonné úplatné/bezúplatné výjimky nebo využít možnost získat licenci od kolektivního správce. První možnost by mohla být výhodná pro subjekty s menším počtem osiřelých děl, druhá naopak pro velké digitalizační projekty, kde důsledné dohledávání jednotlivých nositelů práv je prakticky nerealizovatelné v rozumném časovém horizontu.

V této souvislosti považují též za zajímavé uvést názory některých organizací, které se zapojili do konzultací pořádaných Ministerstvem kultury České republiky za účelem přípravy novely autorského zákona.

Zástupce Divadelní, literární, audiovizuální agentury (DILIA) na jednání, která probíhala v průběhu roku 2012, uvedla, že směrnice je formulována „alibisticky“, když neřeší právě to, co je v oblasti osiřelých děl problematické (např. fotografie), zároveň upozornila na fakt, že prakticky se z větší části bude jednat o licenci bezúplatnou (když se nositelé práv o své odměny nepřihlásí). Náklady na činnosti související s užíváním osiřelých děl ale s největší pravděpodobností dopadnou na kolektivní správce, neboť především na ně se budou uživatelé obracet s dotazy v rámci dohledávání nositelů práv. Proto by se mělo počítat s kompenzací nákladů s tím spojených. DILIA informovala i o současné praxi užívání osiřelých děl, kdy obvyklá výše odměny je uživatelem složena u notáře, poté se dílo užívá a pokud se příslušný nositel práva nenajde, odměna je vrácena uživateli. DILIA tedy souhlasí s variantou 2. v obou možných podvariantách, přičemž nechce, aby se nevyplacené odměny zůstávaly kolektivním správcům. DILIA dále odmítá úpravu různými režimy pro různé subjekty, tato úprava by byla v praxi složitá, systém by měl být co nejjednodušší.

Zástupce Univerzity Palackého Olomouc upozorňuje na skutečnost, že je třeba zajistit vyplacení spravedlivé odměny, na rozdíl od paušalizace (i s ohledem na druh a význam díla nebo skutečnost, že užití dílo může být z jiného státu). V případě sporu o výši odměny by mohla být zaručena možnost obrátit se na soud, aby spravedlivou odměnu určil.

Zástupce Národní knihovny uvedl, že režim úplatné výjimky může vést k tomu, že oprávněné instituce tuto možnost nevyužijí, jejich rozpočty na to nestačí. Uvedla příklad Maďarska, kde se odměna platí, až když se nositel práva přihlásí, z čehož vyplývá, že evidentně protichůdné zájmy zainteresovaných stran bude potřeba vyvážit.

Zástupce Svazu českých knihkupců a nakladatelů uvedl, že schůdná by mohla být varianta 2. a). Kolektivní správce by nebyl škodný – pokud by odměnu vrátil uživateli, mohl by si ponechat náklady za administrativní úkony.

Zástupce Českého rozhlasu naopak podporuje variantu 3., která podle jeho názoru může představovat funkční kombinaci výhod obou předchozích variant, a to za splnění několika podmínek. Předně je potřeba striktně definovat subjekty s výjimkou podle varianty 2. (Český rozhlas jako jeden z nich). Režim rozšířené kolektivní správy by byl dle Českého rozhlasu výhodný v případech kompletní digitalizace celých archivů, při které se i Český rozhlas potýká s problémem nekompletní dokumentace

(často bez jmen autorů/účinkujících či informací o zveřejnění). Důležité bude i správné nastavení podmínek důsledného vyhledávání.

Na základě těchto pracovních schůzek bylo původně dohodnuto, že pro další zvažování národní úpravy se jeví jako preferované varianta 2. a varianta 3.

5.2.2. Schválená část návrhu „velké“ novely

Vzhledem k tomu, že dne 7. 11. 2014 nabyla účinnosti novela autorského zákona, jejímž prostřednictvím byla do českého právního řádu transponována směrnice o osiřelých dílech, je možné v této práci zhodnotit přijatou právní úpravu.

Osiřelá díla nově upravuje zejména ustanovení § 27a, 27b, 37a, § 100 odst. 1 písm. f) autorského zákona a příloha č. 2 k autorskému zákonu.

Ustanovení § 27a definuje ve smyslu čl. 2 a čl. 3 odst. 1 až 4 směrnice o užití osiřelých děl pojem osiřelé dílo, podmínky ukončení statusu osiřelého díla a vzájemné uznávání osiřelých děl. Na základě odkazovacích ustanovení (§ 74, § 78, § 82, § 86 a § 94) se definice osiřelého díla bude vztahovat i na jiné předměty ochrany, které se rovněž mohou stát osiřelými ve smyslu § 27a odst. 1 až 3 autorského zákona.

„§ 27a

(1) Za osiřelé se považuje dílo podle § 2, není-li určen jeho autor, nebo i když je určen, není nalezen ani po provedení důsledného vyhledávání podle § 27b zaznamenaného způsobem stanoveným tímto zákonem.

(2) Přísluší-li právo autorské k dílu více než jednomu autorovi a nejsou-li určeni všichni autoři, nebo i když jsou určeni, nejsou nalezeni ani po provedení důsledného vyhledávání podle § 27b zaznamenaného způsobem stanoveným tímto zákonem, dílo se považuje za osiřelé, pokud jde o práva autorů, kteří nejsou určeni nebo nalezeni. Pokud jde o autory, kteří jsou určeni a nalezeni, použije se ve vztahu k jejich právům § 12.

(3) Za osiřelá se za splnění podmínek podle odstavce 1 považují všechna díla autora, není-li prokázán opak.

(4) Dílo se nepovažuje za osiřelé, odpadnou-li podmínky uvedené v odstavci 1. Autor je oprávněn kdykoli ukončit status osiřelého díla tím, že písemně oznámí své autorství k dílu kolektivnímu správci vedoucímu příslušný rejstřík osiřelých děl podle tohoto zákona. Dojde-li k užití osiřelého díla podle § 37a, ukončí autor status osiřelého díla písemným oznámením osobě, která dílo užíla v souladu s § 37a odst. 1. Pokud jde o

dílo uvedené v odstavci 2 větě první, použijí se pro jeho autory, kteří nejsou určeni nebo nalezeni, věty první až třetí obdobně.

(5) Díla uvedená v § 37a odst. 1 až 4, která se považují za osiřelá podle odstavců 1 až 4 v některém z členských států Evropské unie nebo v některém ze států tvořících Evropský hospodářský prostor, se považují za osiřelá a mohou být užita podle § 37a ve všech členských státech Evropské unie a ve všech státech tvořících Evropský hospodářský prostor.“

K výše uvedenému se nabízí otázka počítání doby trvání majetkových práv k osiřelým dílům. I tu však novela autorského zákon upravuje, a to v § 27 odst. 9 autorského zákona, který stanoví, že pro určení doby trvání majetkových práv k osiřelým dílům (§ 27a) se použijí ustanovení odstavců 1 až 8 obdobně (tj. současná úprava trvání majetkových práv). Bude-li se tedy jednat o osiřelé dílo, jehož autor není určen, použije se dle mého názoru obdobně úprava trvání majetkových práv k dílu anonymnímu (tj. 70 let od oprávněného zveřejnění díla), bude-li autor určen a nenalezen trvají majetková práva po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. Domnívám se, že pojem „určení“ autora by měl být vykládán tak, že bude stanovena konkrétní osoba, její datum narození a případně smrti. Bude-li k dispozici pouze jméno autora, aniž by bylo možné zjistit bližší údaje o autorovi, mělo by se na toto dílo pro stanovení doby trvání majetkových práv pohlížet jako na dílo anonymní, resp. pseudonymní. V opačném případě by totiž nebylo možné dobu trvání majetkových práv určit.

Za osiřelé dílo bude považováno takové dílo, jehož autor není určen nebo není nalezen ani po provedení důsledného vyhledávání podle § 27b.

„§ 27b

(1) Důsledné vyhledávání za účelem zjištění, zda je dílo osiřelým, se provede před užitím díla nahlédnutím do vhodných informačních zdrojů příslušných pro jednotlivé druhy děl s cílem určit nebo nalézt autora, a to v tom z členských států Evropské unie nebo v tom ze států tvořících Evropský hospodářský prostor, kde bylo dílo poprvé vydáno nebo poprvé odvysíláno. V případě díla kinematografického nebo audiovizuálního, jehož výrobce má sídlo nebo obvyklé bydliště v některém z členských států Evropské unie nebo v některém ze států tvořících Evropský hospodářský prostor, se důsledné vyhledávání provede v tom z členských států Evropské unie nebo v tom ze států tvořících Evropský hospodářský prostor, kde má výrobce sídlo nebo obvyklé

bydliště. V případech podle § 37a odst. 3 se důsledné vyhledávání provede v tom z členských států Evropské unie nebo v tom ze států tvořících Evropský hospodářský prostor, kde je usazena osoba, která dílo zveřejnila.

(2) V případě, že existují důkazy naznačující, že významné informace o autorovi by mohly být nalezeny v jiných než v odstavci 1 uvedených státech, využijí se rovněž zdroje informací dostupné v těchto jiných státech.

(3) Seznam informačních zdrojů pro důsledné vyhledávání, do nichž musí být nahlédnuto, je stanoven v příloze č. 2 k tomuto zákonu.“

Byť bylo nakonec rozhodnuto, že důsledné vyhledávání bude provádět každý zájemce o užití potenciálního osiřelého díla samostatně, předpokládám, že takovou službu budou zájemcům nabízet například kolektivní správci za určitý poplatek, neboť budou-li poskytovat licence k užití osiřelých děl, budou muset takové rešerše provádět i pro své vnitřní potřeby.

V rámci transpozice směrnice o užití osiřelých děl se dle schválené novely do autorského zákona doplňuje ustanovení obsahující zákonnou licenci pro některá užití osiřelých děl podle čl. 6 směrnice o užití osiřelých děl.

„§ 37a

Licence pro určitá užití osiřelého díla

(1) Do práva autorského nezasahuje osoba uvedená v § 37 odst. 1, která výhradně k dosažení cílů souvisejících s jejím posláním ve veřejném zájmu

a) rozmnožuje pro účely digitalizace, zpřístupnění způsobem uvedeným v § 18 odst. 2, indexace, katalogizace, uchovávání nebo obnovy osiřelé dílo v podobě knihy, časopisu, novin nebo jiné písemnosti nebo osiřelé dílo kinematografické nebo audiovizuální a jde o dílo, které je součástí jejích sbírek nebo archivu, nebo

b) zpřístupňuje dílo podle písmene a) způsobem uvedeným v § 18 odst. 2.

(2) Do práva autorského nezasahuje provozovatel vysílání ze zákona, který výhradně k dosažení cílů souvisejících s jeho posláním ve veřejném zájmu

a) rozmnožuje pro účely digitalizace, zpřístupnění způsobem uvedeným v § 18 odst. 2, indexace, katalogizace, uchovávání nebo obnovy osiřelé dílo kinematografické nebo audiovizuální a jde o dílo, které je obsaženo v jeho archivu a bylo jím nebo z jeho podnětu vyrobeno před 31. prosincem 2002, nebo

b) zpřístupňuje dílo podle písmene a) způsobem uvedeným v § 18 odst. 2.

(3) Ustanovení odstavců 1 a 2 se vztahují na dílo, které bylo poprvé vydáno, nebo, nebylo-li vydáno, poprvé odvysíláno v některém z členských států Evropské unie nebo v některém ze států tvořících Evropský hospodářský prostor. Nedošlo-li k takovému vydání nebo odvysílání a dílo bylo zveřejněno osobou uvedenou v odstavci 1 nebo 2 se souhlasem autora, vztahují se na ně tato ustanovení, lze-li rozumně předpokládat, že by autor proti jeho užití podle odstavců 1 a 2 neměl námitek.

(4) Ustanovení odstavců 1 a 2 se vztahují rovněž na díla vložená nebo začleněná do osiřelého díla nebo tvořící jeho nedílnou součást.

(5) Při užití osiřelého díla způsobem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 lze vytvářet příjmy výlučně za účelem pokrytí nákladů, které vzniknou v souvislosti s digitalizací osiřelých děl a jejich zpřístupněním veřejnosti.

(6) Za účelem zjištění, zda je dílo osiřelým, zajistí osoba uvedená v odstavci 1 nebo 2 důsledné vyhledávání podle § 27b a bude uchovávat záznamy o jeho provedení.

(7) Při každém užití osiřelého díla je osoba uvedená v odstavci 1 nebo 2 povinna uvádět jméno jeho autora, byl-li určen.

(8) Osoby uvedené v odstavcích 1 a 2 jsou povinny bez zbytečného odkladu poskytnout ministerstvu v písemné formě

a) výsledky každého svého důsledného vyhledávání, na jehož základě dospěly k závěru, že určité dílo se považuje za osiřelé,

b) informace o užití podle odstavce 1 nebo 2,

c) informace o jakékoli změně statusu osiřelého díla, které tyto osoby užíly nebo užívají podle odstavce 1 nebo 2,

d) své kontaktní údaje.

(9) Ministerstvo výsledky a informace, které obdrží podle odstavce 8, předá bez zbytečného odkladu Úřadu pro harmonizaci na vnitřním trhu.

(10) Autor, který ukončil status osiřelého díla podle § 27a odst. 4, má právo na odměnu vůči osobě, která dotčené dílo užíla podle odstavce 1 nebo 2. Při určení výše odměny se přihlédně k účelu a okolnostem užití díla, jakož i k rozsahu újmy způsobené autorovi tímto užitím.

(11) Právo na odměnu podle odstavce 10 se řídí právním řádem státu, ve kterém je usazena osoba povinná k placení této odměny.“

Jak uvádí důvodová zpráva k novele autorského zákona, v rámci transpozice směrnice o užití osiřelých děl se do autorského zákona doplňuje ustanovení § 37a obsahující zákonnou licenci pro některá užití osiřelých děl podle čl. 6 směrnice o osiřelých dílech. Jde o výjimku z výlučného práva autora na rozmnožování díla a na zpřístupňování díla způsobem uvedeným v § 18 odst. 2 autorského zákona, zjednodušeně řečeno on-line. Uvedená výjimka se vztahuje pouze na tzv. osiřelá díla, resp. osiřelé předměty ochrany, obecně definované v § 27a autorského zákona a pro účely této licence dále specifikované v § 37a odst. 1 až 4 autorského zákona. Výjimku mohou využít pouze subjekty uvedené v odst. 1 a 2, tj. za současného znění zákona knihovna, archiv, muzeum, galerie, škola, vysoká škola a jiné nevýdělečné školské a vzdělávací zařízení ve smyslu navrhovaného § 37 odst. 1 a 2 autorského zákona, a veřejnoprávní vysílatelé ve smyslu zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, v platném znění, tj. Český rozhlas a Česká televize. Ustanovení obsahuje rovněž podmínky nezbytné pro využití dané výjimky. Výjimka se vztahuje pouze na díla a zvukové záznamy obsažené ve sbírkách konkrétního oprávněného subjektu, a dále na díla a jiné předměty ochrany vložené či začleněné do díla nebo zvukového záznamu nebo tvořící nedílnou součást takových děl nebo zvukových záznamů (srov. odkazovací ustanovení § 74, § 78, § 82 a § 94 autorského zákona, podle nichž se § 37a autorského zákona vztahuje obdobně i na tyto předměty ochrany). Oprávněný subjekt uvedený v odst. 1 a 2 je povinen před užitím díla provést důsledné vyhledávání (ve smyslu navrhovaného § 27a odst. 1 a § 27b autorského zákona). Dospěje-li na základě důsledného vyhledávání k závěru, že jde o osiřelé dílo (autor, popř. jiný nositel práv není znám nebo není dohledatelný), může je užit způsoby uvedenými v odst. 1 písm. a) a b) a odst. 2 písm. a) a b). Při každém užití díla je povinen uvést jméno autora osiřelého díla, je-li známo nebo bylo-li určeno (zjištěno) při důsledném dohledávání či jinak. Ustanovení § 37a odst. 10 autorského zákona v souladu se směrnicí o užití osiřelých děl zakotvuje právo autora, který ukončí status osiřelého díla či osiřelého zvukového záznamu způsobem podle § 27a odst. 3 autorského zákona, na odměnu za užití díla uskutečněné podle odstavce 1. Věta druhá stanoví rámcově kritéria pro stanovení výše odměny. Odměnu bude příslušnému nositeli práv vyplácet přímo oprávněný subjekt.

Ministerstvo kultury České republiky zvažovalo dvě varianty řešení této zákonné licence. Kromě schválené varianty, kdy uživatelé (oprávněné subjekty ve smyslu směrnice o užití osiřelých děl) budou platit odměnu tomu nositeli práv, který ukončil status osiřelého díla, přímo, byla navrhována druhá varianta, kdy by odměna byla stanovena obdobně, jako je tomu v případě odměny za půjčování v knihovnách podle § 37 odst. 2 autorského zákona a bodů 9 a 10 Přílohy č. 1, tj. paušální sazbou za jedno dílo (záznam). Odměny by vybíral kolektivní správce práv, který by je po uplynutí obecné promlčecí lhůty odváděl do Státního fondu kultury, resp. Státního fondu kinematografie. Ministerstvo kultury České republiky však preferovalo první variantu, což odůvodňovalo tím, že pokud bude zákonná licence oprávněnými subjekty využívána, pak spíše v individuálních případech a přednostně u starších děl, u nichž je minimální pravděpodobnost ukončení statusu osiřelého díla a komerční využitelnosti, resp. újmy způsobené nositeli práv užitím díla podle zákonné licence. Náklady na odměny se proto předpokládají v nulové nebo minimální výši a z toho důvodu se navrhovalo nezatěžovat oprávněné subjekty v případech užití podle zákonné licence náklady na odměny nositelům práv, u nichž je malá pravděpodobnost, že se o odměny přihlásí. Právo na odměnu tedy vznikne v případě, že nalezený autor ukončí status osiřelého díla. V případě, že se autor s osiřelému dílu nepřihlásí, jedinými náklady budou náklady spojené s vyhledáváním nositelů práv.

Vzhledem k povinnosti členských států EU transponovat Směrnici o užití osiřelých děl nejpozději do 29. října 2014 a již k několika odložením přijetí novely autorského zákona, zvolil zákonodárce úspornou verzi novely i v oblasti osiřelých děl, která bohužel obsahuje jen část chystané novely, a to pouze zákonnou licenci pro některá užití osiřelých děl. Druhá část chystané velké novely autorského zákona, která by umožnila též komerčním subjektům možnost získání licence k osiřelým dílům, zatím nebyla přijata.

5.2.3. Druhá část „velké“ novely

Druhá (doposud neprojednaná) část navrhované úpravy užití osiřelých děl a jiných osiřelých předmětů ochrany kolektivními správci práv souvisí se záměrem umožnit užití osiřelých děl a jiných osiřelých předmětů ochrany i jinými způsoby a jinými subjekty, než které jsou uvedeny v § 37a, upravujícím relativně omezenou

zákonnou licenci pro některá užití některých osiřelých předmětů ochrany. Zachování nebo zavedení jiných režimů umožňujících užití osiřelých děl a jiných osiřelých předmětů ochrany směrnice o užití osiřelých děl v čl. 1 odst. 5 a recitalu 24 výslovně ponechává na členských státech EU. Navrhovaný systém licencování užití osiřelých předmětů ochrany kolektivním správcem je inspirován zahraničními právními úpravami (např. v Maďarsku nebo v Kanadě). V těchto zemích udělují licence k užití osiřelých děl státní orgány (Úřad duševního vlastnictví v Maďarsku, Copyright Board v Kanadě). V České republice se z důvodu absence takového úřadu navrhuje pověřit tímto úkolem příslušného kolektivního správce práv, jemuž bylo uděleno příslušné oprávnění k výkonu kolektivní správy práv nositelů práv k určitému předmětu ochrany či druhu děl. Důvody pro tuto volbu jsou zejména skutečnosti, že kolektivní správci práv již nyní zastupují nositele práv k osiřelým předmětům ochrany v rámci povinné i tzv. dobrovolné (rozšířené) kolektivní správy práv a s problémem osiřelých předmětů ochrany se setkávají běžně a mají zkušenosti s hledáním nositelů práv (autoři mění bydliště, po smrti autora kolektivní správci dohledávají dědice práv apod.). Licencovat užití díla (či jiného předmětu ochrany) pro území mimo Českou republiku může pouze autor (nositel práv) sám, popř. k tomu může smluvně pověřit kolektivního správce. Z toho důvodu pro „všechny ostatní, považované za zastupované ze zákona“ platí, že licence udělovaná kolektivním správcem může platit jen pro území České republiky. To je v prostředí internetu problém, který národní právní úprava vyřešit nemůže. Obdobně je licencování omezeno i v již zmiňovaném Maďarsku či v Kanadě.

Ministerstvo kultury dle důvodové zprávy navrhuje následující znění ustanovení:

„§ 101c

Licencování užití osiřelých děl

(1) Kolektivní správce zastupuje nositele práv k osiřelému dílu (§ 27a) vlastním jménem a na jeho účet i při výkonu těch majetkových práv, která nejsou právy povinně kolektivně spravovanými (§ 96) nebo právy spravovanými v rámci rozšířené kolektivní správy (§ 101a). Při zastupování nositele práv k osiřelému dílu se má za to, že nositel práv k osiřelému dílu svolil k jeho zveřejnění, úpravám, zpracování včetně překladu, spojení s jiným dílem, zařazení do díla souborného a k tomu, aby osiřelé dílo bylo uváděno na veřejnost bez uvedení autora osiřelého díla, není-li určen.

(2) Kolektivní správce uzavře smlouvu podle § 100 odst. 1 písm. h) bodu 1 se zájemcem o užití osiřelého díla, pokud zájemce prokáže, že ani po důsledném vyhledávání (§ 27b) neurčil nebo nenalezl nositele práv k tomuto dílu. Touto smlouvou se poskytne oprávnění k výkonu práva užití osiřelého díla pouze na dobu nepřesahující 5 let a pouze pro území České republiky.

(3) Odměny a případné příjmy z vydání bezdůvodného obohacení vybrané v souvislosti s užitím osiřelého díla zůstávají v rezervním fondu příslušného kolektivního správce po dobu 3 let od jejich výběru. Dojde-li během této doby k ukončení statusu příslušného osiřelého díla (§ 27a odst. 4), je kolektivní správce povinen tyto odměny a příjmy vyplatit nositeli práv.

(4) Odměny a příjmy uvedené v odstavci 3, které nebylo možno podle tohoto ustanovení vyplatit, se uplynutím uvedené doby stávají příjmem Státního fondu kultury České republiky, a pokud jde o osiřelá díla audiovizuální a audiovizuálně užitá, Státního fondu kinematografie.

(5) Určení nebo nalezení nositele práv k osiřelému dílu nemá vliv na platnost smlouvy uzavřené podle odstavce 2.

(6) Ustanovení odstavců 1 až 5 se nevztahují na počítačové programy.

(7) Pro zaznamenané umělecké výkony, zvukové záznamy a zvukově obrazové záznamy se ustanovení odstavců 1 až 5 použijí obdobně.“

Ustanovení § 101c odst. 1 autorského zákona stanoví rozsah zastupování nositelů práv k osiřelým předmětům ochrany kolektivním správcem práv. Podle § 101c odst. 2 bude zájemce o užití osiřelého předmětu ochrany povinen nejprve provést důsledné vyhledávání podle § 27a odst. 4 autorského zákona s cílem určit autora, popř. jiného nositele práv, nebo zjistit jejich pobyt. Pokud se mu nepodaří nositele práv dohledat, může se obrátit na kolektivního správce s žádostí o uzavření licenční smlouvy podle § 100 odst. 1 písm. h) bodu 1 autorského zákona. Licenční smlouva bude uzavírána písemně (srov. návrh doplnění § 101 odst. 1 autorského zákona), a to na dobu nepřesahující 5 let a pouze pro území České republiky. Navrhovaná úprava nevylučuje, aby kolektivní správce práv uzavřel takovou smlouvu pro užití konkrétního osiřelého díla konkrétním způsobem opakovaně. Pro uzavírání těchto smluv budou platit obecné podmínky výkonu kolektivní správy práv upravené zejména v § 100 autorského zákona. Podle § 101c odst. 3 autorského zákona budou odměny z licenčních smluv a ostatní

příjmy podle odst. 1 písm. i) vzešlé z nakládání s osiřelými předměty ochrany uchovávány kolektivním správcem práv po dobu tří let od jejich nabytí. Podle § 101c odst. 4 autorského zákona nebude-li možné v době podle odstavce 3 odměny, popř. jiné příjmy, vyplatit příslušnému nositeli práv, bude kolektivní správce povinen je odvést do Státního fondu kultury ČR, popř. do Státního fondu kinematografie. Podle § 101c odst. 5 autorského zákona nemá určení nebo nalezení nositele práv k osiřelému dílu vliv na platnost smlouvy uzavřené podle odstavce 2. Podle § 101c odst. 6 autorského zákona budou z uvedeného režimu licencování výslovně vyňaty počítačové programy. Podle § 101c odst. 7 autorského zákona se bude režim podle § 101c autorského zákona vztahovat i na zaznamenané umělecké výkony, zvukové záznamy a zvukově obrazové záznamy.

Na rozdíl od zákonné licence dle § 37a autorského zákona zde Ministerstvo kultury České republiky navrhuje, že odměny z licenčních smluv a ostatní příjmy vzešlé z nakládání s osiřelými předměty ochrany budou uchovávány kolektivním správcem práv po dobu tří let od jejich nabytí a nebude-li možné ve stanovené době odměny, popř. jiné příjmy, vyplatit příslušnému nositeli práv, bude kolektivní správce povinen je odvést do Státního fondu kultury ČR, popř. do Státního fondu kinematografie. Tento způsob úhrady odměn považuji za poněkud problematický, neboť zde není důvod, proč by uživatelé práv měli za užití osiřelých děl platit odměny v konečném důsledku státu, pokud autor ve stanovené době neukončí status osiřelého díla a nepožádá o vyplacení odměny. Dle mého názoru má každý povinnost chránit svá práva a starat se o ně, a pokud tak autor z jakéhokoliv důvodu neučiní (např. i z důvodu, že o odměnu za užití díla nemá zájem), nepovažuji za spravedlivé odměnu od uživatelů bezdůvodně vybírat. Předpokládám však, že dohoda o tom, že se vybrané odměny nebudou vracet uživatelům osiřelých děl, vznikla na základě určitého širšího kompromisu a vybalancování práv všech zájmových skupin.

Lze tedy shrnout, že pokud nalezený autor neukončí status osiřelých děl, subjekty využívající zákonnou licenci za takové užití osiřelého díla odměnu platit nebudou. V případě, že nebude nalezen autor, jehož dílo užívají subjekty na základě jim udělené licence kolektivním správcem, odměna se stane příjmem Státního fondu kultury ČR, popř. Státního fondu kinematografie.

Budou-li navrhovaná ustanovení týkající se osiřelých děl jako součást druhé části novely autorského zákona přijata, lze konstatovat, že Česká republika splnila povinnost stanovenou směrnicí o užití osiřelých děl a zároveň navíc poskytla možnost užití osiřelá díla dalším ve směrnici o užití osiřelých děl neuvedeným, zejména komerčním subjektům, prostřednictvím tzv. jiných mechanismů.

6. Právní prostředky ochrany elektronických knih

Článek 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod stanoví, že práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem. K ochraně autorských děl (tj. i elektronických knih) autorský zákon stanoví prostředky soukromoprávní a veřejnoprávní. Pokud bylo do těchto práv zasaženo, má autor nebo jiná osoba, která má výhradní oprávnění k výkonu práva dílo užít (např. vydavatel nebo distributor), nebo je-li této osobě toto oprávnění nebo výkon majetkových práv k dílu svěřen ze zákona (např. kolektivní správci), právo na ochranu podle autorského zákona, občanského zákoníku, trestního zákoníku a zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Osobě, která do práva k elektronické knize chráněné autorským zákonem zasáhla, může tedy v jednotlivých případech vzniknout odpovědnost soukromoprávní a veřejnoprávní (správní a trestní).

6.1. Věcná a místní působnost autorského zákona

Právní řád České republiky lze však použít pouze tehdy, je-li stanovena věcná a místní působnost autorského zákona. Pro určení věcné působnosti autorského zákona je třeba nejprve stanovit, jakým právem se bude daný právní vztah řídit, tzn. zjistit, právo kterého státu se na daný vztah užije. V rámci této kapitoly se zabývám mimosmluvní (delikt ní) odpovědností za porušení autorského práva. Výklad věcné a místní působnosti bude tedy zaměřen pouze na tento typ odpovědnosti.

Autorské právo je založeno na principu teritoriality. Pro určení rozhodného práva je v této souvislosti potřeba užít Bernskou úmluvu³⁶ a v rámci komunitárního práva Nařízení Řím II³⁷. Zjednodušením výkladu (neboť nepanuje jednotný názor) se porušení autorského práva podle principů stanovených v Bernské úmluvě a obdobně i v Nařízení Řím II posoudí podle práva státu, kde bylo dílo užito „(kde došlo k porušení práva)“³⁸. V prostředí internetu bez hranic však tato odpověď není zcela jednoznačná.

³⁶ Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z 9. září 1886, ve znění Pařížské revize z 24. července 1971.

³⁷ Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy.

³⁸ Čermák, J.: *Určení rozhodného práva pro odpovědnost vyplývající z užití díla v kyberprostoru*. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE, IURIDICA 4/2008, s. 8-9.

Nejrozšířenějšími způsoby užití elektronických knih je sdělování díla veřejnosti a rozmnožování prostřednictvím sítě internet.

Sdělováním díla veřejnosti je zpřístupňování díla v nehmotné podobě. Pokud se osoba rozhodne pro sdělování díla veřejnosti, v praxi nahraje dílo na vzdálený server, příp. jej zpřístupní na svém počítači prostřednictvím sítě peer to peer (viz kapitola 7.1. této práce). Jak uvádí Čermák³⁹, právní úprava zcela jednoznačně nestanoví, zda místem porušení práva je umístění serveru, kde je daná informace k dispozici, nebo v místě, kde si koncový uživatel informaci stahuje. Judikatura⁴⁰ v konkrétních případech dovozuje, že místem užití (sdělování veřejnosti) je jak místo serveru, na kterém je dílo umístěno a zpřístupněno pro kohokoliv, z jakékoliv země (byť reálné sdělení nastane až zhlédnutím díla uživatelem, protiprávní jednání nastává již neoprávněným umístěním a zpřístupněním díla na serveru), tak místo, kde si koncový uživatel informaci stahuje.

Jak uvádí Polčák⁴¹, důvodem faktické neefektivity vymáhání práva v prostředí internetu je právě skutečnost, že doposud nebyly doktrinálně podchyceny a legislativně upraveny specifické hraniční určovatele pro prostředí sítě internet. Nejčastěji využívaným a dle Polčáka nejproblematictější je hraniční určovatel „loci delicti“ (místo škodní události). „Dojde-li ke škodní události na internetu, vyvstává zásadní otázka, jak uvést jeho internetovou lokaci do souvislosti s jurisdikcí soudu určitého státu, respektive s působností rozhodného práva. Za místo škodní události se přitom nemusí považovat jen místo, kde se škoda projevila, ale též místo, kde došlo k jednání nebo opomenutí, které škodní událost založilo.“⁴² Polčák uvádí, že k interpretaci hraničního určovatele „loci delicti“ lze nalézt dva významné přístupy, a to extenzivní a analytický. Přístup extenzivní považuje za místo škodní události libovolné místo, kde se informace mohou stát způsobitelnými škodit, přičemž touto interpretací lze libovolně konstatovat působnost hmotného práva a též založit pravomoc prakticky kteréhokoliv civilního soudu. Umírněnější variantou tohoto přístupu je doktrína dominantního efektu, kde je k výše uvedenému ještě třeba prokázat, že na určitém místě došlo k nejzávažnějšímu poškození práva nebo právem chráněného zájmu. Přístup analytický je pak založen na analýze příslušného právního vztahu, respektive formy, kterou byl na

³⁹ Čermák, J.: *Určení rozhodného práva pro odpovědnost vyplývající z užití díla v kyberprostoru*. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE, IURIDICA 4/2008, s. 16-17.

⁴⁰ Např. případ LICRA v. Yahoo! nebo též případ Gutnick v Dow Jones.

⁴¹ POLČÁK, R.: *Internet a proměny práva*. Auditorium, edice Téma. 2012. s. 125 – 127.

⁴² POLČÁK, R.: *Internet a proměny práva*. Auditorium, edice Téma. 2012. s. 124.

internetu založen. Místo škodní události je tedy určeno nikoli jen ve vztahu k samotné škodě či újmě, ale i s ohledem na způsob, kterým k nim došlo nebo mohlo dojít⁴³.

Druhým způsobem užití elektronických knih může být rozmnožování díla, které se děje současně se sdělováním díla tím, že uživatel stahující dílo pro potřebu dalšího užití musí jeho rozmnoženinu uložit na svůj počítač (nejedná-li se o sdělování díla pomocí přenosu v reálném čase, při kterém k ukládání rozmnoženiny díla nedochází např. webcasting, streaming). Ohledně místa, kde dojde k rozmnožení díla, lze stanovit, že je to místo počítače uživatele, kde je rozmnoženina uložena. Vzhledem k tomu, že některé právní systémy (i české právo) nepovažuje rozmnožování díla pro osobní potřebu za porušení autorského práva, je stanovení rozhodného práva důležité z hlediska právní jistoty uživatele, který si je své odpovědnosti vědom a v případě porušení práva by si takovou rozmnoženinu pro osobní potřebu nepořídil.

Stanovení rozhodného práva tedy bude v konkrétním případě záviset na rozhodnutí a výkladu příslušných ustanovení soudem, který se obvykle (z důvodu jednodušší aplikace a znalosti práva) bude snažit prosadit své vlastní právo.

Pokud by rozhodným právem byl stanoven český právní řád, je třeba dále zkoumat věcnou působnost autorského zákona, která je obsažena v závěrečných ustanoveních autorského zákona. Autorský zákon se podle ustanovení § 107 AZ vztahuje na díla autorů a umělecké výkony výkonných umělců, kteří jsou státními občany České republiky, ať byly vytvořeny nebo zveřejněny kdekoli. Na díla a umělecké výkony cizích státních příslušníků a osob bez státní příslušnosti se ustanovení autorského zákona vztahují, je-li tak ujednáno podle mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů České republiky, a není-li jich, je-li zaručena vzájemnost. Není-li splněna žádná z podmínek uvedených výše, vztahuje se autorský zákon na díla autorů a výkony výkonných umělců, kteří nejsou státními občany České republiky, byla-li poprvé v České republice zveřejněna, anebo má-li zde autor či výkonný umělec bydliště. Trvání práva u děl cizích státních příslušníků však podle zákona nemůže být delší než ve státu původu díla.

6.2. *Soukromoprávní prostředky ochrany*

⁴³ Více k analytickému přístupu viz případ *Zippo Mfr. Co. vs. Zippo Dot Com, Inc.*

Soukromoprávní prostředky ochrany jsou upraveny v autorském zákoně, ustanovení § 40 odst. 4 věta první autorského zákona zároveň uvádí, že právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních právních předpisů zůstává nedotčeno, čímž odkazuje na občanský zákoník.

S ohledem na téma této práce, níže uvádím pouze prostředky ochrany proti porušení autorského práva k elektronickým knihám. Autorský zákon poskytuje demonstrativní výčet prostředků ochrany v ustanovení § 40 odst. 1 AZ. Odpovědnost za ohrožení nebo porušení autorských práv je objektivní. K odpovědnosti tedy není třeba zavinění.

Ustanovení upravuje jak ochranu práva vycházejícího z osobnostně právní povahy autorských práv, tak z jejich ryze majetkové povahy. Autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasazeno nebo jehož právu hrozí neoprávněný zásah, se může domáhat zejména

- a) Určení svého autorství (nárok určovací) – „doktrinálně se dovozuje, že v případě určovacího autorskoprávního nároku se nejedná o určovací žalobu podle § 80 písmeno c) OSŘ, nýbrž o žalobu spočívající ve výkonu nároku, jímž je speciálně vybaveno autorské právo.“⁴⁴
- b) Zákazu ohrožení svého práva, včetně hrozícího opakování, nebo neoprávněného zásahu do svého práva, zejména neoprávněného sdělování díla veřejnosti, jakož i neoprávněné propagace, včetně inzerce a jiné reklamy (nárok zdržovací). V tomto případě stačí pouze ohrožení práva, k jeho porušení přímo nemusí dojít. Nárok nelze využít v případě, že škodlivý stav již netrvá.
- c) Sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití, o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího neoprávněného užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, a o osobách, které se neoprávněného užití díla účastní, včetně osob, kterým byly předmětné rozmnoženiny či napodobeniny díla určeny za účelem jejich poskytnutí třetí osobě. Práva na informace podle tohoto ustanovení se autor může domáhat vůči osobě, která do jeho práva neoprávněně zasáhla nebo je neoprávněně ohrozila, a dále zejména vůči osobě, která

⁴⁴ Telec, I., Tůma P.: *Autorský zákon Komentář*. Praha: C.H.Beck 2007. s. 418. ISBN 978-80-7179-608-4.

1. má nebo měla v držení neoprávněně zhotovenou rozmnoženinu či napodobeninu díla za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu,
2. využívá nebo využívala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu, která neoprávněně zasahuje nebo zasahovala do práva autora nebo je neoprávněně ohrožuje nebo ohrožovala,
3. poskytuje nebo poskytovala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu užívanou při činnostech, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují, anebo
4. byla označena osobou uvedenou v bodě 1, 2 nebo 3 jako osoba, která se účastní pořízení, výroby nebo distribuce rozmnoženiny či napodobeniny díla anebo poskytování služeb, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují.

Je třeba upozornit na skutečnost, že úmyslným nesdělením údajů by mohla být naplněna skutková podstata trestného činu nadržování podle § 366 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Výčet osob, které mají povinnost sdělit údaje, je na základě slova „zejména“ demonstrativní. Zahrnuje osoby, které se určitým způsobem na protiprávním jednání podílejí a mohou být i za toto jednání odpovědné. Bez těchto údajů obvykle nelze zjistit konkrétní subjekt porušující autorské právo.

d) Odstranění následků zásahu do práva (je-li již porušeno), zejména

1. stažením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky sloužící k obcházení účinných technických prostředků ochrany práv (§ 43 odst. 2 AZ) z obchodování nebo jiného užití,
2. stažením z obchodování a zničením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky sloužící k obcházení účinných technických prostředků ochrany práv (§ 43 odst. 2 AZ),

3. zničením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky sloužící k obcházení účinných technických prostředků ochrany práv (§ 43 odst. 2 AZ),
4. zničením nebo odstraněním materiálů a nástrojů použitých výlučně nebo převážně k výrobě neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky sloužící k obcházení účinných technických prostředků ochrany práv (§ 43 odst. 2 AZ),

Opatření podle tohoto odstavce musí být přiměřené závažnosti porušení práva a musí být přihlédnuto k zájmům třetích osob, zejména spotřebitelů a osob jednajících v dobré víře. Jedná se o demonstrativní výčet opatření, pokud by v konkrétním případě bylo nutné použít opatření jiné, zákon toto nezakazuje. Muselo by se ale vždy jednat o opatření přiměřené.

- e) Poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu, zejména
 1. omluvou,
 2. zadostiučiněním v penězích, pokud by se přiznání jiného zadostiučinění nejevilo postačujícím, výši peněžitého zadostiučinění určí soud, který přihlédne zejména k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k zásahu do práva došlo, tím není vyloučena dohoda o narovnání.

Podle judikatury⁴⁵ poskytnutí zadostiučinění v peněžité částce nepřichází v úvahu při každém porušení autorského práva, ale jen za splnění podmínek, že újma nemajetkové povahy vznikla porušením autorských práv autora, je závažná a že jiné prostředky autorskopravní ochrany nejsou k jejímu odčinění dostačující. Ve stejném rozsudku soud judikoval, že soud musí dbát, aby se postiženému žalobci dostalo pouze přiměřeného zadostiučinění, a aby nedošlo k zatížení žalovaného neúměrnými povinnostmi, které již neslouží k zákonem sledovanému přiměřenému zadostiučinění, nýbrž k odvetě či dokonce šikaně odpovědné osoby.

- f) Zákaz poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora.

⁴⁵ MS Praha, 7 C 138/89 (Intelekt. Vlast. a hospod. Sout., 1996/1).

Toto ustanovení je specifickým případem k nárokům zdržovacím. Nesměřuje vůči tomu, kdo autorská práva přímo porušuje, ale vůči osobě, jejímž prostřednictvím je právo porušováno. Může jít např. o zablokování webových stránek providerů, na kterých se vyskytují protiprávně sdělovaná autorská díla. Se zavedením tohoto ustanovení pod vlivem komunitárního práva, souvisí i odpovědnost providerů (viz kapitola 7.2. této práce).

Autorský zákon v § 40 odst. 3 AZ dále uvádí, že autorovi, jehož návrhu bylo vyhověno, může soud přiznat v rozsudku právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění.

Ustanovení § 40 odst. 4 AZ stanoví, že právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních právních předpisů zůstává nedotčeno. Zvláštním právním předpisem byly podle povahy účastníků do 31. 12.2013 občanský zákoník nebo obchodní zákoník. Od 1. 1. 2014 je tímto předpisem nový občanský zákoník. Místo skutečně ušlého zisku (v případě, že je těžko zjistitelný) se autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem. Toto ustanovení má dle mého názoru kromě funkce satisfakční i funkci preventivní, aby si každý předem uvědomil, že rizika spojená s porušením autorského práva jsou větší, než skutečný přínos.

Podle následujícího ustanovení § 41 autorského zákona udělí-li autor jiné osobě výhradní oprávnění k výkonu práva dílo užít (majetková práva tak vykovává pouze jiná osoba), u elektronických knih se jedná zpravidla o vydavatele, nebo je-li této osobě toto oprávnění nebo výkon majetkových práv k dílu svěřen ze zákona, má právo se domáhat nároků podle § 40 odst. 1 písm. b) až d) a odst. 3 a 4 autorského zákona pouze osoba, jejíž takto smluvně nebo zákonem nabyté výhradní oprávnění bylo ohroženo nebo porušeno. Právo autora domáhat se ostatních nároků, jakož i v této souvislosti nároku podle § 40 odst. 3 autorského zákona zůstává nedotčeno.

Z tohoto ustanovení vyplývá, že nárok na určení svého autorství, omluvu a zadostiučinění v penězích jsou prostředky ochrany osobnostních práv autorských,

kterých se může domáhat pouze autor. V souvislosti s těmito nároky se zároveň může domáhat práva na uveřejnění rozsudku na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění. Naopak v případě majetkových práv autorských zákon stanoví, že ochrany se může domáhat pouze ten, kdo je vykonává. Pokud autor udělí jiné osobě (např. vydavateli) výhradní oprávnění k výkonu práva dílo užít, není dále oprávněn domáhat se těmito prostředky ochrany práv.

6.3. Veřejnoprávní prostředky ochrany

Důvodem systematiky řazení prostředků právní ochrany v této práci je následující princip, který judikoval ústavní soud. Proti jednáním porušujícím práva vyplývající z občanskoprávních předpisů je třeba v první řadě brojit soukromoprávními prostředky ochrany podle zásady *vigilantibus iura*⁴⁶. Při jejich nedostatečnosti uplatnit sankce správní a teprve na posledním místě, jako *ultima ratio*, právo trestní. Opačný přístup, tedy užití trestněprávního postupu, aniž by prostředky jiných právních odvětví byly použity, by byl v rozporu s již naznačeným principem subsidiarity trestní represe, která vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě.

6.3.1. Správní delikty

Neoprávněný zásah do autorského práva může naplňovat skutkovou podstatu správního deliktu. Novelou z roku 2006 byla úprava správních deliktů vtělena přímo do autorského zákona. Do té doby tuto problematiku upravoval § 32 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále jen „PřesZ“). Neoprávněné užití autorského díla bylo označeno jako přestupek na úseku kultury, za který bylo možné udělit pokutu do 15.000,-Kč.

Vzhledem k nedostatečné úpravě a závazkům České republiky vůči Evropské unii (vycházející zejména ze směrnic) byly novelou v hlavě VI. AZ stanoveny sankce nejen fyzickým osobám za přestupky, ale i za správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob. Zatímco odpovědnost za přestupky je odpovědností subjektivní, postačí však nedbalost (vědomá i nevědomá), odpovědnost za správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob je objektivní (zavinění se

⁴⁶ Zákony jsou psány pro bdělé. Pro ty, kteří dbají o svá práva.

nevyžaduje). Skutkové podstaty přestupků a správních deliktů právnických a podnikajících fyzických osob jsou shodné. Jedná se ve vztahu k elektronickým knihám o

- a) neoprávněné užití autorského díla,
- b) neoprávněný zásah do práva autorského obcházením účinných technických prostředků ochrany práv a výroba, dovoz, přijímání, rozšiřování, prodej, pronájem, propagace prodeje, pronájem nebo držení zařízení, výrobků nebo součástí technických prostředků k obchodnímu účelu nebo poskytování těchto služeb (§ 43 odst. 1 nebo 2 anebo v § 44 odst. 1 AZ),

Za přestupek i za správní delikt podle písm. a) lze uložit pokutu do 150 000 Kč a za přestupek podle písm. b) pokutu do 100 000 Kč. I přesto, že správní orgán může podle nové právní úpravy udělit pokutu několikanásobně vyšší než dříve, vzniká zde poměrně neobvyklá situace, kdy zákon stanoví stejnou výši pokuty pro fyzické osoby i pro právnické osoby a podnikající fyzické osoby. Dle mého názoru by pro druhou jmenovanou skupinu měla být stanovena pokuta vyšší vzhledem k tomu, že správní delikt byl spáchán při podnikatelské činnosti a za účelem obohacení, které dále umožní výdělečnou činnost např. nelegální stahování elektronických knih pro podnikatelské účely, atp. U podnikajících subjektů se předpokládá vyšší míra právního vědomí spojená s nutností nést rizika související s výdělečnou činností. Možnost vyšší pokuty pro právnické osoby a podnikající fyzické osoby by dle mého názoru poskytovala vyšší míru prevence proti porušování autorského zákona. Byť zákon stanoví, že při určení výměry pokuty se přihlédne k závažnosti správního deliktu, zejména ke způsobu jeho spáchání a jeho následkům a k okolnostem, za nichž byl spáchán, stanovená maximální výše pokuty pro právnické osoby a podnikající fyzické osoby není příliš vysoká. Vzhledem k tomu, že stanovení výše pokuty je až do zákonného maxima na úvaze správního orgánu, rozlišení mezi dvěma výše uvedenými skupinami je ponecháno na právní praxi.

Správní delikty podle autorského zákona v přenesené působnosti projednává v prvním stupni obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož územním obvodu byl správní delikt spáchán.

Podle ustanovení § 105 c AZ právnická osoba za správní delikt neodpovídá, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení

právní povinnosti zabránila. Podle výkladu Telce⁴⁷ se jedná se o liberalizační opatření, které zmírňuje tvrdost zákona vyplývající z objektivní právní odpovědnosti. Odpovědnost právnické osoby za správní delikt zaniká, jestliže správní orgán o něm nezahájil řízení do 1 roku ode dne, kdy se o něm dozvěděl, nejpozději však do 3 let ode dne, kdy byl spáchán.

Prekluzivní lhůta pro přestupky je stanovena odlišně v ustanovení § 20 PřesZ podle kterého přestupek nelze projednat, uplynul-li od jeho spáchání jeden rok. Nelze jej též projednat, popřípadě uloženou sankci nebo její zbytek vykonat, vztahuje-li se na přestupek amnestie. Do běhu výše uvedené lhůty se nezapočítává doba, po kterou se pro tentýž skutek vedlo trestní řízení.

6.3.2. Trestný čin

Od 1. ledna 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. (dále také „trestní zákoník“ nebo „TZ“). Nový trestní zákoník zavádí tzv. formální pojetí trestného činu, které již, jak tomu bylo doposud, nepřihlíží ke stupni společenské nebezpečnosti. Zároveň však výslovně stanoví zásadu dovozenou judikaturou, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Ustanovení § 270 TZ upravuje trestný čin porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi. „Objektivní stránka záleží v tom, že pachatel neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi. Přísněji trestný bude pachatel, pokud shora uvedené jednání bude mít charakter obchodní činnosti nebo jiného podnikání, získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch nebo způsobí jinému značnou škodu nebo se dopustí takového činu ve značném rozsahu. Nejprísněji trestný bude pachatel, získá-li shora uvedeným jednáním pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu nebo způsobí-li jinému škodu velkého rozsahu nebo dopustí-li se takového jednání ve velkém rozsahu. Pachatelem může být kdokoli.

⁴⁷ Telc, I., Tůma P.: *Autorský zákon Komentář*. Praha: C.H.Beck 2007. s. 850. ISBN 978-80-7179-608-4.

Subjektivní stránka vyžaduje úmysl, který musí zahrnovat i znak neoprávněnosti. Pachatel si musí být vědom této skutečnosti. Jednočinný souběh s trestným činem neoprávněného podnikání je možný.⁴⁸ S trestným činem porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi souvisí trestný čin nadržování (jako forma trestné součinnosti) podle § 366 TZ, např. úmyslným nesdělením údajů podle § 40 odst. 1 písm. c) AZ. Jednání by dle mého názoru mohlo být v konkrétním případě posuzováno i podle § 248 TZ jako trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže nebo podle § 268 TZ jako trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením.

Dne 1. ledna 2012 nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“ nebo „TrOdPO“). Dle § 1 TrOdPO upravuje tento zákon podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání trestných činů právnickým osobám uložit, a postup v řízení proti právnickým osobám. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je subsidiární právní úpravou, pokud TrOdPO nestanoví něco jiného, použije se trestní zákoník a trestní řád⁴⁹. Okruh trestných činů, za které je možné stíhat právnické osoby je taxativně vymezen v § 7 TrOdPO, přičemž za trestný čin spáchaný právnickou osobou je považován i trestný čin porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 TZ.

S konstrukcí trestní odpovědnosti právnických osob příliš nesouhlasím, a to s ohledem na skutečnost, že právnická osoba je pouze právem vytvořenou fikcí, která je způsobilá jednat jen prostřednictvím fyzických osob. Dle § 13 trestního zákoníku je k trestní odpovědnosti za trestný čin třeba zavinění. Zavinění je tedy základním předpokladem trestní odpovědnosti za trestný čin, čímž se tato odpovědnost liší od odpovědnosti civilněprávní a správní. Zavinění však není předpokladem trestní odpovědnosti právnických osob a ani jím být nemůže. Předpokladem trestní odpovědnosti právnických osob je tzv. přičitatelnost dle § 8 TrOdPO, která se svými znaky blíží spíše charakteru odpovědnosti objektivní, charakteristické pro právo

⁴⁸ Jelínek a kol.: *Trestní právo hmotné Obecná část zvláštní část*. 1. vyd. Praha: Leges 2009. s. 670-671. ISBN 978-80-87212-24-0.

⁴⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

soukromé a správní. Z tohoto důvodu je dle mého názoru minimálně z doktrinálního hlediska logičtější německá administrativněsprávní úprava trestání právnických osob.

7. Odpovědnost za porušování autorských práv k elektronickým knihám na internetu

Jak bylo uvedeno, elektronické knihy se v dnešní době nejčastěji šíří tzv. sdělováním díla veřejnosti prostřednictvím internetu. Za jakých podmínek je za porušování autorských práv k elektronickým knihám odpovědný uživatel (čtenář) a za jakých podmínek tzv. provider (např. provozovatel serverů obsahujících elektronické knihy nebo distributor elektronických knih) je obsahem této kapitoly.

Otázku právní odpovědnosti providerů v obecné rovině řeší zákon č. 480/2004 Sb. ze dne 29. července 2004, o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále také „Zákon o některých službách informační společnosti“ nebo „ZoSIS“). Shledáme-li, že provider podle výše uvedeného zákona odpovědným je (podle německé judikatury - projde filtrem zákona), můžeme dále posoudit, zda přichází v úvahu odpovědnost autorskoprávní. Podle Telce⁵⁰ lze výkladem ZoSIS dovodit, že odpovědnost providerů ve vztahu k porušení nebo ohrožení autorského práva zakládá práva ve stejném rozsahu jako v případě samotného neoprávněného sdělovatele díla (uživatele), nikoli tedy pouze zvláštní negatorní nárok vůči tzv. prostředníkům podle ustanovení § 40 odst. 1 písm. f) AZ.

7.1. Odpovědnost uživatelů

Uživatelem je každá osoba, která má volný přístup k internetu, jehož prostřednictvím stahuje elektronické knihy ze sítě a pořizuje jejich rozmnoženiny nebo naopak sděluje díla (elektronické knihy) veřejnosti tím, že je umístí na server nebo se účastní výměny informací pomocí sítě Peer to peer.

Veškerá popsaná jednání uživatele mohou probíhat v rámci zákona (viz kapitola 4.1. této práce). Odpovědnost uživatele přichází v úvahu v situaci, kdy se uživatel svým jednáním ocitne mimo zákon (v tomto případě poruší autorské právo). Je třeba konstatovat, že v případě rozmnožování díla uživatelé obvykle zákon neporušují, pokud si rozmnoženiny zhotovují pro svou osobní potřebu (viz § 30 odst. 2 AZ).

⁵⁰ Telce, I., Tůma P.: *Autorský zákon Komentář*. Praha: C.H.Beck 2007. s. 230. ISBN 978-80-7179-608-4.

Poněkud problematičtější je však sdělování díla veřejnosti. Uživatelé se porušování práv tímto neoprávněným užitím díla dopouštějí zejména v rámci tzv. Peer to peer sítí (dále také „P2P“). Otevřená encyklopedie Wikipedia uvádí, že Peer to peer (doslova rovný s rovným), P2P nebo klient-klient, je označení architektury počítačových sítí, ve které spolu komunikují přímo jednotliví klienti (uživatelé). Uživatelé prostřednictvím P2P stahují informace (např. i elektronické knihy chráněné autorským právem) přímo z počítačů jiných uživatelů obvykle za podmínky, že sami zpřístupní (sdílí) alespoň část informací, které mají uložené ve svém počítači. Stahováním informací pro osobní potřebu uživatelé, jak bylo uvedeno výše, autorské právo neporušují. To se děje sdílením obsahu, který je autorským dílem chráněným autorským zákonem (pokud bude uvědomělý uživatel sdílet pouze volná díla⁵¹, autorské právo tím neporušuje). To se však obvykle neděje, vzhledem k tomu, že velikost a rychlost stahování dat bývá závislá na množství informací, které jsou sdíleny, uživatel zpřístupní co možná nejvíce dat, která ve svém počítači má.

Vzhledem k množství osob, které se P2P účastní, bývá velmi složité vypátrat odpovědnou osobu a porušení práva dokázat. V této souvislosti se vyhledávání osob zkomplikovalo též z důvodu zrušení ustanovení § 97 odst. 3 a 4 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a změně některých souvisejících zákonů, který ukládal provozovatelům telekomunikačních služeb povinnost uchovávat po stanovenou dobu provozní a lokační údaje koncových uživatelů služby za účelem jejich předávání oprávněným orgánům.⁵²

V případě, že by se však porušení podařilo prokázat, majitelé práv mají možnost domáhat se veškerých nároků uvedených v kapitole 6. této práce.

7.2. Odpovědnost providerů

Práva a povinnosti osob, které poskytují služby informační společnosti, a jejich odpovědnost upravuje v České republice Zákon o některých službách informační společnosti, účinný od 7. září 2004. Zákonem o některých službách informační společnosti byla v souladu s právem Evropské unie do české legislativy

⁵¹ Dílo, u kterého uplynula doba trvání majetkových práv autorských.

⁵² Ustanovení § 97 odst. 3 a 4 zákona č. 127/2005 Sb. bylo zrušeno nálezem Ústavního soudu České republiky (Pl. ÚS 24/10 ze dne 22. března 2011).

implementována Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000, o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (dále jen „Směrnice o elektronickém obchodu“). „Do doby účinnosti ZoSIS český právní systém problematiku odpovědnosti poskytovatelů služeb informační společnosti (dále také "providerů"⁵³) výslovně neupravoval a ponechával posouzení jejich odpovědnosti oblasti obecných právních předpisů (zejm. občanského práva). Obdobně tomu bylo před transpozicí Směrnice o elektronickém obchodu i ve většině ostatních členských států, s výjimkou např. Německa, které bylo vůbec první zemí, která přijala a v praxi aplikovala speciální zákonný předpis⁵⁴ týkající se problematiky odpovědnosti providerů.“⁵⁵ (V některých pasážích této kapitoly je proto provedeno srovnání relativně „mladé“ české právní úpravy s německou legislativou).

„Odpovědnost poskytovatelů elektronických služeb a jejich privilegované postavení je upraveno v první části ZoSIS. Je použit postup jednotné právní regulace tzv. omezené odpovědnosti, která vychází z logické úvahy, že v rámci poskytování těchto služeb není v možnostech providera, aby prováděl kontrolu veškerého obsahu, který je jím na internetu poskytován, resp. zprostředkováván. ZoSIS je v tomto směru komplexní a vztahuje se (až na vybrané výjimky některých služeb) na služby a sdělovaný obsah všeho druhu bez rozlišení. Příslušná speciální právní úprava plní tzv. „funkci filtru“, tj. každé jednání je třeba nejprve podrobit testu vyloučení/určení odpovědnosti poskytovatele dle ZoSIS, než bude přistoupeno k případné aplikaci obecných odpovědnostních norem. Teprve v případě, že poskytovatel nese zákonnou odpovědnost za obsah vyskytující se na internetu, má dotčená osoba právo uplatnit vůči němu své nároky vyplývající z právních předpisů. To platí nejen pro následné posouzení civilní (občanskoprávní včetně autorskoprávního), ale i správní a trestněprávní odpovědnosti poskytovatele služeb za obsah sdělovaný internetem.

Český zákonodárce zvolil metodu pozitivního taxativního výčtu případů, kdy je odpovědnost providera dána, zatímco Směrnice o elektronickém obchodu předpokládá

⁵³ Pojem provider zákon nepoužívá, v prostředí internetových služeb se s ním nicméně často setkáváme.

⁵⁴ "Teledienstgesetz - Artikel 1 des Gesetzes zur Regelung der Rahmenbedingungen für Informations- und Kommunikationsdienste" z 22. 7. 1997, dnes nahrazen "Telemediengesetz" z 26. 2. 2007.

⁵⁵ Císařová, Z., Kroftová (Lašková), B.: Odpovědnost providerů za porušení autorských práv v České republice, svoboda projevu. In Kříž, J. a kol. Aktuální otázky práva autorského. Praha: Karolinum 2009, s. 80-85.

stanovení případů vylučujících odpovědnost (shodně např. i úprava německá). Metoda pozitivního výčtu případů zakládajících odpovědnost providera může teoreticky vést k zúžení rozsahu odpovědnosti, pokud konkrétní jednání nebude přesně podřaditelné pod výčet podmínek, kdy provider dle českého zákona odpovědný je, a tím bude vyloučena možnost jeho postihu. Byť byla implementována stejná Směrnice o elektronickém obchodu, dá se říci, že způsob její konkrétní implementace v daném členském státě může vést k rozdílným závěrům o odpovědnosti providera v některých hraničních případech (např. spolupráce providera s uživatelem služby, který protiprávně zveřejňuje a šíří autorské dílo).⁵⁶

7.2.1. Poskytovatelé služeb a zákonná úprava

Podle ustanovení § 2 písm. d) ZoSIS je poskytovatelem služby každá fyzická nebo právnická osoba, která poskytuje některou ze služeb informační společnosti. Službou informační společnosti je dle ustanovení § 2 písm. a) ZoSIS jakákoliv služba poskytovaná elektronickými prostředky na individuální žádost uživatele podanou elektronickými prostředky, poskytovaná zpravidla za úplaty. Služba je poskytnuta elektronickými prostředky, pokud je odeslána prostřednictvím sítě elektronických komunikací a vyzvednuta uživatelem z elektronického zařízení pro ukládání dat.

Mezi poskytovateli služeb můžeme rozlišit tři různé skupiny poskytovatelů, resp. providerů.

- a) Poskytovatel služby, jež spočívá v přenosu informací poskytnutých uživatelem (host-provider).
- b) Poskytovatel služby, jež spočívá ve zprostředkování přístupu k sítím elektronických komunikací za účelem přenosu informací (access-provider).
- c) Poskytovatel služby, jež spočívá v poskytnutí vlastního obsahu (content-provider).

ZoSIS stanoví pouze tyto tři skupiny poskytovatelů. Vzhledem k tomu, že služby providerů se prolínají, určit v praxi jednoznačně typ providera lze pouze v konkrétním

⁵⁶ Císařová, Z., Kroftová (Lašková), B.: Odpovědnost providerů za porušení autorských práv v České republice, svoboda projevu. In Kříž, J. a kol. Aktuální otázky práva autorského. Praha: Karolinum 2009, s. 80-85.

případě. Jeden poskytovatel služby může být zároveň host-, access- i content-providerem.

7.2.2. Host-provider

„Host-provider jako poskytovatel služby, jež spočívá v ukládání informací poskytnutých uživatelem, odpovídá dle ustanovení § 5 odst. 1 ZoSIS za obsah informací uložených na žádost uživatele, jen

- a) mohl-li vzhledem k předmětu své činnosti a okolnostem a povaze případu vědět, že obsah ukládaných informací nebo jednání uživatele jsou protiprávní, nebo
- b) dozvěděl-li se prokazatelně o protiprávní povaze obsahu ukládaných informací nebo o protiprávním jednání uživatele a neprodleně neučinil veškeré kroky, které lze po něm požadovat, k odstranění nebo znepřístupnění takovýchto informací.

Poskytovatel služby odpovídá vždy za obsah uložených informací v případě, že vykonává přímo nebo nepřímo rozhodující vliv na činnost uživatele.

Host-providerem je v praxi poskytovatel prostoru na internetu, zejména prostoru pro webové stránky uživatelů, pro sdílení dat, jako jsou elektronické knihy, ale také videa, hudba, obrázky, počítačové programy, aj. Poskytuje např. známé služby jako Ulozto.cz, Youtube.com nebo Rapidshare.de, ale i sociální sítě jako Facebook.com, Myspace.com, Studivz.net. V praxi se jedná o jeden z nejhůře posuzovatelných případů protiprávního jednání. Jde o odpovědnost providera, který uživateli zprostředkovává prostor pro časově neomezené ukládání informací.

Spornou byla v době před přijetím příslušné regulace otázka, zda je provider povinen provádět předběžnou preventivní kontrolu obsahu uložených informací. Směrnice o elektronickém obchodu a v souladu s ní i ZoSIS v ustanovení § 6 jednoznačně stanoví, že poskytovatelé služeb uvedení v ustanoveních § 3 až 5 ZoSIS nejsou povinni

- a) dohlížet na obsah jimi přenášených nebo ukládaných informací,
- b) aktivně vyhledávat skutečnosti a okolnosti poukazující na protiprávní obsah informace.⁵⁷

⁵⁷ Císařová, Z., Kroftová (Lašková), B.: Odpovědnost providerů za porušení autorských práv v České republice, svoboda projevu. In Kříž, J. a kol. Aktuální otázky práva autorského. Praha: Karolinum 2009, s. 80-85.

To však providera nezbavuje povinnosti protiprávně zveřejněné a šířené dílo vždy na základě upozornění nebo vlastního zjištění odstranit.

Je tedy nutné při určování odpovědnosti posoudit, zda Host-provider o protiprávním obsahu mohl vědět a pokud se o něm dozvěděl, zda neprodleně zabránil přístupu k protiprávnímu obsahu a tento obsah odstranil. Pokud tak neučiní, je za porušení autorského práva odpovědný. Legislativa však zatím podrobněji nestanoví, jakým způsobem má být informace o porušení práv providerovi sdělena, a do jaké míry tato informace musí prokazovat svou věrohodnost. Pokud bude zjištěna odpovědnost host-providera, majitelé práv se vůči host-providerovi mohou domáhat všech typů nároků uvedených v kapitole 6. této práce.

Dle judikatury je podmínkou splnění zákonem dané povinnosti a tím následné neodpovědnosti providera, aby byl uživatelům v těchto případech známý, snadno dohledatelný, dostupný a aby na danou situaci reagoval ihned. Německá judikatura není v této souvislosti doposud příliš sdílná, ve Francii však byl vzorový případ řešen⁵⁸. V případě Dailymotion týkající se porušení autorského práva a odpovědnosti hostprovidera vyvodila první instance závěr, který jde přímo proti smyslu výše popsané právní úpravy. Argumentovala tím, že pokud provider zobrazuje na svých stránkách reklamu, je jeho zájmem vysoká návštěvnost. Ta je zvyšována výskytem známých, oblíbených avšak často protiprávně zveřejňovaných a šířených děl. Soud konstatoval, že s touto skutečností provider mohl počítat a dokonce o ni usilovat, čímž odpovědnost hostprovidera odůvodnil. Provider se proti tomuto rozhodnutí odvolal a soud vyšší instance v rámci a v mezích zákona vyvodil neodpovědnost providera, když konstatoval, že provider poskytující prostor uživatelům, který server spravuje pouze technicky a nemá vliv na ukládaný obsah, není odpovědný za protiprávní obsah na stránkách uveřejněný a šířený.

Zajímavým a velmi diskutovaným případem v této souvislosti je také švédský případ Pirate Bay, významného vyhledávače a katalogu torrentů. Torrenty jsou soubory umožňující stahování z internetu prostřednictvím výměny dat mezi uživateli. (Pokud je soubor stahován prostřednictvím torrentu, zároveň osoba sdílí tu část, kterou má již staženou s ostatními uživateli, čímž porušuje autorská práva i v případě, že soubory ona sama stahuje legálně.) Byť se netýká přímo elektronických knih, princip porušování

⁵⁸ Rozhodnutí francouzského soudu Cour d'appel de Paris (4 e ch. Sect. A), 6 Mai 2009, Dailymotion c. C. Carion, Sté Nord-Ouest production et autre.

autorských práv je totožný. Dne 17. dubna 2009 Stockholmský obvodní soud odsoudil 4 provozovatele serveru Pirate Bay k jednomu roku vězení za to, že obžalovaní porušili autorské právo platnému ve Švédsku. Za to jim byla udělena pokuta v přepočtu přes 70 mil. Kč, která měla jít ve prospěch držitelů majetkových práv k dílům (producentů společností, např. Warner Bros. Entertainment, Columbia Pictures Industries, Twentieth Century Fox Film, Sony BMG, Universal, EMI), protiprávně sdělovaným veřejnosti. Soud shledal obžalované vinnými z napomáhání uživatelům serveru k porušování autorského práva tím, že poskytovali webové stránky se sofistikovanými vyhledávacími funkcemi a jednoduchými stahovacími a ukládacími možnostmi. Proti tomuto rozsudku se všichni nepravomocně odsouzení odvolali. V odvolacím řízení, které proběhlo v roce 2010, odvolací soud skutečně snížil roční tresty pro každého na 4 až 10 měsíců vězení, navýšil však souhrnnou pokutu na částku v přepočtu necelých 100 mil. korun. Soud zároveň rozhodl o odpojení serveru, což bylo učiněno, avšak server začal po několika hodinách opět fungovat z jiného místa.

V tomto případě nebyla uložena pouze sankce soukromoprávní, ale i trest odnětí svobody za napomáhání k trestnému činu. Z toho vyplývá, že soud považuje v tomto konkrétním případě porušení autorského práva za velmi vážné. Podle informací o kauze se soud odvolává na skutečnost, že obžalovaní nereagovali na žádosti o odstranění torrentů umožňujících stahovat nelegální obsah. Což je i podle směrnice o elektronickém obchodu povinností, pro následnou neodpovědnost providera. Obžalovaní naopak tuto směrnici využili ke své obhajobě. Zároveň namítali, že torrenty uživatelům pouze umožňují nelegální soubory nahrávat, ony samy však nelegální nejsou. Podle mého názoru slouží tento rozsudek jako exemplární případ a toto rozhodnutí je podporováno i tím, že obžalovaní neprojevili příliš snahy o nápravu a určitou „pokoru“.

Za pozornost stojí též případ *Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL* (dále jen „SABAM“) vs. *Netlog NV* (dále jen „Netlog“) řešený Soudním dvorem Evropské Unie⁵⁹. SABAM je správcovská společnost, která zastupuje autory, skladatele a vydavatele hudebních děl. V tomto rámci je pověřena zejména udělovat svolení s

⁵⁹ Rozsudek SDEU ze dne 16. 2. 2012 sp. zn. C-360/10 *Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL* proti *Netlog NV*, Zdroj: <http://curia.europa.eu/>, Dostupné na WWW: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=119512&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=92281> [naposledy shlédnuto 25. 10. 2014].

užíváním jejich chráněných děl třetími osobami. Netlog provozuje platformu sociální sítě dostupné na internetu, na níž každá osoba, která se na ní zaregistruje, obdrží vlastní prostor nazvaný „profil“, na který může tato osoba jako uživatel umístit vlastní obsah a který je celosvětově přístupný. Hlavní funkcí této platformy, kterou každodenně užívají desítky milionů osob, je vytvoření virtuálních společenství, jejichž prostřednictvím mohou tyto osoby vzájemně komunikovat a navazovat tak přátelství. Na svém profilu mohou uživatelé zejména vést svůj deník, uvádět, co je baví a co se jim líbí, ukázat své přátele, vyvěsit osobní fotografie nebo uveřejnit videoklipy. SABAM měla za to, že sociální síť společnosti Netlog rovněž všem uživatelům poskytuje možnost, aby užívali prostřednictvím svého profilu hudební a audiovizuální díla z repertoáru SABAM a zpřístupňovali je veřejnosti takovým způsobem, že další uživatelé uvedené sítě k nim mohou mít přístup, aniž k tomu společnost SABAM udělila svolení a aniž společnost Netlog z tohoto důvodu odvedla jakýkoli poplatek. Dne 23. června 2009 podala SABAM proti společnosti Netlog k předsedovi Rechtbank van eerste aanleg te Brussel návrh na zahájení řízení o ukončení protiprávního jednání podle čl. 87 odst. 1 zákona ze dne 30. června 1994 o právu autorském a právech s ním souvisejících, jímž se zejména domáhala, aby předseda uvedeného soudu vydal ve vztahu ke společnosti Netlog příkaz okamžitě ukončit jakékoli protiprávní zpřístupňování hudebních a audiovizuálních děl z repertoáru SABAM pod hrozbou denních pokut ve výši 1 000 eur za každý den prodlení. V tomto ohledu společnost Netlog tvrdila, že vyhovění žalobě společnosti SABAM by ve svém důsledku znamenalo, že jí bude uložena obecná povinnost dohledu, což zakazuje čl. 21 odst. 1 zákona ze dne 11. března 2003 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, který do vnitrostátního práva provádí čl. 15 odst. 1 směrnice 2000/31. Mimoto měla společnost Netlog za to, aniž to společnost SABAM vyvracela, že úspěch takové žaloby by mohl vést k tomu, že jí bude uložena povinnost zavést vůči všem jejím zákazníkům, obecně, preventivně, na vlastní náklady a bez časového omezení, systém filtrování většiny informací ukládaných na jejích serverech zaměřený na vyhledávání počítačových souborů na těchto serverech obsahujících hudební, filmová a audiovizuální díla, k nimž svaz SABAM údajně vlastní práva, a následně blokovat výměnu těchto souborů. Zavedení takového systému filtrování by přitom mělo pravděpodobně za následek nutnost zpracování osobních údajů, které by muselo být v souladu s ustanoveními unijního práva o ochraně osobních

údajů a tajemství zpráv. Za těchto podmínek se Rechtbank van eerste aanleg te Brussel rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku: Umožňují směrnice 2001/29 a 2004/48, ve spojení se směrnicemi 95/46, 2000/31 a 2002/58, vykládané zvláště se zřetelem k článkům 8 a 10 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950), aby členské státy dovolily vnitrostátnímu soudu, který má rozhodnout v řízení ve věci samé na základě jediného zákonného ustanovení, podle kterého může vnitrostátní soud vydat, příkaz k ukončení protiprávního jednání také vůči zprostředkovatelům, jejichž služby jsou třetí osobou využívány k porušování autorského práva nebo práv s ním souvisejících, aby poskytovatelí hostingových služeb uložil povinnost zavést vůči všem jeho zákazníkům, obecně, preventivně, na vlastní náklady a bez časového omezení, systém filtrování většiny informací ukládaných na jeho serverech zaměřený na vyhledávání počítačových souborů na těchto serverech obsahujících hudební, filmová a audiovizuální díla, k nimž svaz SABAM údajně vlastní práva, a následně blokovat výměnu těchto souborů? Soudní Dvůr Evropské Unie v rozhodnutí uvedl, že soudní příkaz, aby poskytovatel hostingových služeb zavedl sporný systém filtrování, by tomuto poskytovateli ukládal povinnost aktivního dohledu nad takřka veškerými údaji všech uživatelů jeho služeb za účelem předcházení jakémukoliv budoucímu porušování práv duševního vlastnictví. Z toho vyplývá, že uvedeným soudním příkazem by byla poskytovateli hostingových služeb uložena obecná povinnost dohledu, která je ustanovením čl. 15 odst. 1 směrnice 2000/31 zakázána. Takový soudní příkaz by vedl k závažnému zásahu do svobody podnikání poskytovatele hostingových služeb, neboť by mu ukládal povinnost zavést výlučně na vlastní náklady a natrvalo složitý a nákladný počítačový systém, což by ostatně bylo v rozporu s podmínkami stanovenými v čl. 3 odst. 1 směrnice 2004/48, který vyžaduje, aby opatření potřebná k zajištění dodržování práv duševního vlastnictví nebyla nadměrně složitá nebo nákladná.

Dalším případem, který jen potvrzuje názor, že exemplárním potrestáním jednoho Host-providera hromadné šíření nelegálního obsahu neskončí, je kauza serveru Megaupload. „Megaupload Limited je internetová společnost založená v roce 2005 a sídlící v Hong Kongu, zabývající se poskytováním on-line služeb v oblasti ukládání

souborů a jejich zobrazování.“⁶⁰ Megaupload.com patří mezi patnáct nejnavštěvovanějších serverů na světě. V průběhu let vyrostl v pravděpodobně největší internetové úložiště svého druhu a jednu z nejnavštěvovanějších stránek na světě. V dobách největší slávy sem každý den zavítalo padesát milionů návštěvníků, kteří přistupovali k dvanácti miliardám uložených souborů. Dne 19. ledna 2012 ministerstvo spravedlnosti Spojených států amerických uzavřelo 15 poskytovaných služeb společnosti Megaupload Limited a obvinilo zakladatele společnosti Kima Schmitze (dnes Kim Dotcom) a její manažery z provozování nelegálního hostingu a šíření souborů chráněných autorským právem. Tato akce patří dle Ministerstva spravedlnosti Spojených států amerických mezi největší trestní kauzy ve Spojených státech, které se zabývají ochranou autorských práv a přímo se zaměřuje na zneužívání volně přístupného prostoru pro ukládání a distribuci dat.

Podobným server působícím v České republice a na Slovensku, o jehož zákonném jednání lze polemizovat, je Uloz.to (též ulozto.cz nebo ulozto.sk). Spolumajitel Uloz.to Jan Karabina v rozhovoru pro iDnes uvedl, že se dle jeho názoru oba servery od sebe podstatně liší: „Uživatelé k nám mohou nahrávat libovolný obsah, nesou však plnou odpovědnost za jeho nezávadnost. Uloz.to je - stejně jako YouTube nebo Facebook - postaven na volném sdílení obsahu veřejností. Megaupload nemazal uživatelská data, která nahlásili vlastníci autorských práv a požadovali jejich odstranění. Navíc odměňoval uživatele, kteří tyto soubory na server nahrávali. O mazání závadného obsahu na Uloz.to se stará speciálně vyčleněné oddělení, v případném trestním řízení pak server úzce spolupracuje s policií. Uloz.to funguje v rámci právního řádu ČR a jakékoliv zjištěné přestoupení ve sdílení materiálů autorských okamžitě mažeme.“⁶¹

Dle mých informací se v České republice chystá projekt, který by Host-providerům ztěžoval šíření nelegálního obsahu, zaměřený na ochranu autorských práv k elektronickým knihám. Skupina blízká vydavatelům elektronických knih vyvíjí počítačový program, který by automaticky vyhledával nelegálně šířené elektronické knihy a Host-providerům hromadně zasílal upozornění na tento nelegální obsah (doposud bylo třeba zabývat se vyhledáváním a upozorňováním na nelegální obsah

⁶⁰ Zdroj: wikipedia, Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Megaupload> [naposledy shlédnuto 22. 10. 2014].

⁶¹ Zdroj: <http://technet.idnes.cz/>, Dostupné na WWW: http://technet.idnes.cz/uloz-to-se-neboji-ze-dopadne-jako-megaupload-meli-by-rika-pravnik-p8w-sw_internet.aspx?c=A120120_160913_sw_internet_vse [naposledy shlédnuto 24. 10. 2014].

jednotlivě, což nevedlo k efektivní ochraně autorských práv), tato nová služba může být dle mého názoru velmi praktickým pomocníkem.

Myslím si, že určitá prevence a ochrana autorských práv výše uvedenými způsoby je důležitá, nedomnívám se však, že po soudním projednání těchto případů a zavedení preventivních opatření se počet serverů umožňujících nelegální stahování sníží. Domnívám se, že živnou půdou pro tyto servery je především zájem uživatelů, kteří vidí tento způsob stahování jako nejjednodušší, nejlevnější a nejrychlejší možnost jak díla získat. Uplatnit však výše uvedené sankce na všechny uživatele, jako určitou prevenci, je nemyslitelné. Podle mého názoru je schůdnější cestou snadnější dostupnost legálního obsahu.

7.2.3. Access-provider

Access-provider, jako poskytovatel připojení k internetu (např. Telefónica O2, GTS Novera, VOLNÝ.cz, České radiokomunikace), jež spočívá v přenosu informací poskytnutých uživatelem prostřednictvím sítí elektronických komunikací nebo ve zprostředkování přístupu k sítím elektronických komunikací za účelem přenosu informací, odpovídá dle ustanovení § 3 odst. 1 ZoSIS za obsah přenášených informací, jen pokud

- a) přenos sám iniciuje,
- b) zvolí uživatele přenášené informace, nebo
- c) zvolí nebo změní obsah přenášené informace.

Přenos informací a zprostředkování přístupu podle odstavce 1 zahrnuje také automatické krátkodobě dočasné ukládání přenášených informací.

Německý zákon doplňuje výčet o případ odpovědnosti, kdy se provider na protiprávním jednání podílí tím, že s uživatelem spolupracuje. Tento případ odpovědnosti v českém zákoně není výslovně uveden a lze ho pouze určitým způsobem dovozovat ze tří případů odpovědnosti, které ZoSIS uvádí, a to na základě obecné zásady zákazu obcházení zákona.

ZoSIS v ustanovení § 2 písm. g) specifikuje pojem automatické krátkodobě dočasné ukládání přenášených informací jako ukládání informací poskytnutých uživatelem, ke kterému dochází výhradně za účelem uskutečnění přenosu

prostřednictvím sítě elektronických komunikací, přičemž doba uložení informace nepřesahuje dobu, která je pro zajištění přenosu obvyklá.

ZoSIS rozlišuje mezi automatickým krátkodobým dočasným ukládáním přenášených informací a automaticky dočasně meziukládanými informacemi. Za obsah informací automaticky dočasně meziukládaných odpovídá poskytovatel služby, jež spočívá v přenosu informací poskytnutých uživatelem dle ustanovení § 4 ZoSIS, jen pokud

- a) změní obsah informace,
- b) nevyhoví podmínkám přístupu k informaci,
- c) nedodrží pravidla o aktualizaci informace, která jsou obecně uznávána a používána v příslušném odvětví,
- d) překročí povolené používání technologie obecně uznávané a používané v příslušném odvětví s cílem získat údaje o užívání informace, nebo
- e) ihned nepřijme opatření vedoucí k odstranění jím uložené informace nebo ke znemožnění přístupu k ní, jakmile zjistí, že informace byla na výchozím místě přenosu ze sítě odstraněna nebo k ní byl znemožněn přístup nebo soud nařídil stažení či znemožnění přístupu k této informaci.

V ustanovení § 2 písm. h) ZoSIS specifikuje tento pojem jako ukládání informací poskytnutých uživatelem, které slouží výhradně pro co možná nejúčinnější následný přenos těchto informací na žádost jiných uživatelů. Meziukládáním je tedy v intencích ZoSIS chápán technický proces uskutečňovaný při zprostředkování informací uživatelů za podmínky, že provider nemá informace o obsahu přenášených dat. Jedná se o tzv. caching, kdy server providera automaticky a opakovaně kopíruje paměť jiného serveru (např. pevného disku uživatele). Naproti automatickému krátkodobě dočasnému ukládání přenášených informací (viz. § 8 odst. 2 ZoSIS) se v § 9 ZoSIS hovoří o automaticky dočasně meziukládaných informacích, z čehož by bylo možno dovodit, že v druhém případě může být délka uložení delší (např. dle německé judikatury je toto splněno i v případě třicetidenního meziuložení informace). Účelem meziukládání je, aby se často dotazované informace nemusely vždy stahovat ze zdrojového serveru do doby, dokud není kapacita serveru providera přeplněna a tyto informace nejsou nahrazeny jinými. Musí však docházet k aktualizaci a provider má povinnost zajistit, aby se z dočasného meziukládání informací nestalo časově neomezené ukládání.

V souvislosti s porušením autorského práva by Access-provider podle ZoSIS za obsah informací automaticky dočasně meziukládaných odpovídal v případě, že ihned nepřijme opatření vedoucí k odstranění jím uložené informace nebo ke znemožnění přístupu k ní, jakmile zjistí, že informace byla na výchozím místě přenosu ze sítě odstraněna nebo k ní byl znemožněn přístup nebo soud nařídil stažení či znemožnění přístupu k této informaci.

Domnívám se, že pro tento případ lze aplikovat ustanovení § 18 odst. 3 AZ, podle kterého sdělováním díla veřejnosti není pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování. Podle Telce⁶² se toto ustanovení vztahuje zejména na provozovatele komunikačních sítí a zařízení využívaných pro fungování těchto sítí nebo zařízení zapojených do této sítě, kteří nenesou odpovědnost za obsahovou stránku přenášovaných informací, nýbrž za technickou kvalitu přenosu.

I v případě, že bychom nesouhlasili s výše uvedeným, v praxi by odpovědnost access-providera za porušení autorského práva byla jen velmi těžko dovoditelná. Jak uvádí Čermák⁶³, chybí dostatečně blízký vztah mezi porušením autorského práva uživatelem nebo poskytovatelem protiprávního obsahu a poskytovatelem připojení.

Kromě nároku podle § 40 odst. 1 písm. d) AZ na odstranění následků zásahu do práva (což by měla osoba, do jejíž práv bylo zasaženo spíše směřovat vůči uživateli nebo host-providerovi vzhledem k tomu, že access-provider má možnost odstranit pouze automaticky dočasně meziukládané informace, nikoliv zdroj informace, se osoba, do jejíž práv bylo zasaženo, může vůči access-providerovi domáhat sdělení údajů o porušovateli práv (problematika viz kapitola 6.2. této práce).

V této souvislosti lze zmínit též případ, který řešil Soudní dvůr Evropské unie ve věci Scarlet Extended SA (dále jen „Scarlet“) proti Société belge des auteurs, compositeurs et  diteurs SCRL (dále jen „SABAM“)⁶⁴. Scarlet je poskytovatelem internetového p poej n , kter  sv m zákazníkům poskytuje p st p k internetu, aniž jim nabízí jin  služby takov  povahy, jako je stahování nebo sd len  souborů. SABAM je spr vcovsk  společnost, kter  zastupuje autory, skladatele a vydavatele hudebních děl

⁶² Telce, I., T ma P.: *Autorsk  zákon Komentár*. Praha: C.H.Beck 2007. s. 229. ISBN 978-80-7179-608-4.

⁶³  erm k, J.: *Internet a autorsk  právo*. Praha: Linde Praha a.s. 2003. s. 208. ISBN 80-7201-423-4.

⁶⁴ Rozsudek SDEU ze dne 24. 11. 2011 sp. zn. C-70/10 Scarlet Extended SA proti Société belge des auteurs, compositeurs et  diteurs SCRL, Zdroj: <http://curia.europa.eu/>, Dostupn  na WWW: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=115202&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=92281> [naposledy shlédnuto 25. 10. 2014].

při udělování souhlasu s užíváním chráněných autorských děl třetími osobami. V roce 2004 dospěla SABAM k závěru, že uživatelé internetu, kteří využívají služeb společnosti Scarlet, po internetu bez povolení a bez úhrady poplatků přenášejí díla obsažená v jejím katalogu, a to pomocí sítí „peer-to-peer“, které jsou prostředkem pro sdílení obsahu, jenž je nezávislý, decentralizovaný a vybavený pokročilou funkcí vyhledávání a stahování. V červnu 2004 proto SABAM podala proti společnosti Scarlet příslušný návrh k předsedovi Tribunal de premiere instance de Bruxelles, v němž uvedla, že tato společnost má coby poskytovatel internetového připojení ideální postavení k tomu, aby přijala opatření, která zajistí ukončení porušování autorského práva ze strany jejích zákazníků. SABAM se především domáhala určení, že z důvodu nedovolené výměny hudebních elektronických souborů pomocí programů „peer-to-peer“ došlo s využitím služeb poskytovaných společností Scarlet k porušení autorského práva k hudebním dílům patřícím do jejího repertoáru, konkrétně práva na rozmnožování a práva na sdělování díla veřejnosti. Dále se SABAM domáhala toho, aby pod sankcí penále bylo společnosti Scarlet uloženo zajistit ukončení tohoto protiprávního jednání tím, že svým zákazníkům znemožní nebo zablokuje jakoukoli formu odesílání nebo přijímání souborů obsahujících hudební dílo prostřednictvím programu „peer-to-peer“ bez souhlasu oprávněných osob. SABAM se nakonec domáhala, aby jí společnost Scarlet, pod sankcí penále, předala popis opatření přijatých ke splnění povinností vyplývajících z rozsudku, jenž bude vydán. Předseda tribunal de premiere instance de Bruxelles rozsudkem uložil společnosti Scarlet, aby pod sankcí penále zajistila ukončení porušování autorského práva tím, že svým zákazníkům znemožní jakoukoli formu odesílání nebo přijímání elektronických souborů obsahujících hudební dílo z repertoáru společnosti SABAM prostřednictvím programu „peer-to-peer“. Scarlet podala proti tomuto rozhodnutí k předkládajícímu soudu odvolání, ve kterém především uvedla, že není schopna uvedený příkaz splnit, jelikož účinnost a trvalost systémů blokování a filtrování není prokázána a zavedení takových mechanismů naráží na řadu praktických překážek, například na problémy s kapacitou sítě či s dopadem na síť. Kromě toho bývá každý pokus o blokování dotčených souborů záhy zmařen, neboť v současnosti existuje několik programů „peer-to-peer“, které znemožňují ověřování jejich obsahu třetí osobou. Scarlet dále poukázala na to, že uvedený příkaz je v rozporu s článkem 21 zákona ze dne 11. března 2003 o některých

právních aspektech služeb informační společnosti, který do vnitrostátního práva provádí článek 15 směrnice 2000/31, jelikož jí de facto ukládá obecnou povinnost dohledu nad komunikací na její síti, neboť každý nástroj pro blokování nebo filtrování provozu „peer-to-peer“ nutně předpokládá provádění všeobecného dohledu nad všemi sděleními na této síti. Scarlet nakonec dospěla k názoru, že zavedení systému filtrování porušuje ustanovení unijního práva o ochraně osobních údajů a o důvěrnosti sdělení, neboť takové filtrování znamená zpracovávání IP adres, které jsou osobními údaji. Jelikož se jednalo o posouzení souladu s unijním právem, Cour d'appel de Bruxelles rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru Evropské unie následující předběžné otázky:

1. Umožňují směrnice 2001/29 a 2004/48, ve spojení se směrnicemi 95/46, 2000/31 a 2002/58, vykládané zejména se zřetelem k článkům 8 a 10 evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, aby členské státy dovolily vnitrostátnímu soudu, který má rozhodnout v řízení ve věci samé na základě jediného zákonného ustanovení, podle kterého příkaz k ukončení protiprávního jednání mohou (vnitrostátní soudy) vydat také vůči zprostředkovatelům, jejichž služby jsou třetí osobou využívány k porušování autorského práva nebo práv s ním souvisejících, aby poskytovateli internetového připojení nařídil zavést vůči všem svým zákazníkům obecně, preventivně, výlučně na náklady tohoto poskytovatele internetového připojení a bez časového omezení systém filtrování všech příchozích i odchozích elektronických sdělení přenášených prostřednictvím jeho služeb, zejména s využitím programů „peer-to-peer“, za účelem identifikace pohybu elektronických souborů v jeho síti obsahujících hudební, kinematografické nebo audiovizuální dílo, k němuž navrhovatel údajně vlastní práva, a následně zablokovat jejich přenos buď při vyžádání, nebo při odeslání?
2. V případě kladné odpovědi na první otázku, ukládají tyto směrnice vnitrostátnímu soudu, který má rozhodnout o návrhu na vydání soudního příkazu vůči zprostředkovateli, jehož služby jsou třetí osobou využívány k porušování autorského práva, aby uplatňoval zásadu proporcionality, má-li rozhodnout o účinnosti navrhovaného opatření a o jeho odrazujícím účinku?

Soudní dvůr Evropské unie ve svém rozhodnutí zejména konstatoval, že příkaz, aby dotyčný poskytovatel internetového připojení zavedl sporný systém filtrování, by

tomuto poskytovateli ukládal povinnost aktivního dohledu nad všemi údaji každého z jeho zákazníků za účelem předcházení jakémukoliv budoucímu porušení práv duševního vlastnictví. Z toho plyne, že tímto příkazem by uvedenému poskytovateli internetového připojení byla uložena povinnost obecného dohledu, která je zakázána článkem 15 odst. 1 směrnice 2000/31. Při posuzování slučitelnosti takového příkazu s unijním právem je třeba dále zohlednit požadavky vyplývající z ochrany příslušných základních práv, jaké například zmiňuje předkládající soud. Kromě toho se účinky takového příkazu neprojevují jen u dotyčného poskytovatele internetového připojení, neboť sporný systém filtrování může porušovat i základní práva zákazníků tohoto poskytovatele internetového připojení, konkrétně jejich právo na ochranu osobních údajů a jejich svobodu přijímat a rozšiřovat informace.

Na výše uvedený případ navazuje též aktuální rozsudek Evropského soudního dvora ve věci UPC Telekabel Wien GmbH (dále jen „UPC Telekabel“) proti Constantin Film Verleih GmbH (dále jen „Constantin Film“) a Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH (dále jen „Wega“)⁶⁵. Poté, co společnosti Constantin Film a Wega, které se zabývají výrobou kinematografických děl, zjistily, že určité webové stránky nabízí bez jejich svolení možnost stahování nebo sledování některých jimi vyrobených filmů prostřednictvím funkce „streaming“, předložily soudu rozhodujícímu o předběžných opatřeních na základě § 81 odst. 1a UrhG návrh na vydání soudního příkazu, jímž mělo být společnosti UPC Telekabel, která je poskytovatelem internetového připojení, nařízeno, aby svým zákazníkům zablokovala přístup k těmto webovým stránkám, neboť jsou na nich bez jejich svolení veřejnosti zpřístupňována kinematografická díla, k nimž mají právo související s právem autorským. Usnesením ze dne 13. května 2011 uložil Handelsgericht Wien (Rakousko) společnosti UPC Telekabel zákaz poskytovat zákazníkům přístup k předmětným webovým stránkám, jemuž se měla uvedená společnost podřídit zejména blokadí názvu domény a současné IP adresy („Internet Protocol“) těchto webových stránek, jakož i jakékoli jiné IP adresy uvedených stránek, o jejíž existenci tato společnost případně věděla. Usnesením ze dne 27. října 2011

⁶⁵ Rozsudek SDEU ze dne 27. 3. 2014 sp. zn. C-314/12 UPC Telekabel Wien GmbH proti Constantin Film Verleih GmbH a Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH, Zdroj: <http://curia.europa.eu/>, Dostupné na WWW: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d660208f22311441f8826aa4089d28466c.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OaNePe0?text=&docid=149924&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=52130> [naposledy shlédnuto 25. 10. 2014].

Oberlandesgericht Wien (Rakousko), jakožto odvolací soud, částečně změnil usnesení soudu prvního stupně z důvodu, že v něm byly chybně specifikovány prostředky, jimiž měla společnost UPC Telekabel provést blokadu předmětných webových stránek a vyhovět tím usnesení o uložení soudního příkazu. Tento závěr učinil Oberlandesgericht Wien na základě úvahy, že § 81 odst. 1a UrhG musí být vykládán konformně s článkem 8 odst. 3 směrnice 2001/29. Uvedený soud měl dále za to, že společnost UPC Telekabel poskytuje zákazníkům přístup k obsahům, které jsou protiprávně zpřístupňovány na internetu, a musí být tedy považována za zprostředkovatelku, jejíž služby jsou využívány k porušování práva souvisejícího s autorským právem, takže společnosti Constantin Film a Wega byly oprávněny domáhat se vydání příkazu vůči této společnosti. Stran ochrany autorského práva však Oberlandesgericht Wien shledal, že společnosti UPC Telekabel lze pouze uložit, a to ve formě povinnosti dosažení určitého výsledku, aby svým zákazníkům zakázala přístup k předmětným webovým stránkám, avšak že jí musí být ponechána volnost volby prostředků k jeho dosažení. Společnost UPC Telekabel podala opravný prostředek „Revision“ u Oberster Gerichtshof (Rakousko). Na podporu svého opravného prostředku společnost UPC Telekabel zejména uvádí, že její služby nelze považovat za služby, které byly využívány k porušování autorského práva nebo práva s ním souvisejícího ve smyslu čl. 8 odst. 3 směrnice 2001/29, neboť neměla žádný obchodní vztah k provozovatelům předmětných webových stránek a není prokázáno, že její vlastní zákazníci jednali protiprávně. Společnost UPC Telekabel tvrdí, že každé z případných blokačních opatření lze technicky obejít a některá z nich jsou nadměrně nákladná. Za těchto podmínek se Oberster Gerichtshof rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru k rozhodnutí následující předběžné otázky:

1. Má být čl. 8 odst. 3 směrnice 2001/29 vykládán v tom smyslu, že osoba, která na internetu zpřístupňuje předměty ochrany bez souhlasu nositele práv (ve smyslu čl. 3 odst. 2 směrnice 2001/29), využívá služeb poskytovatele internetového připojení osob, které využívají přístupu k těmto předmětům?

V případě záporné odpovědi na první otázku:

2. Je rozmnožování pro soukromé užití (ve smyslu čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29) a krátkodobé nebo příležitostné rozmnožování (ve smyslu čl. 5 odst. 1

směrnice 2001/29) přípustné pouze, pokud originál rozmnožování byl rozmnožován, distribuován nebo veřejně zpřístupňován oprávněně?

V případě kladné odpovědi na první nebo druhou otázku, a pokud tedy musí být vůči poskytovateli internetového připojení vydán soudní zákaz ve smyslu čl. 8 odst. 3 směrnice 2001/29:

3. Je slučitelné s unijním právem, a zejména s požadavkem vyvážení základních práv zúčastněných osob, aby bylo poskytovateli internetového připojení zcela obecně (tedy bez nařízení konkrétních opatření) zakázáno, aby svým zákazníkům umožňoval přístup k určitým webovým stránkám, s jejichž celým obsahem anebo jeho podstatnou částí nevyslovil nositel práv souhlas, jestliže poskytovatel připojení může donucovací sankce postihující porušení tohoto zákazu odvrátit prokázáním toho, že již učinil všechna opatření, která je od něj možné rozumně požadovat?

V případě, že třetí otázka bude zodpovězena záporně:

4. Je slučitelné s unijním právem, zejména s požadavkem vyvážení základních práv zúčastněných osob, aby byla poskytovateli [internetového] připojení nařízena určitá opatření v tom směru, aby svým zákazníkům ztížil přístup k webovým stránkám s protiprávně zpřístupněným obsahem, jestliže tato opatření, jež vyžadují nezanedbatelné náklady, lze lehce a bez zvláštních technických znalostí obejít?“

Ve svém rozhodnutí Soudní dvůr Evropské unie k první otázce uvedl, že článek 8 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti musí být vykládán v tom smyslu, že osoba, která na webových stránkách zpřístupňuje předměty ochrany bez souhlasu nositele práv ve smyslu čl. 3 odst. 2 této směrnice, využívá služeb poskytovatele internetového připojení těch osob, které si tyto předměty prohlížejí, kterýžto musí být považován za zprostředkovatele ve smyslu čl. 8 odst. 3 směrnice 2001/29. Ke třetí otázce dále uvedl, že základní práva uznaná unijním právem musí být vykládána v tom smyslu, že nebrání tomu, aby bylo poskytovateli internetového připojení prostřednictvím příkazu vydaného soudem zakázáno poskytovat zákazníkům přístup k webovým stránkám, na nichž jsou online zpřístupňovány předměty ochrany bez souhlasu nositelů práv, pokud tento soudní příkaz neupřesňuje,

jaká opatření musí tento poskytovatel připojení přijmout, a pokud tento poskytovatel může uniknout sankcím postihujícím porušení uvedeného soudního příkazu prokázáním toho, že již přijal všechna opatření, jež po něm lze rozumně požadovat, avšak za podmínky, že přijatá opatření zbytečně nezbavují uživatele internetu možnosti využít oprávněného přístupu k dostupným informacím a vedou k zabránění nebo alespoň ke ztížení neoprávněných prohlížení předmětů ochrany a ke skutečnému odrazování uživatelů internetu, kteří využívají služeb adresáta tohoto soudního příkazu, od prohlížení těchto předmětů, které byly zpřístupněny při porušení práva duševního vlastnictví, což musí ověřit vnitrostátní orgány a soudy. Druhou a čtvrtou otázkou se Soudní dvůr Evropské unie vzhledem k výše uvedenému již nezabýval.

7.2.4. Content-provider

O poskytovateli služeb, jež spočívají v poskytnutí (vlastního) obsahu ZoSIS nehovoří. Nezmiňuje jej ani směrnice o elektronickém obchodu. Naopak německá obdoba českého zákona pro úplnost stanoví, že poskytovatel vlastního obsahu, je podle obecných právních předpisů odpovědný vždy. Takovým poskytovatelem je i distributor elektronických knih, který je na svých internetových stránkách nabízí ke stažení (v ČR například Palmknihy.cz, ereading.cz nebo kosmas.cz).

Účelem ZoSIS je zúžení odpovědnosti providerů z důvodu faktické nemožnosti dohlížení na cizí obsah ukládaných informací a ZoSIS tuto výjimku z odpovědnosti poskytuje providerům do doby, než mají informaci o porušení práv, např. autorských. Vzhledem k výše uvedenému lze vyvodit, že provider poskytující (vlastní) obsah (o kterém je z logiky věci informován) je podle obecných právních předpisů odpovědný vždy. Německá literatura a judikatura pojem „vlastní obsah“ interpretuje a rozšiřuje. Podle ní se o vlastní obsah jedná i v případě, kdy si provider cizí obsah „přivlastní“⁶⁶. O přivlastnění jde, pokud z pozice třetího, např. uživatele, je informace prezentována jako vlastní. O takovém případě rozhodl např. Vrchní zemský soud v Hamburku⁶⁷. Provozovatel portálu s recepty zveřejňoval kromě vlastních textů i vyobrazení pokrmů. Tyto fotografie však zveřejňoval v rámci svých internetových stránek s recepty bez svolení autora. Soud dovodil odpovědnost provozovatele za porušení autorského práva.

⁶⁶ Spindler/Schuster (Hrsg.), *Recht der elektronischen Medien, Kommentar*, München 2008, 1466, Rn. 15.

⁶⁷ Oberlandesgericht Hamburg, Spis. Zn. 5 U 165/06, Rozhodnutí ze dne 26. 9. 2007.

Dle výše uvedeného nositel práv, jehož autorská práva byla porušena, má právo domáhat se všech typů nároků uvedených v kapitole 6. této práce.

Zvláštním případem odpovědnosti content-providera je Projekt knihovny společnosti Google. Tato společnost vznikla z původního univerzitního projektu dvou studentů Stanfordské univerzity (USA, Kalifornie), jejichž hlavním cílem bylo vyvinout zcela novou technologii hledání na internetu, což se jim po necelém roce podařilo. „Faktická expanze společnosti Google do světa internetu však nastala až v září 1998. Společnost, kterou v té době tvořili pouze čtyři zaměstnanci, spustila originální, jednoduchý, rychlý a převratný vyhledávač Google. V polovině roku 2000 řešil vyhledávač Google 18 milionů dotazů denně a předhánět tak začal své konkurenty Altavistu a Yahoo!. Do roku 2005 se počet dotazů Googlu vyšplhal na 300 milionů denně, přičemž počet stránek prohledávaných tímto populárním vyhledávačem dosáhl čísla 8 miliard.“⁶⁸

Jedním z převratných nápadů společnosti Google (dále také „Google“) je i Projekt e-knihovny. V roce 2004 společnost oznámila, že uzavřela dohody s několika knihovnami ve Spojených státech na digitalizaci knih, za účelem následného zveřejnění na internetu. Takový projekt přináší mnoho výhod pro uživatele internetu, zejména v oblasti vyhledávání úryvků a textů z knih, které by jinak byly jen těžko dostupné. Tento projekt však s sebou přináší i mnohá úskalí. Kromě problematiky monopolní pozice na trhu, které se obává mnoho knihkupců, rizika cenzury nebo problematiky zajištění ochrany osobních údajů, je zásadním problémem ochrana autorských práv. Google jako vždy pojal svůj projekt velkolepě a mezi naskenovanými knihami jsou i ty, které jsou ve Spojených státech pod ochranou autorského práva.

V situaci, kdy Google skenoval „celé knihovny“, podalo mnoho autorů a vydavatelů žalobu proti Googlu z důvodu porušování jejich autorských práv. Google však tvrdil, že její digitalizace knih a zobrazování úryvků z knih jsou povoleny na základě doktríny zákona USA o autorském právu pro „spravedlivé užívání“.

Místo vyřešení právního sporu o tom, zda Google jedná proti zákonu či nikoliv, dojednaly strany sporu, po více než dvou letech vyjednávání, vyrovnání.

Do tohoto vyrovnání měly být zahrnuty všechny fyzické a právnické osoby, které k 5. lednu 2009 vlastní autorské právo chráněné v USA na jednu nebo několik

⁶⁸ Zemánek, J., *Jak se pracuje v Googlu*. Dostupné na WWW: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-google-prace> [naposledy shlédnuto dne 27. 11. 2009].

knih nebo příloh (např. předmluvy, doslovy, prology, básně, citáty, aj.) u kterých je držitelem autorského práva někdo jiný, než držitel práv hlavní práce. Mezi tyto osoby patří držitelé autorských práv pokud

- a) jejich kniha byla vydána ve Spojených státech,
- b) nebyla vydána ve Spojených státech, ale země kde jsou tato autorská práva chráněna má se Spojenými státy vztahy týkající se autorských práv, protože je členem Bernské úmluvy⁶⁹, nebo
- c) země, kde jsou tato autorská práva chráněna, měla se Spojenými státy vztahy týkající se autorských práv v době vydání knihy.

Držitel autorských práv měl mít dle podmínek vyrovnání tyto nároky:

- a) V případě, že nepodnikne žádné kroky, automaticky zůstává zařazen ve vyrovnání a vztahují se na něj podmínky ve vyrovnání obsažené⁷⁰. Pokud ve vyrovnání zůstane, má možnost podat námitky vůči všem termínům vyrovnání. Pokud však chce nárokovat hotovostní platbu za knihy nebo přílohy (odměnu za užití autorského díla) digitalizované Googlem do 5. května 2009 včetně bez jeho povolení, musí si o tuto odměnu zažádat nejpozději do 31. března 2011.
- b) Držitel autorských práv však může podat prohlášení o neúčasti ve skupině prohlášení. Učiní-li tak, neobdrží žádné dávky vyrovnání a nebude vázán žádnými jeho termíny. Zároveň si držitel autorských práv zachová všechna práva podat proti Googlu žalobu z důvodu digitalizace a zobrazování knih a příloh chráněných autorským právem.

Dne 22. března 2011 však soud zamítl výše uvedené vyrovnání zejména s ohledem na možné porušení autorského práva nositelů práv digitalizací a neoprávněným užíváním děl bez předchozího souhlasu nositelů práv, kvůli možnému monopolnímu postavení společnosti Google při nakládání s osiřelými díly a kvůli obavám z porušení mezinárodního práva a mezinárodních smluv. Soudce dále vyzval strany, dle mého

⁶⁹ Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z 9. září 1886, ve znění Pařížské revize z 24. července 1971.

⁷⁰ Na základě podmínek obsažených ve vyrovnání se držitel autorských práv vůči Googlu vzdává nároků, za to, že digitalizovala knihy a přílohy chráněné autorským právem, že tyto knihy a přílohy používá v produktech a službách poskytovaných Googlem, že Google poskytl digitální kopie knih a příloh knihovnám a dále se vzdává nároků, které vzniknou ke dni vstupu v platnost vyrovnání.

názoru zcela v souladu se současnou právní úpravou, aby zvážily možnost přepracovat vyrovnání tak, aby se oproti stávajícímu zamítnutému návrhu, kdy musí nositelé práv vyloučit svou účast na vyrovnání, týkalo jen nositelů práv, kteří k vyrovnání přistoupí.

Google se snaží o uzavření podobné dohody platné i v Evropě, resp. v rámci EU. Jednání o tomto tématu na úrovni institucí Evropské unie však přesahuje projekt Google. Otevírá se zde rozsáhlá problematika rozdílné autorskoprávní úpravy jednotlivých členských států Evropské unie, která komplikuje možnost použití literárních děl v prostředí „neomezeného“ přístupu k autorským dílům na internetu. Dokumentem, který se touto problematikou zabývá je např. Doporučení Komise (2006/585/ES) ze dne 24. srpna 2006 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti on-line a o uchovávání digitálních záznamů. Komise zapojila do dialogu o digitalizaci kulturního dědictví všechny zúčastněné strany (autory, kolektivní správce, nakladatele, knihovny), aby našla vhodná řešení pro vytvoření jednoduchého a nákladově účinného systému vypořádání autorských práv, který bude zahrnovat hromadnou digitalizaci a online šíření knihovních sbírek dosud chráněných autorskými právy. To se týká i děl již nevydávaných a osiřelých (viz kapitola 5. této práce).

Bude-li sjednocena právní úprava jednotlivých členských států a nalezen kompromis mezi zájmy autorů, uživatelů a společnostmi jako je například Google, můžeme očekávat zásadní posun a urychlení přístupu k mnoha informacím chráněným autorským právem, což je dle mého názoru velmi žádoucí. Budoucnost bez takového řešení by totiž mohla umožnit další „obcházení“ legislativy a řešení situace v rámci následného vyrovnání (ve sféře ekonomické, nikoliv právní), založeného na úmyslném porušování práva a následné vysoké „finanční záplatě“, kterou si nadnárodní společnosti mohou dovolit, vzhledem k tomu, že na projektu získají mnohem více finančních prostředků a množství nových uživatelů, jako se to podařilo společnosti Google v USA.

7.2.5. Odpovědnost poskytovatele odkazu

Hypertextový odkaz na webových stránkách (hyperlink) je základním prvkem internetu. Po kliknutí na tento odkaz se otevře webová stránka, na kterou odkaz směřuje. Hypertextové odkazy mohou mít podobu textu nebo obrázku a mohou směřovat buď na stránku v rámci jednoho webu, nebo na jinou internetovou stránku. Pokud směřují na jinou internetovou stránku, na jejíž fungování ani poskytování obsahu

nemá osoba na ni odkazující žádný vliv, nastává doposud nevyjasněný problém odpovědnosti (tedy i odpovědnosti za porušení autorského práva k elektronickým knihám).

Pokud odkaz vede na stránky, kde je autorské dílo sdělováno veřejnosti legálně, avšak autor díla neudělil souhlas s poskytováním hyperlinků, je třeba posoudit, zda samo „odkazování“ je v takové situaci neoprávněným užitím díla. Byť jsou způsoby užití díla v autorském zákoně uvedeny pouze demonstrativně, domnívám se, že přímo o užití díla hovořit nelze. Osoba provozující hyperlink na svých stránkách pouze odkazuje na autorské dílo legálně sdělované veřejnosti. Otázkou by však mohlo být, zda se nejedná o nekalosoutěžní jednání, pokud osoba odkazující má prospěch z tohoto hyperlinku (např. vyšší návštěvnost, zájem osob poptávajících reklamu na těchto stránkách, atp.).

Touto otázkou se nedávno zabýval Soudní dvůr Evropské unie ve věci C 466/12 - Svensson, Sjögren, Sahlman, Gadd proti Retriever Sverige AB⁷¹. Rozhodnutí oficiálně publikované dne 13. 2. 2014 se týkalo žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, která byla předložena v rámci sporu ve věci náhrady, jež by měla být poskytnuta za škodu, která měla být způsobena tím, že společnost Retriever Sverige AB (dále jen „Retriever Sverige“) vložila na svou internetovou stránku internetové hypertextové odkazy („hyperlinky“) na novinové články, k nimž jsou N. Svensson, S. Sjögren, M. Sahlman a P. Gadd (dále jen „žalobci“) nositeli autorského práva. Žalobci v původním řízení, kteří jsou novináři, napsali novinové články, jež byly zveřejněny v novinách Göteborgs-Posten a na internetové stránce Göteborgs-Posten. Společnost Retriever Sverige provozuje internetovou stránku, na které jsou jejím zákazníkům dle jejich potřeb poskytovány seznamy internetových hypertextových odkazů na články zveřejněné na jiných internetových stránkách. Mezi účastníky řízení je nesporné, že tyto články byly na internetové stránce novin Göteborgs-Posten volně přístupné. Žalobci v původním řízení uváděli, že zákazník po kliknutí na jeden z těchto odkazů nepostřehne, že je za účelem přístupu k dílu, které ho zajímá, přesměrován na jinou stránku. Podle společnosti Retriever Sverige je naopak zákazníkovi zřejmé, že klikne-li na jeden z

⁷¹ Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ve věci C 466/12 - Svensson, Sjögren, Sahlman, Gadd proti Retriever Sverige AB. Dostupné na WWW: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CJ0466:CS:HTML> [naposledy shlédnuto 21. 10. 2014].

těchto odkazů, je přesměrován na jinou internetovou stránku. Žalobci v původním řízení podali proti společnosti Retriever Sverige žalobu ke Stockholms tingsrätt (okresní soud ve Stockholmu), kterou se domáhali náhrady škody z důvodu, že tato společnost použila některé jejich články bez jejich svolení, když je zpřístupnila svým zákazníkům. Rozsudkem ze dne 11. června 2010 Stockholms tingsrätt jejich žalobu zamítl. Žalobci v původním řízení poté podali proti tomuto rozsudku odvolání k Svea hovrätt (odvolací soud ve Svea). Žalobci v původním řízení u tohoto soudu mimo jiné tvrdili, že Retriever Sverige porušila jejich výlučné právo zpřístupnit svá díla veřejnosti v tom smyslu, že díky službám poskytnutým na její internetové stránce měli její zákazníci přístup k jejich dílům. Společnost Retriever Sverige na svou obranu tvrdí, že poskytování seznamů internetových odkazů na díla, která jsou veřejnosti sdělována na jiných internetových stránkách, není úkonem, který by mohl zasáhnout do autorského práva. Retriever Sverige rovněž tvrdí, že neučinila žádný přenos jakéhokoli chráněného díla, neboť svým zákazníkům pouze vyznačila internetové stránky, na kterých se nacházejí díla, která je zajímají. Za těchto podmínek se odvolací soud ve Svea rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru Evropské unie následující předběžné otázky:

1. Představuje skutečnost, že jiná osoba než nositel autorského práva k dílu poskytne hypertextový odkaz na toto dílo na své internetové stránce, sdělování díla veřejnosti ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29?
2. Má na posouzení první otázky vliv skutečnost, že se dílo, na které je odkazováno, nachází na internetové stránce, která je všem přístupná bez omezení, nebo skutečnost, že přístup k této stránce je naopak nějakým způsobem omezen?
3. Je třeba při posuzování první otázky rozlišovat podle toho, zda se dílo poté, co uživatel klikne na odkaz, zobrazí na jiné internetové stránce, nebo se naopak zobrazí takovým způsobem, že vyvolá dojem, že je zobrazeno na téže internetové stránce?
4. Může členský stát poskytnout výlučnému právu autora větší ochranu tím, že stanoví, že pojem „sdělování veřejnosti“ zahrnuje více úkonů, než uvádí čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29?“

Na základě výše uvedených předběžných otázek rozhodl Soudní dvůr následovně: „Článek 3 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze

dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti musí být vykládán v tom smyslu, že skutečnost, že jsou na jedné internetové stránce uvedeny hypertextové odkazy na díla, která jsou volně dostupná na jiné internetové stránce, nepředstavuje sdělování veřejnosti podle tohoto ustanovení. Článek 3 odst. 1 směrnice 2001/29 musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby členský stát mohl poskytnout větší ochranu nositelům autorského práva tím, že stanoví, že pojem „sdělování veřejnosti“ zahrnuje více úkonů, než uvádí toto ustanovení.“⁷² Výše uvedené závěry se přitom, jak Soudní dvůr Evropské unie výslovně uvedl, týkají i odkazů, které umožňují zobrazit dílo nalézající se na jiné internetové stránce, aniž by však uživatel opustil původní stránku, na které se nalézá odkaz. Naproti tomu v případě, kdy hypertextový odkaz umožňuje uživatelům stránky, na které se tento odkaz nachází, obejít omezující opatření, která byla na stránce, na které se nachází chráněné dílo, přijata za účelem omezení přístupu veřejnosti k tomuto dílu pouze na předplatitele této stránky, a představuje tak zásah, bez kterého by uvedení uživatelé nemohli mít šířená díla k dispozici, je třeba všechny tyto uživatele považovat za novou veřejnost, kterou nositelé autorského práva nebrali v potaz při udělení svolení k prvotnímu sdělení, takže svolení nositelů je k takovému sdělování veřejnosti nutné. Tak je tomu zejména tehdy, není-li již dílo zpřístupněno veřejnosti na stránce, na které bylo sděleno prvotně, nebo je-li napříště na této stránce zpřístupněno pouze pro omezenou veřejnost, zatímco na jiné internetové stránce je přístupné bez svolení nositelů autorského práva.

Jiná situace však nastává v případě, že osoba hyperlinkem odkazuje na dílo nelegálně sdělované veřejnosti. Dle mého názoru by se v této situaci mohlo jednat o nepřímou odpovědnost poskytovatele hypertextového odkazu za porušování autorského práva. Aplikovala bych (pomocí analogie) ustanovení ZoSIS týkající se host-providera, jehož odpovědnost je dána, pokud o nelegálním obsahu mohl vědět a pokud se o něm dozvěděl, zda neprodleně zabránil přístupu k protiprávní obsahu a tento obsah odstranil (v tomto případě odstranil hypertextový odkaz). Byť prostor s cizím obsahem

⁷² Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ve věci C 466/12 - Svensson, Sjögren, Sahlman, Gadd proti Retriever Sverige AB. Dostupné na WWW: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62012CJ0466:CS:HTML> [naposledy shlédnuto 21. 10. 2014].

neposkytuje, na cizí prostor s cizím obsahem odkazuje. Na internetu se lze setkat se situací, kdy provozovatel na webové stránky umístí sdělení, že nenese odpovědnost za hypertextové odkazy vyskytující se na jeho webových stránkách. Takové sdělení však provozovatele nezavazuje odpovědnosti. Zároveň je ale otevřenou otázkou, zda se může jednat o porušení (ohrožení) autorského práva, s ohledem na skutečnost, že zákonná úprava doposud chybí. V každém případě by takové jednání mohlo být v rozporu s pravidly hospodářské soutěže, pokud by byly naplněny znaky generální klauzule.

7.2.6. Novela zákona o některých službách informační společnosti

Ministerstvo kultury České republiky navrhuje novelu zákona o službách informační společnosti, která se má týkat zpřesnění § 3 až 6 ZoSIS.

Jak bylo uvedeno výše a tato skutečnost vyplývá i z odůvodnění návrhu novelizace ZoSIS, zákon o některých službách informační společnosti je založen na horizontálním přístupu a je tak obecným předpisem pro všechny oblasti práva. Pro nalezení odpovědnosti providera je tedy třeba vedle ZoSIS, který odpovědnost poskytovatelů neupravuje komplexně (naopak uvádí pouze výjimky z odpovědnosti), pro stanovení odpovědnosti providera aplikovat vždy konkrétní právní předpis (např. autorský zákon). Vzhledem k absenci výslovné úpravy v zákoně jde při stávající úpravě o otázku výkladovou. ZoSIS tedy nestanoví odkaz na zvláštní právní předpisy, podle nichž se mohou oprávněné osoby domáhat oprávnění směřujících k ukončení porušování práv nebo jejich předejití vůči providerům. Jak uvádí předkladatel novely, v národní praxi to snižuje důvěru nositelů práv v možnost domoci se účinné ochrany před opakováním (pokračováním) stejného porušování práv do budoucna, jestliže existuje důvodná obava, že se tak stane. Tato obava je posílena i nedokonalou úpravou neexistence povinnosti dohledu dle § 6 ZoSIS, neboť zde chybí výslovná úprava, že neexistence povinnosti dohledu se vztahuje pouze na obecnou povinnost, aniž by byla dotčena možnost uložení sankcí a ochranných opatření v konkrétním případě porušení.

Ministerstvo kultury jako předkladatel novely ZoSIS proto navrhuje, aby se v § 3, § 4 a § 5 doplnil nový odstavec ve znění: „(xx) Ustanoveními odst. x není dotčena možnost osoby oprávněné podle zvláštního předpisu požadovat po poskytovateli služby, aby ukončil porušování práv nebo mu předešel.“ nebo dosavadní text § 6 označit jako odst. 1 a doplnit odst. 2 ve znění: „Ustanovením odst. 1 není dotčena možnost osoby

oprávněné podle zvláštního předpisu v konkrétním případě požadovat po poskytovateli služby, aby ukončil porušování práv nebo mu předešel.“. K povinnosti dohledu je navrhováno, aby byl doplněn nadpis § 6 ve znění „Neexistence obecné povinnosti dohledu“ a v textu § 6 by měla být slova „nejsou povinni“ nahrazena slovy „nemají obecnou povinnost“.

Dle mého názoru tento krok velmi pozitivní, avšak jak i předkladatel novely uvádí, jedná se o tzv. minimální variantu, neboť i kdyby k výše popsanému zpřesnění nedošlo, lze aplikovat pravidlo tzv. eurokonformního výkladu a nejednoznačná ustanovení zákona vyložit v souladu se Směrnicí o elektronickém obchodu, která předpokládá možnou národní úpravu opatření vůči poskytovatelům služeb směřujících k ukončení porušování práv nebo jejich předejití, když v rec. 45 Směrnice o elektronickém obchodu uvádí, že omezení odpovědnosti zprostředkujících poskytovatelů služeb podle této směrnice se nedotýká možnosti podávání různých druhů žalob na zdržení se jednání. Tyto žaloby na zdržení se jednání mohou mít zejména podobu rozhodnutí soudů nebo správních orgánů vyžadujících ukončení protiprávních jednání nebo předcházení protiprávním jednáním včetně odstranění protiprávních informací nebo zamezení přístupu k nim a zároveň v ustanovení čl. 12 odst. 3, čl. 13 odst. 2, čl. 14 odst. 3 Směrnice o elektronickém obchodu stanoví: „... není dotčena možnost soudního nebo správního orgánu požadovat od poskytovatele služby v souladu s právním řádem členských států, aby ukončil porušování práv nebo mu předešel“ a dále v čl. 14 odst. 3 „ani možnost členských států zavést postupy, které umožní odstranění nebo znemožní přístup k informaci“. I u § 6 ZoSIS lze využít eurokonformního výkladu, neboť rec. 47 Směrnice o elektronickém obchodu stanoví, že zákaz ukládat poskytovatelům služeb povinnost dohledu uložený členským státům platí pouze pro povinnosti obecné povahy. Zákaz se netýká povinnosti dohledu ve zvláštních případech, a zejména nebrání rozhodnutím vnitrostátních orgánů přijímaným v souladu s vnitrostátními předpisy. Zároveň čl. 15 odst. 1 Směrnice o elektronickém obchodu stanoví, že členské státy neukládají poskytovatelům služeb uvedených v člancích 12, 13 a 14 obecnou povinnost dohlížet na jimi přenášené nebo ukládané informace nebo obecnou povinnost aktivně vyhledávat skutečnosti a okolnosti poukazující na protiprávní činnost.

Palčivější problém, který však doposud vyřešen není, a to ani na evropské úrovni, je úprava postupu tzv. kvalifikovaného oznámení⁷³, který souvisí s problematikou základních práv, a to právem na svobodu projevu a právem na informace garantovanými v čl. 17 Listinou základních práv a svobod podle které má každý právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. V souvislosti s povinností providerů uložené ZoSIS k odstranění nebo zablokování přístupu k informacím, o jejichž protiprávní povaze se hostprovider dozvěděl, by mohlo dojít ke střetu ochrany práva autorského ve vztahu ke sdělovanému obsahu se základním právem na svobodu projevu. „Ačkoli Směrnice o elektronickém obchodu přímo deklaruje, že obecné zásady, konkrétně základní právo na svobodu projevu, by touto směrnicí nemělo být dotčeno, mohlo by se tak stát v případech zneužití postupů předvídaných Směrnicí o elektronickém obchodu zamýšlených k bezprostřední úpravě poměrů, konkrétně k zamezení dalšího šíření protiprávního obsahu. Ani Směrnice o elektronickém obchodu, ani český zákon totiž nestanoví bližší požadavky na obsah a formu oznámení či požadavku na odstranění či znemožnění přístupu ke sdíleným informacím, ani neupravují hlediska, podle nichž by provider měl doručené oznámení prověřit, zejm. stran jeho opodstatněnosti a oprávněnosti (na rozdíl od úprav některých států, např. USA).“⁷³ Praxí je obvykle pouze vznesení požadavku na odstranění „protiprávního“ obsahu a následné včasné odstranění obsahu z internetu providerem. V případě, že by tak provider neučinil, spor by dotčená osoba mohla vést soudní cestou, což je velmi nákladné a časově náročné. Většinou obsah nemá pro providera takovou důležitost, aby jako prevenci před případným soudním sporem tento obsah raději neodstranil. Obvykle je toto upraveno i ve smlouvách o poskytování služeb. „Snadno se tak může stát, že záměrně bude zamezen přístup k informacím, jež mohou být pro určité osoby nežádoucí, aniž by jejich požadavek měl legální oporu“⁷⁴.⁷⁵ Řešením této sporné situace by mohlo být upřesnění

⁷³ Císařová, Z., Kroftová (Lašková), B.: Odpovědnost providerů za porušení autorských práv v České republice, svoboda projevu. In Kříž, J. a kol. Aktuální otázky práva autorského. Praha: Karolinum 2009, s. 80-85.

⁷⁴ Např. známý případ kolize práva na svobodu projevu a autorského práva řešený nizozemským soudem (Scientology c. Spaink and o., <http://www.xs4all.nl/nieuws/bericht.php?msect=nieuws&id=706&taal=en>)

⁷⁵ Císařová, Z., Kroftová (Lašková), B.: Odpovědnost providerů za porušení autorských práv v České republice, svoboda projevu. In Kříž, J. a kol. Aktuální otázky práva autorského. Praha: Karolinum 2009, s. 80-85.

zákonné úpravy o kvalifikované požadavky, které musí splňovat každá žádost o odstranění protiprávního obsahu providery. Byť zákonodárce tento nedostatek reflektuje, dle mých informací se prozatím v tomto směru další novela zákona o některých službách informační společnosti nechystá.

V České republice prozatím neměly konkrétní odezvu ani mezinárodní a zahraniční iniciativy usilující o nastolení právní regulace podporující aktivní spolupráci mezi majiteli práv a providery a tak se při vymáhání odpovědnosti musejí majitelé práv spolehnout na dostupnou legislativu a její právní instrumenty. Možnost nebo dokonce povinnost např. ukončení či pozastavení služby připojení na internet český právní řád neupravuje, byť lze očekávat posun v tomto směru s ohledem na mezinárodní vývoj. Doposud se majitelé práv mohou domáhat pouze podle ustanovení § 40 odst. 1 písm. f AZ, zákazu poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování autorských práv. Majitelé práv tedy mohou po providerech požadovat odstranění nebo alespoň zamezení přístupu k webovým stránkám, které obsahují protiprávně šířená autorská díla, to však nezabrání osobě, která pravidelně díla nelegálně sděluje veřejnosti, aby si našla jiné webové stránky nebo prostředek ke sdělení dat a nelegální obsah dále zpřístupňovala.

Nejdále je v této souvislosti Francie, která přijala zákon umožňující za splnění určitých podmínek zákaz přístupu uživatele k internetu. Tento systém bývá označován jako tzv. systém „třikrát a dost“. Zákon vstoupil v platnost v říjnu 2009. „Tato právní úprava souhrnně označovaná též jako tzv. „HADOPI Law“ (právo HADOPI) zavádí zejména nové možnosti, jak postupovat proti uživatelům porušujícím autorská práva. Současně se však rovněž dotýká odpovědnosti poskytovatelů připojení k internetu. Název samotný vznikl podle nově zřízeného Nejvyššího úřadu pro šíření děl a ochrany práv na Internetu (High Authority for the dissemination of works and the protection of rights on Internet), dále jen „Úřad HADOPI“. Odpovědnost uživatele je založena na dvoustupňovém systému. Nejdříve je uživatel na porušení autorského zákona upozorněn pomocí emailu Úřadem HADOPI. „Úřad HADOPI obdrží IP adresu uživatele porušujícího autorské právo od asociací držitelů příslušných práv. K získání dat o uživateli (IP adresy apod.) však asociace musí nejprve získat svolení příslušného

úřadu pro ochranu dat.⁷⁶ Uživatel je vyzván nejprve pouze emailem, následně i doporučeným dopisem, aby od porušování autorského práva upustil, a jsou mu sděleny případné sankce za porušení těchto práv, které by mu mohly být následně uloženy. Zároveň email obsahuje informace o možnostech legálního stahování. (Na tyto informace by měli majitelé autorských práv klást důraz obecně, nejen v souvislosti s již existujícím porušováním těchto práv. Dle mého názoru je informovanost o možnosti legálního získání dat jedním z preventivních opatření proti porušování autorských práv). Pokud uživatel od porušování autorských práv v průběhu následujících tří let neupustí, bude zahájeno soudní řízení. Jednou ze sankcí, kterou může soud udělit je odpojení od internetu až na dobu jednoho roku. Pod pokutou v případě nedodržení uložené povinnosti je poskytovatel připojení povinen zamezit uživateli přístup k internetu dle rozhodnutí soudu. Server Lupa.cz uvádí⁷⁷, že podle Úřadu HADOPI plných 95% takto varovaných upustilo od dalšího porušování zákona. Podle analytické společnosti Nielsen ve Francii klesl P2P provoz o 17 %, podle Mediametrie//Net-Ratings dokonce o 29 % a podle Peer Media Technologies pokleslo nelegální P2P použití o 43 % a ALPA dokonce uvádí 66 % pokles. Je však třeba brát v úvahu i skutečnost, že P2P je na poklesu dlouhodobě a pro případné posouzení úspěch „třikrát a dost“ by bylo nutné brát v potaz právě dlouhodobý pokles. Ten je způsoben postupným ukončováním P2P služeb a odchodem uživatelů ke stahování z webů jako byl např. Megaupload.

Toto řešení může tedy být inspirací pro ostatní státy i Evropskou unii, zejména pro řešení těžko postižitelných případů porušování autorských práv prostřednictvím uživatelů Peer to peer sítí a podobných zařízení umožňujících stahování i zpřístupňování dat mnoha uživateli najednou. Dle mého názoru by však tato sankce mohla narazit na ústavní právo na informace, které zajišťuje možnost svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu, které je v dnešní informační společnosti odpojením uživatele od internetu a zamezením k získání nového přístupu (až na dobu jednoho roku) značně omezeno.

⁷⁶ Mgr. Miroslav Bednář, LL. M., *Nové pojetí odpovědnosti uživatelů Internetu dle francouzské právní úpravy* [cit. 2010-02-27]. Dostupné na WWW: <http://obcanskepravo.juristic.cz/679679/clanek/obcan5>.

⁷⁷ Daniel Dočekal: *Francouzské třikrát a dost snížilo pirátství. HADOPI varovalo přes 750 tisíc uživatelů* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.lupa.cz/zpravicky/francouzske-trikrat-a-dost-snizilo-piratstvi-hadopi-varovalo-pres-750-tisic-uzivatelu/?opinionsListing-SpamReport415735-opinionId=415735&do=opinionsListing-SpamReport415735-send> [naposledy shlédnuto 26. 5. 2012].

8. Velká novela autorského zákona

V lednu 2013 byl Ministerstvem kultury České republiky dokončen návrh tzv. velké novely autorského zákona. Návrh novely autorského zákona se předkládal podle Plánu legislativních prací vlády na rok 2012, v návaznosti na zařazení návrhu této normy v plánech legislativních prací v předchozích letech. Šlo současně o plnění průběžného úkolu vyplývajícího pro Ministerstvo kultury České republiky ze Státní kulturní politiky na léta 2009 – 2014, schválené usnesením vlády č. 1452 ze dne 19. listopadu 2008, a rovněž o realizaci programového prohlášení vlády ze dne 4. srpna 2010. I když důvodová zpráva k novele autorského zákona uváděla, že návrh změny autorského zákona především souvisí s povinnostmi vyplývajícími pro Českou republiku z členství v EU, konkrétně s povinností transponovat příslušné směrnice EU do právního řádu ČR, součástí navrhovaného zákona byly i návrhy změn vzešlé z konzultací vedených Ministerstvem kultury České republiky a z poznatků z uplatňování autorského zákona v praxi. Cílem nové úpravy má být adekvátně a vyváženě reagovat na dynamický vývoj digitálního prostředí a potřebu co nejširší dostupnosti autorskoprávně chráněného obsahu při současném respektování legitimních zájmů nositelů práv.

S ohledem na politickou situaci v roce 2013, která vyústila až v rozpuštění Poslanecké sněmovny České republiky a předčasné volby, se návrh velké novely autorského zákona dostal jen do fáze mezirezortního připomínkového řízení a tato novela nebyla projednána a schválena. Dne 20. 12. 2013 rozeslala vláda znovu návrh novely včetně obsáhlé důvodové zprávy do nově zvolené Poslanecké sněmovny České republiky. Oproti původní (výše uvedené) verzi však bylo ustoupeno od snahy Ministerstva kultury o změnu dílčích institutů upravených v autorském zákoně a text, který již nabyl účinnosti se v podstatě omezuje jen na transpozici odpovídajících evropských směrnic, čímž bylo dosaženo pouze prodloužení doba ochrany majetkových práv hudebních výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů (z 50 let na 70 let) a dále částečného přijetí úpravy tzv. osířelých děl (viz kapitola 5.2. této práce).

Vzhledem k tomu, že se tato práce zabývá autorskými díly zejména v digitální podobě, připravované změny právní úpravy jsou pro popisovanou problematiku velmi

významné, a proto je na závěr součástí této práce níže uvedený popis a zhodnocení chystaných změn autorského zákona. Původní (a snad i budoucí) legislativní návrh velké novely autorského zákona v souvislosti s tématem této práce hodnotí a upravuje následující problematiku:

1. Velkou novelou je navrhováno doplnění práva na odměnu za půjčování autorských děl v knihovnách pro nakladatele. Platná právní úprava přiznává právo na odměnu za půjčování autorských děl knihovnami a dalšími zařízeními podle § 37 odst. 3 autorského zákona pouze autorům. Smyslem této odměny je kompenzace autorů za bezplatné užití jejich děl ve veřejném zájmu. Plátcem odměny je stát, který tak činí v rámci svých povinností zajišťovat přístup ke kulturním statkům, vědeckým poznatkům a dalším informacím široké veřejnosti a současně zohledňovat oprávněné zájmy tvůrců a těch, kteří svými investicemi pomáhají výsledky tvorby šířit, na straně jedné, a těch, kdo výsledky této tvorby užívají, ať už jde o zprostředkující uživatele, např. knihovny, nebo o občany jako vlastní adresáty této tvorby na straně druhé. Možnost bezplatného přístupu k autorským dílům má dopady, spočívající v nižších výnosech z prodeje rozmnoženin děl, nejen na autory, ale i na nakladatele. Podobně je tomu v případě zákonné licence umožňující pořizování rozmnoženin vydaných děl pro osobní a vlastní vnitřní potřebu. V daném případě však platná právní úprava nakladatelům právo na odměnu v souvislosti s uvedeným rozmnožováním přiznává. Nakladatelé mají navíc v souvislosti s bezplatným užíváním jimi vydaných děl další povinnosti (odevzdávání povinných výtisků), které jim rovněž nejsou nijak kompenzovány.

2. Novela by též měla řešit vymezení okruhu knihoven, za které stát neplatí odměny za půjčování v knihovnách. Platná právní úprava stanoví výčtem knihovny, za které stát odměnu za půjčování v knihovnách neplatí. Tento výčet obsahuje kromě druhově vymezených školních knihoven a knihoven vysokých škol i konkrétní knihovny, přičemž jde o největší veřejné knihovny v ČR, s největšími objemy půjčovaných autorských děl. Vynětí těchto konkrétních knihoven je problematické z hlediska směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a na půjčování, jakož i o některých právech souvisejících s právem autorským v oblasti duševního vlastnictví, v platném znění, a to jak z hlediska cílů sledovaných touto směrnicí, kterým je mj. ochrana práv autorů v souvislosti

s půjčováním jejich děl knihovnami a jinými veřejnosti přístupnými zařízeními, tak z hlediska příslušného ustanovení upravujícího právo na odměnu, umožňujícího vyloučit určité kategorie takových zařízení z povinnosti platit odměnu.

3. Novela by též měla reflektovat nedostatečně využitý potenciál rozšířené kolektivní správy práv pro užití děl knihovnami. Platná právní úprava vycházející z příslušných mezinárodních smluv a unijních předpisů, zejména obsahuje pouze relativně omezené zákonné licence umožňující knihovnám využívat potenciálu digitálních technologií. S výjimkou případů, na které se vztahují zákonné licence upravené autorským zákonem, je pro užití nad rámec takových zákonných licencí nutno sjednávat individuální licenční smlouvy s nositeli práv, popř. postupovat v souladu s příslušnou veřejnou licencí (např. licence Creative Commons), je-li konkrétní dílo či jiný předmět ochrany zpřístupňován veřejnosti pod takovou veřejnou licencí.

4. Novela má též řešit ekonomické využití prostředků na digitalizaci při absenci registru děl nedostupných na trhu. Platná právní úprava vycházející z příslušných mezinárodních smluv a unijních předpisů neumožňuje plně využívat potenciál digitálních technologií a zamezit násobnému vynakládání prostředků na digitalizaci a zpřístupňování kulturního dědictví knihovnami a dalšími sbírkovými institucemi. Při zavádění opatření, která by měla zmíněný nedostatek odstranit, konkrétně rozšířené kolektivní správy práv pro užití děl knihovnami, je nutno vhodným způsobem zajistit ochranu nositelů práv, umožňující jim vyloučit dopady rozšířené kolektivní správy práv v případech, které by byly v rozporu s jejich oprávněnými zájmy (zejména zájmem na ekonomické využití jejich práv ke konkrétním dílům).

5. Palčivé jsou prozatím též problémy související s hromadnou digitalizací a zpřístupňováním osířelých děl a jiných předmětů ochrany. Podle platné právní úpravy není v zásadě možné autorskoprávní užití tzv. osířelých děl a jiných osířelých předmětů ochrany v případech, kdy nelze využít některou ze zákonných licencí stanovených autorským zákonem bez nebezpečí následné žaloby ze strany nositele práv. To znemožňuje zpřístupňování takových předmětů ochrany veřejnosti, ačkoli v mnoha případech jde o díla s vysokou kulturní, odbornou, informační a jinou hodnotou. Směrnice o osířelých dílech sice zavádí možnost užití určitých předmětů ochrany za stanovených podmínek, tato úprava je však velmi omezená z hlediska okruhu předmětů ochrany, oprávněných subjektů i způsobů užití.

Přijetí výše uvedených návrhů do autorského zákona by jistě prospělo k rozšíření využití elektronických knih chráněných autorským právem a též rovnováze mezi zájmy všech oprávněných subjektů. V tuto chvíli však nelze předjímat, kdy a v jakém rozsahu bude výše popsaná problematika součástí autorského zákona.

Závěr

Na závěr této práce lze na základě výše uvedeného shrnout, že je-li elektronická kniha autorským dílem, je třeba se zabývat tím, v jakém rozsahu je elektronická kniha chráněna a za jakých podmínek je možné ji užít. Elektronickou knihu lze z hlediska autorského práva užít zejména způsobem sdělování díla veřejnosti a rozmnožováním prostřednictvím sítě internet. Pokud elektronickou knihu zpřístupňuje přímo autor, není k užití pro osobní potřebu uživatele třeba žádných licenčních ujednání. Je-li kniha zpřístupňována prostřednictvím osoby odlišné od autora (např. vydavatele či distributora), měly by tyto subjekty disponovat řádnou licenční smlouvou s náležitostmi uvedenými v této práci. Zajímavým způsobem licencování jsou tzv. Reseller-Lizenzen používané např. v Německu, které umožňují i koncovému uživateli získat k elektronické knize oprávnění tuto dále užít i nad rámec své osobní potřeby.

Zvláštní zákonnou licenci k elektronickým knihám jsou oprávněny užít některé veřejnoprávní subjekty, zejména knihovny, které v rámci tzv. terminálového užití zpřístupňují čtenářům elektronické knihy ze svých sbírek. Česká právní úprava (ani úprava EU) však nejednoznačně odpovídá na otázku, do jaké míry lze terminálové užití nositeli autorských práv omezit, či zda jej lze zcela vyloučit nebo naopak v jakém maximálním rozsahu lze autorské dílo prostřednictvím terminálů užít. Částečné odpovědi na tyto otázky lze dovodit z aktuálního rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ve věci TU Darmstadt proti Eugen Ulmer KG. Jelikož je dle mého názoru zejména v terminálovém užití budoucnost knihoven, lze vítat vznikající novelu autorského zákona, která by měla knihovnám umožnit terminálové užití i těch děl, které nejsou součástí jejich fondu, a to na základě uzavření hromadné licenční smlouvy s příslušnými kolektivními správci práv (což doposud není možné).

Dalším aktuálním tématem souvisejícím s elektronickými knihami jsou tzv. osiřelá díla. Česká republika též z důvodu transpozice směrnice o užití osiřelých děl přijala právní úpravu osiřelých děl. Bohužel tak učinila pouze částečně, neboť na základě účinné právní úpravy získaly jen některé veřejnoprávní subjekty zákonnou licenci k užití jen některých osiřelých děl. Možnost užití všech osiřelých děl a též jinými subjekty směrnice o užití osiřelých děl neupravuje a ponechává na jednotlivých členských státech, jak se s touto problematikou vypořádá. Ministerstvo kultury České

republiky již po vzoru jiných států a na základě diskuse s odbornou veřejností zpracovalo návrh úplného systému licencování osiřelých děl a věřím, že se jej v blízké době podaří prosadit.

Dojde-li i přes veškeré výše popsané možnosti legálního užití k porušení autorských práv k elektronickým knihám, existují v českém právním řádu soukromoprávní i veřejnoprávní prostředky ochrany, jak bylo popsáno v této práci. Lze však polemizovat o tom, do jaké míry jsou v praxi využívány a efektivní. Zda místo zaměření se na represii, není lepší rozšiřovat legální prostředky k získání elektronických knih a motivovat uživatele k jejich využívání.

Kromě vydavatelů, distributorů, knihoven a uživatelů se v řetězci odpovědnosti za porušení autorských práv v k elektronickým knihám často objevují též provideři. I v tomto ohledu je, jak bylo popsáno v této práci, česká právní úprava v porovnání s ostatními státy EU dostatečná. Domnívám se však, že by bylo vhodné podrobněji upravit požadavky na obsah a formu oznámení a žádosti adresovaných providerům na odstranění či znemožnění přístupu k dílům, aby nedocházelo k odstranění obsahu providerem pouze preventivně z obavy před dalším nákladným sporem a tím k případnému omezování svobody projevu. Zároveň je třeba v rámci zajištění právní jistoty v budoucnu vyjasnit problematiku odpovědnosti poskytovatele odkazu.

Ministerstvo kultury České republiky připravuje tzv. velkou novelu autorského zákona, o které bylo pojednáváno výše v této práci. Její přijetí, by jistě prospělo k rozšíření využití elektronických knih chráněných autorským právem a též k rovnováze mezi zájmy všech oprávněných subjektů.

Seznam zkratek

„**AZ**“ nebo „**autorský zákona**“ – zákon č. 121/2000 Sb. ze dne 7. dubna 2000, Autorský zákon.

„**distribuční-licence**“ – Reseller-Lizenzen.

„**Dohoda TRIPS**“ – Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví.

„**EU**“ – Evropská unie.

„**Informační směrnice**“ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci některých aspektů práva autorského a práv souvisejících s právem autorským v informační společnosti.

„**instituce**“ – knihovna, archiv, muzeum, galerie, škola, vysoká škola a jiné nevydělečné školské a vzdělávací zařízení.

„**LZPS**“ – Listiny základních práv a svobod.

„**NOZ**“ nebo „**nový občanský zákoník**“ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

„**P2P**“ – Peer to peer síť.

„**PřesZ**“ – zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

„**směrnice o užití osiřelých děl**“ – směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU o některých povolených způsobech užití osiřelých děl.

„**Směrnice o elektronickém obchodu**“ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu v rámci vnitřního trhu.

„**trestní zákoník**“ nebo „**TZ**“ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

„**Úřad HADOPI**“ – Francouzský Nejvyššího úřadu pro šíření děl a ochrany práv.

„**ZoSIS**“ nebo „**Zákon o některých službách informační společnosti**“ – zákon č. 480/2004 Sb. ze dne 29. července 2004, o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů.

„**zákon o trestní odpovědnosti právnických osob**“ nebo „**TrOdPO**“ – zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Seznam použité literatury

a) Odborné publikace a články

- Beater, A.: Medien Recht. Tübingen 2007.
- Boßmanns, C.: Urheberrechtsverletzungen im Online-Bereich und strafrechtliche Verantwortlichkeit der Internet-Provider. Frankfurt am Main 2003.
- Císařová, Z., Kroftová (Lašková), B.: Odpovědnost providerů za porušení autorských práv v České republice, svoboda projevu. In Kříž, J. a kol. Aktuální otázky práva autorského. Praha: Karolinum 2009.
- Čermák, J.: Internet a autorské právo. Praha: Linde 2003.
- Čermák, J.: Určení rozhodného práva pro odpovědnost vyplývající z užití díla v kyberprostoru. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE, IURIDICA 4/2008.
-
- Dobřichovský, T.: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví. Praha: Linde 2004.
- Dörr/Cole/Kriele: Handbuch Medienrecht. Heidelberg 2008.
- Dörr/Schwartzmann: Medienrecht. Heidelberg 2006.
- Eisenmann/Jautz: Grundriss Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Heidelberg 2007.
- Enders, T.: Beratung im Urheber- und Medienrecht. Bonn 2008.
- Faladová, A.: Rámcová pozice/Stanovisko pro Parlament ČR k návrhu směrnice EP a Rady o některých povolených způsobech užití osiřelých děl ze dne 1. 7. 2011.
- Fechner, F.: Medienrecht. Heidelberg 2007.
- Hartmanová, D.: Kolektivní správa autorských práv. Praha: Linde 2000.
- Hoeren, T.: Recht des Access Provider, München 2004.
- Holcová, I., Dobřichovský, T. Stanovisko Ústavu autorského práva, práv průmyslových a práva soutěžního Právnické fakulty Univerzity Karlovy k problematice skenování a jiného rozmnožování literárních děl (knih) v univerzitní knihovně.

- Husovec, M.: Zodpovednosť na internete podľa českého a slovenského práva. Praha: CZ.NIC, z. s. p. o. 2014
- Chaloupková, H., Holý, P.: Autorský zákon komentář. 3. vyd. Praha: C.H.Beck 2007.
- Jelínek a kol.:Trestní právo hmotné Obecná část zvláštní část. 1. vyd. Praha: Leges 2009.
- Kroftová (Lašková), B.: Elektronické knihy chráněné autorským právem a jejich užití v rámci knihoven. In Kříž, J. a kol. Aktuální otázky práva autorského. Praha: Karolinum 2012
- Kroftová (Lašková), B.: Terminálové užití v rámci knihovní licence. In Kříž, J. a kol. Aktuální otázky práva autorského. Praha: Karolinum 2011
- Knappová, M., Švestka, J., a kol.:Občanské právo hmotné Svazek 3. Praha: ASPI 2002. Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné Svazek I. 4. vyd. Praha: ASPI 2005.
- Kříž, J.: Ochrana autorských práv v informační společnosti. Praha: Linde 1999.
- Kříž,J., Holcová, I., Kordáč, J., Křestřanová V.: Autorský zákon Komentář a předpisy související. 2. vyd. Praha: Linde Praha a.s. 2005.
- Leščinský, Jan: Právní ochrana databází. Praha: C.H.Beck 2003.
- Loewenheim/Koch (Hrsg.): Praxis des Online-Rechts. München 2001.
- Pankoke, S. L.: Von der Presse- zur Providerhaftung. München 2000.
- Paul, T.: Primärrechtliche Regelungen zur Verantwortlichkeit von Internet Providern aus strafrechtlicher Sicht. Baden-Baden 2005.
- Polčák, R.: Internet a proměny práva. Auditorium, edice Téma 2012.
- Schwartmann (Hrsg.): Praxishandbuch Medien-, IT- und Urheberrecht. Heidelberg 2008.
- Smejkal, V., Sokol, T., Vlček, M.: Počítačové právo. Praha C.H.BECK 1995.
- Spindler/Schuster (Hrsg.): Recht der elektronischen Medien, Kommentar. München 2008.
- Stadler, T.: Haftung für Informationen im Internet. Berlin 2005.
- Šebelová M.: Autorské právo, zákon, komentáře, vzory a judikatura. Brno: Computer Press 2006.

- Telec, I.: Autorské právo k fotografiím podle nového autorského zákona. Právní rozhledy, 2000, č 12.
- Telec, I., Tůma P.: Autorský zákon Komentář. Praha: C.H.Beck 2007.
- Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu. Praha: C.H.Beck 2007.
- Turečková, M.: Zpráva o českém knižním trhu 2012/2013. Praha: SČKN 2013.
- Volkmann, Ch.: Der Störer im Internet. München 2005.
- Wandtke, A.-A. (Hrsg.), Praxiskommentar zum Urheberrecht. München 2006.

b) Elektronické články

- Česká televize, Dostupné na WWW:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10000000071-prednasky-z-narodni-knihovny/21225100062-knizni-piratstvi>
- Dočekal, Daniel: *Francouzské třikrát a dost snížilo pirátství. HADOPI varovalo přes 750 tisíc uživatelů* [online]. Dostupné na WWW:
<http://www.lupa.cz/zpravicky/francouzske-trikrat-a-dost-snizilo-piratstvi-hadopi-varovalo-pres-750-tisic-uzivatelu/?opinionsListing-SpamReport415735-opinionId=415735&do=opinionsListing-SpamReport415735-send>
- Machová, Anna. Google Books – Google Livres : klikaté cesty digitalizace. Knihovna [online]. 2011, roč. 22, č. 2, s. 94-100. Dostupný z WWW:
<<http://knihovna.nkp.cz/knihovna112/11294.htm>>
- Vyleťal, Martin, Strejček, Roman: Výrobci a nositelé práv podcenili nástup Internetu [online]. Dostupné na WWW: <http://www.lupa.cz/clanky/rs-vyrobci-a-nositele-prav-podcenili-internet/>

c) Další internetové zdroje:

- cs.wikipedia.org
- www.euroekonom.cz
- www.europa.eu
- www.lupa.cz
- mlp.cz
- www.obcanskepravo.juristic.cz
- technet.idnes.cz
- www.xs4all.nl

RESUMÉ

LAŠKOVÁ, Barbora

E-BOOKS AND COPYRIGHT

Charles University in Prague. Faculty of Law; Institute of Copyright, Industrial Property and Competition Law, Prague, 2015

This rigorous thesis consists of eight chapters, while the aims of the first part are to make readers familiar with the concept of e-books and to describe and to explain the copyright aspect of e-books, to offer to publishers, distributors, libraries and users possibilities of how to use copyrighted e-books legally, namely through conclusion of a license agreement, free share or under a license granted by operation of law. The second part of this thesis deals with methods of e-book protection and description of liability for infringement of copyrights. Conclusion of this thesis is then focused on copyright aspects of e-books *de lege ferenda*. This thesis is also supposed to give answers to some topical questions related to the e-book phenomenon, which can only be inferred by construing and using case law (European, German and Czech), and at the same time, to address legal problems of e-books, the solution of which should be incorporated in legal norms and put into practice in the future.

To begin with, the first chapter of this thesis explains the concept and aspects of e-books, including the history of e-books, description of e-readers and e-books formats and availability of e-books in the Czech Republic.

The second and third chapters analyse e-books as copyrighted works with all consequences. This part of the thesis provides an in-depth look at e-book licensing from viewpoints of the author, the publisher, the distributor, the library and the user, while each of them should place an emphasize on different parts of license arrangements and without deep knowledge of the copyright topic it might not be easy to discern which ones are crucial to whom.

The fourth and fifth chapter cover a vast topic of free share of e-books, license granted by operation of law and related legal regulation of orphan works. This matter is

being especially dealt with by libraries and other entities engaged in using and digitalising books protected by copyright.

The sixth and seventh chapters are focused on legal methods of e-book protection and liability for infringement of copyrights to e-books on Internet, because the Internet is where e-books are publicly performed and reproduced to the most extent and where infringement of copyrights then mostly occurs, too.

The eighth chapter contains description and assessment of an upcoming amendment of the Copyright Act in connection with e-books.

ABSTRAKT

LAŠKOVÁ, Barbora

ELEKTRONICKÉ KNIHY A AUTORSKÉ PRÁVO

Tato rigorózní práce se skládá z osmi kapitol, přičemž první část si klade za cíl seznámit čtenáře s pojmem elektronické knihy a popsat a vyložit autorskoprávní problematiku týkající se elektronických knih, nabídnout nakladatelům, distributorům, knihovnám i uživatelům možnosti, jak legálně užít elektronickou knihu chráněnou autorským právem, a to prostřednictvím uzavření licenční smlouvy, volného užití či zákonné licence. Druhá část této práce se zabývá prostředky ochrany elektronických knih a popisem odpovědnosti za porušování autorských práv. Závěr této práce je pak věnován autorskoprávní úpravě související s elektronickými knihami *de lege ferenda*. Tato práce by též měla odpovědět na některé aktuální otázky k tématu elektronických knih, které lze dovést pouze výkladem a za pomoci judikatury (evropské, německé a české) a zároveň pojmenovat právní problémy elektronických knih, jejichž řešení je do budoucna třeba vtělit do právních norem a uvést do praxe.

ABSTRACT

LAŠKOVÁ, Barbora

E-BOOKS AND COPYRIGHT

This rigorous thesis consists of eight chapters, while the aims of the first part are to make readers familiar with the concept of e-books and to describe and to explain the copyright aspect of e-books, to offer to publishers, distributors, libraries and users possibilities of how to use copyrighted e-books legally, namely through conclusion of a license agreement, free share or under a license granted by operation of law. The second part of this thesis deals with methods of e-book protection and description of liability for infringement of copyrights. Conclusion of this thesis is then focused on copyright aspects of e-books *de lege ferenda*. This thesis is also supposed to give answers to some topical questions related to the e-book phenomenon, which can only be inferred by construing and using case law (European, German and Czech), and at the same time, to address legal problems of e-books, the solution of which should be incorporated in legal norms and put into practice in the future.

KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS

Elektronické knihy / E-books

Internet / Internet

Autorské právo / Copyright